

Refleksioner over kvalificering af socialt arbejde

**- udvalgte bachelorprojekter fra
Socialrådgiveruddannelsen i Århus
VIA University College**

Udgivet af Socialrådgiveruddannelsen i Århus, VIA University College 2010
Tryk: Socialrådgiveruddannelsen i Århus, VIA University College

ISBN 9788785200853

Denne udgave kan også downloades på
<http://www2.viauc.dk/socialraadgiver/aarhus/skolen/publikationer/Sider/publikationer.aspx>

Publikationen kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden

Denne publikation kan bestilles ved henvendelse til:
Socialrådgiveruddannelsen i Århus
VIA University College
Jens Chr. Skous Vej 2
DK-8000 Århus C
Tlf.: 87 55 33 00
E-mail: socia@viauc.dk

Indhold

Forord	5
Indledning.....	7
Udviklingen af foranstaltningen: Faste kontaktpersoner <i>Af Hanne Bertram Christiansen, Ida Thau og Heidi Koldtoft Christensen – januar 2010</i>	11
Uddrag fra Bachelorprojektet: "Gulerødder eller pisk?" <i>Af Jóhann H. Karlsson - januar 2010</i>	29
Koordinator i ungdomssanktionen – Fra Ungdomskriminel til "færdigpakket gymnasieelev på to år?" <i>Af Anne Skov Nielsen og Tanja Hede Eriksen - januar 2010</i>	43
Globale Udfordringer – Lokale Handlerum - Refleksioner over udvælgelse af FN flygtninge..... <i>Af Karina Beltoft Jørgensen og Lis Montes de Oca – januar 2010</i>	51
De socialfaglige virkninger, når sagsbehandlingen udliciteres til "anden aktør" <i>Af Heidi Dufke og Paula Bang Eriksen – juni 2010</i>	61
Skjulte paradokser	71
<i>Af Jørgen B. Poulsen – juni 2010</i>	
Når fritiden bliver fuldtid	85
<i>Af Winnie Hollegaard, Signe Hauge Krupa og Sisse Skov Møller – juni 2010</i>	
Diskurser på sygedagpengeområdet.....	93
<i>Af Kristina Vestergaard Nielsen – juni 2010</i>	
Oversigt over bachelorprojekter 2010	101

Forord

Årets udgivelse af denne skriftserie om bachelorprojekter fra Socialrådgiveruddannelsen i Århus, VIA University College udkommer på et tidspunkt, hvor der er et særligt fokus på socialt arbejde. Vi lever i en tid præget af besparelser og økonomisk krise - og i en tid, hvor behovet for socialt arbejde bliver tydeligere og tydeligere både inden for vores egne grænser og globalt.

Social Skriftserie formidler aktuelle socialpolitiske problemstillinger, observationer, resultater og udfordringer med det sigte at rejse debatter og blande sig. Social Skriftserie bidrager til dialogen ved dels at sætte fokus på socialt arbejde og ved dels at bidrage med input til de mange forskellige tiltag, der er, hvor fagligheder blandes i netværk på tværs af forskning, uddannelse og praksis.

Med udgivelsen af Social Skriftserie nr. 6 giver vi en stemme til vores studerende, som gennem deres bachelorprojekter viser den mangfoldighed, kreativitet og styrke, der er inden for det sociale arbejde.

Både i 2009 og igen i 2010 er antallet af studerende på Socialrådgiveruddannelsen på landsplan steget stødt, og vi kan også i VIA University College med tilfredshed konstatere en mærkbar interesse for vores uddannelse gennem aktive og engagerede studerende.

Vi udbygger vores tætte samspil med de øvrige professionsbacheloruddannelser og med de andre udbydere af Socialrådgiveruddannelsen, og netop nu er vi optaget af at revidere Socialrådgiveruddannelsen, så vi i september 2011 kan byde nye socialrådgiverstuderende velkomne på en ny og tidssvarende uddannelse med større fleksibilitet, fokus på faglig fordybelse og udsyn.

Socialrådgiveruddannelsen er under stadig forandring og udvikling, og vi er optaget af at være i konstant dialog med omverdenen, og netop her er de studerendes bachelorprojekter vigtige.

Rigtig mange studerende udvikler og skriver deres bachelorprojekter i et tæt samarbejde med praksis, og vi vil med vores udgivelse gerne give lidt tilbage til alle vores gode og spændende samarbejdspartnere, så den viden og indsigt, der ligger i projekterne, kommer så mange som muligt til gavn. Der er megen god inspiration og ny viden om socialt arbejde på de næste mange sider, og jeg vil ønske alle rigtig god læselyst.

God læselyst
Hanne Sandahl
Uddannelseschef

Indledning

Formål med udgivelsen

VIA University College, Socialrådgiver uddannelsen i Aarhus har valgt at udgive nummer 6 i denne skriftserie – om refleksioner over kvalificering af socialt arbejde. Artiklerne er skrevet på baggrund af og med større eller mindre uddrag af de bachelorprojekter, som skolens studerende har udarbejdet i 2010.

Faget socialt arbejde er i disse år inde i en hurtig udviklingsproces. Vi har med bekendtgørelsen¹ fra 2002 fået en professionsuddannelse. Uddannelse stiller krav til de studerende om ikke blot at kvalificere sig inden for faget som udøvende socialrådgivere, de skal også kvalificere sig til at kunne bidrage til fagets udvikling. Vi håber og forventer, at dette også vil gøre sig gældende i den kommende bekendtgørelse for uddannelsen. Det at kunne bidrage til fortsat faglig udvikling er afgørende for socialrådgiverne i praksis, hvis faget skal kunne modsvare udviklingen i sociale problemer og behovene for socialfaglige indsatser og ikke skal stagnere.

Vi ser en række fagligt meget spændende bachelorprojekter og finder, at det er oplagt, at de faglige tanker heri kommer længere ud end eksamensbordet.

Vi har derfor fortsat denne skriftserie i håb om at udbrede de faglige indsigter og udviklinger fra bachelorprojekterne også til praktikerne i socialt arbejde.

Vi håber, at I vil tage vel mod bidragene fra de tidligere studerende og jeres nye kollegaer. Samtidig håber vi med denne skriftserie at give andre studerende inspiration til egne kommende bachelorprojekter.

Redaktionens rolle

Redaktionen har kontaktet et udsnit af de udførte bachelorprojekter i 2010 og foreslået de tidligere studerende at bidrage til denne skriftserie. Udvalgelsen er sket ud fra redaktionsmedlemmernes og kollegaers kendskab til de udfærdigede projekter som vejledere og eksaminatorer.

Vi har udvalgt de deltagende projekter efter deres grad af bidrag til faglig debat, nuancering og for nogles vedkommende egentlig nyudvikling inden for socialt arbejde. Også projekter, som beskæftiger sig med mere "ukendte" eller utraditionelle sider af socialt arbejde eller typer af socialt arbejde, som ikke behandles skriftligt så ofte, peger vi på som bidragsydere, ligesom på projekter, som tager nogle spændende metoder i brug eller behandler disse godt og inspirerende.

Redaktionens opgave har været at yde faglig sparring til bidragene fra de nyuddannede bachelorer med hensyn til formidlingen af deres arbejde. Redaktionen har i

¹ Uddannelsen tilrettelægges med udgangspunkt i Undervisningsministeriets Bekendtgørelse nr. 536 af 28.06.2002.

varierende omfang været inde og redigere, udvælge, sammenstykke og sprogligt bearbejde nogle af de præsenterede bidrag.

De præsenterede analyser, værdier og holdninger i bidragene er de nyuddannede bachelors egne og deles ikke nødvendigvis af Socialrådgiveruddannelsen i Århus eller af redaktionen.

Dette nummer

I dette sjette nummer af skriftserien præsenterer vi artikler fra otte forskellige bachelorprojekter.

De antyder og fastholder den spændvidde, vi ser i bachelorprojekterne.

Typemæssigt kan bachelorprojekterne variere fra de mere traditionelle problemorienterede undersøgelsesprojekter, evalueringsprojekter og/eller være udviklingsprojekter.

I dette nummer af skriftserien er artiklerne skrevet af de professionsbachelorere, der afsluttede deres uddannelse i januar og juni 2010. Der har været bred opbakning om skriftserien. Ganske mange indvilgede i at ville bidrage. Desværre havde ikke alle, der gerne ville bidrage med en artikel, tiden til at skrive den færdig på grund af de ofte meget pressede arbejdsvilkår, der aktuelt hersker i det danske sociale arbejde. Som redaktion er vi glade for interessen og siger et stort tak til de 8 grupper, der på trods af stor travlhed som nyuddannet socialrådgiver i praksis kunne prioritere at skrive artiklerne her i nummer 6.

Kort om de enkelte artikler

En artikel omhandler udviklingen af foranstaltningen med faste kontaktpersoner til børn og unge med særlige sociale problemer jævnfør serviceloven § 52 stk. 3 pkt. 7. Dette sker gennem et aktionsforskningsprojekt, som udover rammerne for foranstaltningen fokuserer på kontaktpersonernes rolle som semiprofessionelle og på den baggrund udarbejder et forslag til indhold i kursustilbud til kontaktpersonerne og peger på deres behov for sparring samt viden om børn og unges retssikkerhed. Her har gruppen udarbejdet et arbejdspapir om retssikkerhed til kontaktpersoner, som bringes i et bilag til artiklen.

En anden artikel rummer uddrag af et projekt, der har fokus på, hvordan overvægt italesættes i den politiske diskurs og i den offentlige hverdagsdiskurs, hvilke træk ved de overvægtige, der fokuseres på, samt hvilken indflydelse disse diskurser har haft på den socialfaglige diskurs om overvægt. I dagens samfund ses overvægt som en karakterbrist og den overvægtiges krop tilstand som udtryk for forkerte valg og moralsk brist. Overvægtige bliver stemplede, og dette kan have konsekvenser for eksempel i form af fravalg på arbejdsmarkedet, hvor overvægtige opfattes som en ustabil arbejdskraft. Denne stempling bidrager til konstruktionen af overvægtige som klientgruppe for socialt arbejde som arbejdsløse. Projektet påviser, at motion og kost er en vigtig del af det sociale arbejde, idet at motion og kost anvendes som redskaber i det daglige sociale arbejde med kontanthjælps- og sygedagpengemodtagere i projektføreløb, hvor de skal i gennem livsstilsændringer for at blive mere attraktive for arbejdsmarkedet.

En tredje artikel omhandler koordinatorfunktionen i forhold til unge idømt en ungdomssanktion. Projektet er metodisk inspireret af casestudiet og er gennemført med kritisk realisme som videnskabsteoretisk udgangspunkt. Projektet har fokus på, hvad der kendetegner de unges særlige "sociale profil" i et anerkendelsesteoretisk perspektiv. Projektet konkluderer, at det er af afgørende betydning, at koordinatoren kommer tidligt ind i forløbet og allerede ved indstilling til dom.

En fjerde artikel analyserer, hvordan forskellige systemer påvirker de professionelle socialarbejders kommunikation i udvælgelsen af FN flygtninge. På baggrund af af-dækning af integrationspotentiale vurderes det, om flygtningene kan tilbydes ophold i Danmark. Med en teoretisk forståelsesramme baseret på konstruktivistisk og systemteoretisk grundlag inspireret af Niklas Luhmann's teori om sociale systemer og med inddragelse af empiri i form af lovtekster, regeringspublikationer samt kvalitative interviews med repræsentanter fra Udlændingesservice, Dansk Flygtningehjælp og modtagerkommune.

I en femte artikel er der fokus på "De socialfaglige virkninger, når sagsbehandlingen udliciteres til "anden aktør"". Projektet tager udgangspunkt i et 2-årigt projektsamarbejde mellem en større dansk kommune og en privat virksomhed – en "anden aktør". Projektet diskuterer de professionsetiske værdier, der skal indgå i godt socialt arbejde uanset, hvad der er konteksten for det sociale arbejde /beskæftigelsespolitiske arbejde offentligt og/eller privat.

Den sjette artikel sætter fokus på det socialfaglige arbejde med inddragelse af brugeren i sagsbehandlingen, konkret i arbejdet med journalskrivningen. Ifølge undersøgelser ønsker klienter mere åbenhed og ærlighed i deres sager, hvilket understøttes af lovgivning og etikvejledning. Imidlertid påviser projektet, at der i praksis hersker antagelser, der står i vejen for dette. På baggrund af projektets socialkonstruktivistiske perspektiv opridses et ideal for inddragelse, som er at møde konflikter konstruktivt ved at have et relativt forhold til viden og nysgerrighed på andres værdinormer. Projektet konkluderer, at feltet bygger på en række paradoksale antagelser, som medfører, at der ikke altid er sammenhæng mellem rådgivernes gode intention og praksis. Projektet ønsker at styrke fagetikken og metoderefleksioner samt præsentere en række værktøjer til, at paradokserne i det sociale arbejde bruges konstruktivt i stedet for at skjule dem.

En syvende artikel " Når fritiden bliver fuldtid" undersøger, hvordan unge mellem 18 – 30 år med psykiske lidelser oplever mulighederne for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension. Projektet anvender narrativt inspirerede analyse til at bidrage med indsigt i, hvad der i de unges oplevelser og fortællinger er centralt i forhold til at opleve livskvalitet.

Den ottende og sidste artikel i dette nummer udgøres af en diskursanalytisk fremstilling, der belyser, hvilke diskurser socialrådgiveren trækker på i omtalen af de nye regler på sygedagpengeområdet. Med udgangspunkt i en diskursanalyse forventes det at opnå viden om diskurser og den måde, de påvirker på. Diskurser har indflydelse på, hvordan borgerens behov konstrueres, og hvilke former for interventioner der betragtes som gunstige inden for området. Ud fra de nye regler ses aktivering som en fordelagtig handlemulighed, og projektet har derfor undersøgt, hvorvidt socialrådgiveren opfatter denne mulighed som et positivt tiltag til at hjælpe borgeren tilbage på arbejdsmarkedet eller ej. Projektets formål er at vise, hvordan diskursanalysen kan anvendes som teori og metode til identificering af forskellige diskurser, og efterfølgende skabe en refleksion over betydningen af netop disse diskurser for udførelsen af det sociale arbejde. Artiklen peger på, at en diskursanalyse udgør et godt redskab til at skabe refleksion.

Vi har endvidere i dette nummer valgt at bringe en oversigt over alle de bachelorprojekter fra 2010, der er tilgængelige fra biblioteket her ved Socialrådgiveruddannelsen i Århus. Det er blevet til 33 bachelorprojekter i alt. Vi synes denne oversigt giver en god indsigt i den bredde og de mange faglige felter, der arbejdes med gennem bachelorprojekterne.

God læselyst.

Afrunding

I dette sjette nummer af skriftserien er det lykkedes at få nyuddannede bachelorer fra 8 projektgrupper til at omarbejde deres projekter til artikelform, selvom de er kommet ud i en travl hverdag som udøvende praktikere. Som redaktion takker vi dem alle for indsatsen.

Vi ser gerne en fortsat tradition for formidling af bachelorprojekternes faglige indsigter og udviklinger her ved Socialrådgiveruddannelsen og håber, at denne skriftserie kan bidrage til at fremme faglig nysgerrighed og debat.

Samtidig håber vi, at skriftserien kan være med til at vække en yderligere interesse hos praktikere til at indgå i praksisforskningsamarbejder² med Socialrådgiveruddannelsen i Århus og her medtænke de studerendes bachelorprojekter som et meget relevant aktiv.

Redaktionen
Kirsten Henriksen og Per Westersø
Socialrådgiveruddannelsen i Århus, VIA University College
December 2010

²http://www2.viauc.dk/udvikling/socialpaedagogisk/Sider/Socialt_arbejde.aspx

Udviklingen af foranstaltningen: Faste kontaktpersoner

Af Hanne Bertram Christiansen, Ida Thau og Heidi Koldtoft Christensen – januar 2010

1. Resume

I vores bachelorprojekt, der er et aktionsforskningsinspireret udviklingsprojekt, er vi med til at kvalificere foranstaltningen med faste kontaktpersoner til børn og unge med særlige sociale problemer jævnfør serviceloven § 52 stk. 3 pkt. 7.

Gennem interviews med faste kontaktpersoner samt en leder, der er med til at koordinere arbejdet med faste kontaktpersoner, har vi analyseret os frem til væsentlige problemområder, hvor de faste kontaktpersoners arbejde med fordel kan kvalificeres til gavn for de børn og unge, der har en fast kontaktperson.

I projektet behandler vi rammernes betydning for de faste kontaktpersoners arbejde. Derudover arbejder vi med de faste kontaktpersoners behov for kvalificering og viden gennem en analyse af deres rolle som semiprofessionelle og ud fra dette giver vi forslag til, hvad et kursus til de faste kontaktpersoner kunne indeholde. Desuden har vi inddraget arbejdspsykologi til brug for at imødekomme de faste kontaktpersoners behov for sparring. Slutteligt inddrager vi de væsentligste juridiske rammer for de faste kontaktpersoner, der har til formål at beskytte børnenes/ de unges retssikkerhed. Dette ender ud i et konkret juridisk arbejdspapir, som skal hjælpe de faste kontaktpersoner til at handle i forskellige situationer.

2. Problemstilling

Vores bacheloropgave er udformet som et udviklingsprojekt, der har til formål at kvalificere faste kontaktpersoners arbejde med socialt udsatte børn og unge. De faste kontaktpersoner er en foranstaltning efter Lov om social service § 52 stk. 3 nr. 7.

Arbejdet som fast kontaktperson er ensomt på den måde, at man som fast kontaktperson ikke har kollegialt fællesskab, mulighed for faglig sparring, supervision, kompetenceudvikling, kurser og lign. Vi mener, at det vil være til gavn for de børn og unge, der har fast kontaktperson, hvis de faste kontaktpersoner får mulighed for opkvalificering i deres arbejde med socialt udsatte børn og unge.

Kontaktpersonernes arbejde er dilemmafyldt. Dette udspringer særligt af, at arbejdet har karakter af en på samme tid mellemenneskelig og professionel relation til børnene og de unge, hvilket kan opleves som både en kærligheds- og en magtrelation.¹ Derudover kan kontaktpersonerne komme til at stå i en loyalitetskonflikt mellem kontaktpersonens loyalitet med barnet/den unge, og kontaktpersonens loyalitet

¹ Bo, Inger Glavind, Warming, Hanne (2003): s. 118ff

overfor forvaltningen, der fungerer som kontaktpersonens arbejdsgiver samt loyaliteten overfor barnets/den unges familie.²

Disse dilemmaer samt de faglige udfordringer, som kontaktpersonerne kan opleve i deres arbejde som kontaktperson, ville vi gerne imødekomme ved at udforme et udviklingsprojekt, der kan være med til at kvalificere kontaktpersonerne ageren i deres dilemmafyldte og fagligt udfordrende arbejdsfelt.

Problemfeltet ledte os frem til følgende målsætning for vores bachelorprojekt:

2.1 Målsætning

At udvikle Servicelovens foranstaltning med faste kontaktpersoner, med henblik på at kvalificere faste kontaktpersoners arbejde med socialt udsatte børn og unge.

Underspørgsmål:

- Hvad har de faste kontaktpersoner efter eget udsagn brug for i deres arbejde?
- Hvad har de faste kontaktpersoner brug for i deres arbejde ud fra relevant teori på området?

3. Projektdesign

3.1 Aktionsforskning

Inddragelsen af praksis i vores projekt ville vi realisere ved at lade os inspirere af aktionsforskning, hvor der tages udgangspunkt i praksis.

"We believe that good research is research conducted with people rather than on people."³

Aktionsforskning er en handlingsrettet forskningstype, som overvejende arbejder mod udvikling/ændring med inddragelse af de udforskede som aktive deltagere i forskningen.⁴ Der er fra forskerens side en anerkendelse af den viden, praksis besidder. Denne viden skal kortlægges og udvikles i et tæt samarbejde mellem forsker og deltagere (praksis). Man forsker *med* de udforskede frem for at forske om dem.

Et andet argument for at vælge aktionsforskningen som inspiration i vores projekt var:

² Bo, Inger Glavind, Warming, Hanne (2003): s. 118ff

³ Reason, Peter & Bradbury, Hilary (2002): s. 178

⁴ Launsø, Laila og Rieper, Olaf (2005): s. 31

*"A second problem with traditional research is that the kind of thinking done by researchers is often theoretical rather than practical"*⁵

Aktionsforskningen er meget handlingsfokuseret, dette får også betydning for forskningen, da den vil være orienteret mod praksis, og sigtet vil være at gøre den så anvendelig for praksis som muligt. Derved giver det også god mening at inddrage deltagerne i forskningsprocessen.

For vores projekt anerkender vi, i overensstemmelse med tankegangen i aktionsforskningen, at de faste kontaktpersoner sidder med en viden i forhold til at kvalificere deres eget arbejde. Og denne viden var vi i et samarbejde med dem interesseret i at kortlægge og udvikle på.

*"... at aktionsforskning bevidst har til hensigt at igangsætte forandringsprocesser under forskningsforløbet og anvende den akkumulerede viden i processen til at styre forskningen."*⁶

Ved hjælp af aktionsforskningen ville vi sætte nogle forandringsprocesser i værk hos de faste kontaktpersoner, da de vil overveje mulighederne for at kvalificere deres arbejde i det øjeblik, vi vælger at spørge dem.

3.2 Videnskabsteori

Der kan skelnes mellem to yderpositioner i tilgange til feltet socialt arbejde. De to positioner udgør tilgange, der vægter strukturer og tilgange, der indtager aktørfokus.⁷ I aktør-struktur dimensionen var det primære fokus i vores udviklingsprojekt på aktør siden, idet vi tog vores afsæt i aktørernes, her kontaktpersonernes, forståelse af deres arbejde som kontaktpersoner. Med denne bottom-up tilgang fik de strukturelle og organisatoriske sider af feltet mindre opmærksomhed. Den valgte tilgang ligger i forlængelse af vores aktionsforskningsinspirerede indfaldsvinkel, der netop beskrives som deltagerorienteret⁸. Den deltagelsesorienterede ontologi er af Peter Reason reformuleret til udtrykket "*a participative worldview*"⁹, hvilket indikerer engagementet hos de folk, der "har skoene på", altså de kontaktpersoner, der arbejder i det felt, vi gerne ville udvikle på i vores udviklingsprojekt.

Det aktørfokuserede udgangspunkt kan vi genkende i den hermeneutiske videnskabsteoretiske tilgang, der forsøger at forstå og fortolke individers meningsfulde og intentionelle handlinger.¹⁰ Vi anerkender med dette udgangspunkt at kunne udvikle relevant viden i praksisfeltet sammen med praksis ved at forsøge at forstå kontaktpersonernes udfordringer og erfaringer i deres arbejde som kontaktpersoner. Nyere aktionsforskning har netop eksplicit defineret sig selv inden for en hermeneutisk videnskabsteori¹¹, hvilket følgende citat også tydeliggør:

⁵ Reason, Peter & Bradbury, Hilary (2002): s. 178

⁶ Kildedal, Karin (2005): s. 151

⁷ Meeuwisse Anna og Swärd, Hans (2004) s. 95 ff.

⁸ Kildedal, Karin (2005): s. 153

⁹ Aagaard Nielsen, Kurt (2003): s. 525

¹⁰ Højberg, Henriette: Hermeneutik (2003): s. 311 ff.

¹¹ Aagaard Nielsen, Kurt (2003): s. 518

"Aktionsforskningens ontologi kan altså sammenfattende beskrives som liggende på linje med hermeneutikkens menneskesyn (meningsskabelse og forståelse er grundelementet i mellemmenneskelige relationer og sociale systemer)"¹²

Når vi i vores projekt læner os op ad en hermeneutisk tilgang til aktionsforskning, tilsidesætter vi samtidig den vægtning af strukturer og det omgivende samfund som en mere kritisk teoretisk grundopfattelse ville have fremhævet. I den kritiske teoris samfundsforståelse fordres, at vi gennem vores aktionsforskning ville have et mål om også at ændre de samfundsstrukturere, der omgiver vores problemstilling¹³, hvilket vi ikke mener ligger inden for de ressource- og tidsmæssige rammer, vi havde for vores udviklingsprojekt.

3.3 Planlægning og gennemførelse

I vores udviklingsprojekt havde praksisfeltet en deltagende rolle¹⁴ i retningsbestemmelsen af vores projekt. Denne involvering af praksis giver forskningen et ny vinkel, da den fordrer *"at forskere nedbryder den forestilling, at de alene er videnskabere, og at de åbner for, at andre aktører sammen med forskeren giver retning og indhold til forskningsprocessen"*¹⁵. Denne tilgang resulterer i et samarbejde mellem forskere og deltagere, der lægger op til et ligeværdigt forhold. Dialogorienteringen betyder, at *"der er et tæt samspil mellem forsker og felt, og her kommer det demokratiske aspekt ind i billedet"*.¹⁶

Vores projekt bestod af både en forskningsdel og en forandringsdel, hvilket afsnittet om aktionsforskningen også indikerer. Forandringspotentialet byggede på inddragelsen af kontaktpersonerne som aktive deltagere. Dog lagde vi størst vægt på forskningsprocessen, dvs. undersøgelse og produktion af viden, da handledelen ville fordrer et tættere samarbejde med praksisfeltet, end vi kunne nå at organisere i udarbejdelsen af vores projekt.

Som udgangspunkt havde vi i projektet en ledende forskerrolle¹⁷, der dog til tider var lavt profileret, da interviewpersonerne også var dagsordensættende ud fra de erfaringer og dilemmaer, de oplever i deres arbejde.

I planlægningen af vores projekt var vi inspirerede af Kurt Lewins tankegang om, hvordan en aktionsforskningsproces kan forløbe. I denne model:

*"...peges på, at et aktionsforskningsprojekt styres af processer, der gentages igen og igen således at der bliver tale om en slags spiraltænkning, der hele tiden udvikler og kvalificerer aktionsforskningsprojektet"*¹⁸

¹² Aagaard Nielsen, Kurt (2003): s. 525

¹³ Aagaard Nielsen, Kurt (2003): s. 536 ff.

¹⁴ Aagaard Nielsen, Kurt (2003): s. 521

¹⁵ Aagaard Nielsen, Kurt (2003): s. 520

¹⁶ Kildedal, Karin (2005): s. 154.

¹⁷ Kildedal, Karin (2005): s. 154

¹⁸ Kildedal, Karin: Aktionsforskning s. 157.

Vores videnskabsteoretiske tilgang lænede sig op ad hermeneutikken, hvorfor et kvalitativt interview var relevant. Det er i det kvalitative interview muligt at få data om informantens forståelse af egne erfaringer og begivenheder. Interviewet giver også et godt grundlag for at få indsigt i informantens erfaringer, tanker og følelser¹⁹. Vi kom med et fokus og nogle emner, som vi ønskede belyst af informanterne. Men vi var åbne overfor input og derved var vores interview karakteriseret ved en delvis struktureret metodisk tilgang²⁰.

I vores projekt benyttede vi os af et fokusgruppeinterview. Vores begrundelse lå bl.a. i, at:

*"I aktionsforskningsprogrammer er gruppeinterviews særligt nyttige, fordi gruppedynamikken kan sætte yderligere gang i den forandringsproces, som aktionsforskningsprogrammet sigter på at fremme."*²¹ Desuden er gruppeinterviews velegnede til at få viden frem på nye områder, fordi udvekslingen af synspunkter og viden mellem informanterne kan få nye spontane synspunkter frem, som ikke ville være fremkommet i et individuelt interview²². Derudover brugte vi et individuelt interview i forbindelse med interview af en leder.

Inden interviewene gjorde vi os overvejelser om eliteinterview²³ og gruppeinterviews²⁴. Ud fra dette lavede vi interviewguides og satte derefter interviewene i værk. Gruppeinterviewet gennemførte vi med en gruppe på syv kontaktpersoner.

Vi analyserede vores interviews ved hjælp af meningskondensering, hvorved vi omformulerede hovedbetydningen af det sagte i få ord²⁵. Denne analyseform valgte vi frem for en egentlig transskribering, da vores mål med interviewet var at finde frem til en række vidensfelter, som vi som aktionsforskere kunne gå ind og belyse, hvilket ikke nødvendiggjorde en fuldstændig udskrivning af interviewene. Efterfølgende strukturerede vi meningskondenseringen i et kategoriseringskema.

Meningskondenseringen og kategoriseringskemaet gav os nogle emner, vi kunne arbejde dybere med i opgaven. Nogle udvælgelseskriterier, der byggede på kontaktpersonernes relation til barnet samt de juridiske rammer for foranstaltningen af faste kontaktpersoner, blev grundlaget for vores vurdering af, hvilke emner der var relevante og nyttige at viderebehandle i vores projekt.

Vi udvalgte følelser til videre analyse: divergens, professionalism, kvalifikationer og viden, arbejdspsykologi og retssikkerhed, som alle vil blive behandlet i de efterfølgende afsnit.

¹⁹ Thagaard, Tove (2004): s. 86.

²⁰ Thagaard, Tove (2004): s. 87.

²¹ Kjær Jensen, Mogens (1991): s. 93.

²² Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): s. 170.

²³ Fivesdal, Egil(1990)

²⁴ Kjær Jensen, Mogens (1991)

²⁵ Steinar, Kvale (1997) s. 190

4. Analyse

Dette afsnit rummer udsnit fra vores opgave, der viser nogle af vores centrale pointer, samt hvilke teorier vi anvendte. Der vil ikke være en fyldestgørende gennemgang af projektets analyser.

4.1. Analyse af divergens

Det blev klart for os, at der er divergerende opfattelser af kontaktpersonens opgaver og rammerne herfor. Kort fortalt forstår lederen kontaktpersonens primære opgave som opbyggelse af tillidsfuld relation mellem barn og kontaktperson samt koncentreret opmærksomhed til barnet. Kontaktpersonerne ser deres opgaver som rummende mange flere aspekter og udfordringer end opbyggelse af en tillidsfuld relation. Lederen opfatter rammerne som klare og mener at være tilgængelig for spørgsmål fra kontaktpersonerne. Medens kontaktpersonerne mener, at rammerne er uklare og at de mangler ord på, hvad deres opgave er. Kontaktpersonerne er i øvrigt usikre på, hvor de skal stille deres spørgsmål.

Ud fra gruppeinterviewet er det vores opfattelse, at kontaktpersonerne i nogen grad føler sig utrygge i forhold til, om "de gør det godt nok" i arbejdet med børnene. Vi valgte at belyse, hvordan grundlaget for denne utryghed og frustration kan forstås, da vi oplevede det som en gennemgående følelse hos kontaktpersonerne under gruppeinterviewet. Vi ser her en mulighed for opkvalificering. Vi tror, at den energi kontaktpersonerne bruger på at spekulere over rammerne for arbejdet, og om de gør det godt nok, ville kunne anvendes produktivt på at gøre deres arbejde med børnene endnu bedre, såfremt de slap for disse spekulationer og kunne anvende energien på opgaven i stedet.

Som et teoretisk afsæt for en divergensanalyse, tog vi udgangspunkt i begrebet "det indre forestillingsbillede" af en organisation. Begrebet henviser til, at hvert enkelt medlem har sit eget billede af den organisation, vedkommende arbejder i. Disse forestillinger kan godt være indbyrdes modstridende mellem medlemmerne i organisationen. Billederne vil træde igennem med hensyn til følelser og adfærd - både på positive og negative måder. Der vil dog også, udover de individuelle billeder, eksistere en fælles opfattelse af organisationen, hvilket skaber konsistens i organisationen²⁶.

Handlemuligheder

Uoverensstemmelsen om hvorvidt rammerne for opgaverne er klare eller ej, kan ses i lyset af de divergerende forståelser af den primære opgave. Hvis lederen fortæller om rammerne ud fra sin synsvinkel på, hvad opgaven vil blive, så vil kontaktpersonen måske ikke opleve at have fået sat ord på, hvad han eller hun skal udføre. Dette kan ses som en konsekvens af, at kontaktpersonernes virkelighed er, at de har mange forskellige opgaver.

Som handlemulighed overfor den analyserede divergens i forhold til forståelsen af rammer og den primære opgave, vil vi kunne introducere uoverensstemmelserne for lederen. Lederen vil derpå enten kunne revidere sit eget billede af kontaktpersoners

²⁶ Stokes, John (2003): s.177

opgave og ændre sin tilgang til kontaktpersonerne, eller holde fast i sit eget billede og formidle det budskab mere klart til medarbejderne. Lederen vil dermed kunne mindske belastningen på kontaktpersonerne, som vil få et billede af opgaven som stemmer overens med foranstaltningens primære mål, som lederen definerer det. Ikke dermed sagt, at de nødvendigvis vil være enige med lederen om, hvad opgaverne er. Men de vil få et udgangspunkt at kunne argumentere ud fra, hvis de er uenige.

Desuden vil der også være muligt at skabe en middelvej, hvor både kontaktpersoner og leder præger det endelige billede af arbejdet som kontaktperson.

Konsekvensen af, at lederen ikke anerkender den opfattelse, kontaktpersonerne har af sig selv og deres arbejde er, at kontaktpersonernes opfattelse forbliver uvirkelig på et subjektivt plan. Derved bliver opfattelsen ikke en del af kontaktpersonernes anerkendte arbejdsidentitet.

Som handlemulighed er vi kommet frem til, at anerkendelse fra lederens side af disse divergerende billeder, måske vil kunne mindske belastningen på kontaktpersonerne, så de derved vil få mere overskud til arbejdet med børnene/de unge.

4.2. Professionalisme

I interviewene med kontaktpersoner og leder observerede vi et misforhold mellem leder og ansattes forståelse af kontaktpersonens rolle som professionel eller ikke-professionel i relation til barnet/ den unge. Misforholdet bestod i, at lederen af Kontaktpersonsordningen understregede betydningen af, at kontaktpersonerne ikke skulle professionaliseres, hvorimod kontaktpersonerne omtalte sig selv som professionelle, hvilket sås som nødvendig for at kunne klare arbejdet.

Til analysen af spørgsmålet om professionalisme inddrog vi teorier og undersøgelser, blandt andet Hjorts²⁷ behandling af muligheder og trusler ved professionalisering af den offentlige sektor, som peger på nogle generelle karakteristika for professionalisering, som vi kan overføre til kontaktpersonernes arbejde dog med det forbehold, at dette er skrevet i relation til den offentlige sektor generelt, hvorfor overførslen ikke kan ske ukritisk. Derudover inddrog vi magtteorier af Foucault, da han undersøger *magtrelationer*²⁸, hvilket er relevant i forhold til relationen mellem kontaktperson og barn/ ung. Dette ledte os i analysen videre til brugen af Goffmans teorier om stigmatisering, hvormed der også fokuseres på mikroprocesserne i den direkte interaktion samt på systemernes indvirkning.²⁹ Desuden anvendte vi resultater fra Socialministeriets undersøgelse af ordninger med kontaktpersoner³⁰, da denne undersøgelse også kort inddrager forskellige professionaliseringstilgange. Vi anlagde derudover en arbejdspsykologisk vinkel med Agervolds teorier om det gode arbejde³¹ samt anvendte Weicher og Fibæk - Laursen³² til diskussion af en professionel personlighed uden egentlig ekspertviden.

²⁷ Karin Hjort "*professionaliseringen af den offentlige sektor*"

²⁸ Leksikon for det 21. århundrede: Michel Foucault

²⁹ Järvinen, Margaretha, Larsen, Elm og Mortensen, Nils (red.) (2002): s. 18

³⁰ Bo, Inger Glavind og Warming, Hanne (2003)

³¹ Dalsgaard, Thomas (red.) (2006)

Konkluderende om kontaktpersonernes professionalisering fremhævede vi risikoen for øget magt-asymmetri imellem kontaktperson og barn/ ung, hvis kontaktpersonerne ligestilles med det øvrige professionelle netværk. Det kan have positive konsekvenser for kontaktpersonens relation til barnet/ den unge, hvis kontaktpersonen skiller sig ud fra det øvrige professionelle netværk og bruger flere normer og erfaringer fra kontaktpersonens livsverden. Dog vil det gavne kontaktpersonernes arbejdstilfredshed og derved deres arbejde med barnet/ den unge, hvis kontaktpersonerne anerkendes som semiprofessionelle og deres behov imødekommes for sparring, supervision og en form for viden, der ikke professionaliserer dem, men giver dem redskaber til at undgå udbrændthed og til at takle svære situationer med barnet/ den unge, herunder grænsesætning og klare rammer i forhold til, hvor meget kontaktpersonerne forventes at stå til rådighed for barnet/ den unge.

Vi vurderer, at det ville være en fordel, hvis lederen gør det eksplicit for kontaktpersonerne, at der er faglige grunde til, at de ikke ligestilles med børnene/ de unges øvrige professionelle netværk, således at kontaktpersonerne forstår de perspektiver, der ligger til grund for en relationsopbyggelse mellem kontaktpersonen og barnet/ den unge. Denne relation adskiller sig netop fra barnets/ den unges øvrige offentlige og professionelle relationer. Derudover mener vi, at det er vigtigt, at kontaktpersonernes svære arbejde anerkendes, hvilket kan gøres ved at hjælpe dem med opbyggelse af en semiprofessionel personlighed, således, at de ikke udbrændes i arbejdet.

4.3. Kvalifikationer og viden

Gennem analysen fandt vi, at kontaktpersonerne har behov for viden. Vi forestillede os, at denne videnstilførelse kan ske i form af undervisningstilbud. For at understøtte argumentet om, at kontaktpersonerne har behov for faglig viden i deres arbejde, så vi nærmere på støtte-kontaktpersonsordningen (SKP-ordningen) på voksenområdet jfr. § 99 i Lov om social service, og hvordan de uddanner støttekontaktpersoner.

I det følgende vil vi kort behandle emnerne motivation og relationer som et eksempel på, hvad et undervisningstilbud inden for disse emner kunne indeholde. Målet her er således ikke et færdigt undervisningstilbud, men forslag til elementer, der kan indgå i et undervisningstilbud, en oplysningspjece eller andet. Vi vil vægte den viden, der er relevant for arbejdet som kontaktperson og fremhæve anvendelige redskaber, som ville kunne kvalificere kontaktpersonernes arbejde med børnene/ de unge.

Motivation

Til analysen af, hvilke konkrete motivationsredskaber og viden, der vil være relevant for kontaktpersonerne, valgte vi primært at bruge Revstedts teorier om motivation, da han har særlig fokus på klienter indenfor det sociale område.³² Revstedts teorier og metodik er dog primært møntet på hårdt belastede klientgrupper, som narkomaner, alkoholikere, alvorligt psykisk syge samt kriminelle krænker.³⁴ De børn og un-

³² Weicher og Fibæk - Laursens "*Person og profession*"

³³ Revstedt, Per (2001): s. 9

³⁴ Revstedt, Per (2001): Bogens bagsideskrift.

ge, der får kontaktpersoner er ikke så hårdt belastede, som de klienter Revstedt særligt har rettet sin teori omkring. Vi mener dog alligevel, at kontaktpersonerne kan have fordel af at lære nogle af principperne i og teorierne omkring motivationsarbejdet ud fra Revstedt, da der trækkes mange generelle metoder frem, der kan bruges på mange områder og altså ikke kun på den beskrevne målgruppe. Revstedts metodiske syn på motivationsarbejde er bl.a. hentet fra Rogers' klientcentrerede terapi³⁵, hvorfor vi også kort vil inddrog dette ved hjælp af Miller og Rollnicks teorier om motivationssamtaler. Derudover inddrog vi SKP uddannelsens brug af motivationsteori til en sammenligning af, hvad denne uddannelse vurderer, der er relevant for støtte-kontaktpersonerne at blive oplært i. Dog er der et forbehold, idet støtte-kontaktpersonernes arbejde på væsentlige områder er forskelligt fra kontaktpersonernes, hvorfor deres kursustilbud ikke direkte kan overføres til kontaktpersonerne, som er i fokus her.

Ud fra analysen konkludere vi, at et evt. kursus for kontaktpersoner kan indeholde emnet motivation og i den forbindelse vil det være relevant at undervise kontaktpersonerne, således at de får en generel viden om kontaktrebuser, betydningen af følelsesindstillinger og selvopfyldende profetier, vigtigheden af tro og håb samt indføring i etiske dilemmaer. Hvis der er mulighed for et længere forløb med kontaktpersonerne, kan det være relevant at undervise dem i konkrete teknikker og metoder, hvilket dog kræver grundig oplæring. Her skal desuden medtænkes, at det ikke er meningen, at kontaktpersonerne skal være professionelle motivationsarbejdere, men blot hjælpes til at kunne handle semiprofessionelt når der opstår svære situationer i relationen til deres kontaktbarn/ ung.

Relationsarbejde

I dette afsnit undersøgte vi, hvad der kendetegner en god relation, og vi så på, hvad kontaktpersonerne har af muligheder for at påvirke relationen i en positiv retning hen imod et tillidsfuldt forhold, som er et centralt element i foranstaltningens mål³⁶. Desuden efterlyser kontaktpersonerne selv viden om at opbygge en god relation til børnene/de unge.

Ved at have en viden om tilknytningsteorier forestiller vi os, at kontaktpersonerne aktivt kan påvirke relationen i en positiv retning.

Først definerede vi en relation og derefter, hvordan en professionel relation ser ud. På baggrund af denne gennemgang satte vi fokus på opbygning af en tillidsfuld relation ved hjælp af Bowlbys tilknytningsteori og Ainsworths teori om tilknytningsformer.³⁷

4.4. Arbejdspsykologi

Kontaktpersonernes arbejde må betragtes som et arbejde, der påvirker dem følelsesmæssigt og som til tider kan være belastende og meget krævende for kontaktpersonen. Dette skyldes, at den målgruppe, de er kontaktpersoner for, er en sårbar

³⁵ Revstedt, Per (2001): s. 10.

³⁶ Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier nr. 99 af 05.12.2006, pkt. 300.

³⁷ Ritchie, Tom (2007): 2. udgave

gruppe. Udover at det følelsesmæssigt kan være personligt svært, så skal de også forholde sig til en række problematikker i barnet/den unges liv. Krav om ægthed præger også kontaktpersonernes arbejde, da arbejdet vil fordre en forholdsvis høj grad af ægthed i følelserne, da det ellers vil være svært for kontaktpersonen at arbejde med barnet/den unge, såfremt barnet/ den unge ikke har en fornemmelse af, at kontaktpersonen gerne vil dem. Det eneste redskab en kontaktperson har i arbejdet som kontaktperson, er sig selv. Og det er sig selv, kontaktpersonen kan sætte i spil i arbejdet med de udsatte børn og unge.

For at få en forståelse af det problematiske i kontaktpersonernes arbejde, tog vi fat i arbejdspsykologien og forsøgte at anskueliggøre og give eksempler på, hvad det gode arbejde indeholder. Derved kunne vi få en teoretisk forståelse af det, kontaktpersonerne og lederen fortæller, som ledte os frem til et bud på, hvordan kontaktpersonernes arbejde med fordel kan kvalificeres.

Ud fra analysen konkluderede vi, at det får en betydning for kontaktpersonerne, at deres arbejde også er et ensomt arbejde. Det giver anledning til frustrationer, at de ikke har kollegaer, de kan tale med, som forstår deres situation. Derfor er det vigtigt, at der støttes godt op omkring kontaktpersonerne i deres arbejdsforhold i form af mere anerkendelse og sparring. Herigennem vil de kunne udføre deres arbejde bedre. Vi pegede derfor på behovet for et sparringsnetværk som vi ville udvikle for kontaktpersonerne.

Sparringsnetværk

Da vi ikke har fundet noget konkret teori omkring sparringsnetværk, var det noget nyt, vi forsøgte at udvikle. Dette indebar, at vi brugte elementer og begreber fra andre teorier, f.eks. nogle teoretiske elementer fra supervision og gruppepsykologien.

Vi tænker, at der er to mulige modeller for opbygning af sparringsnetværk for kontaktpersonerne:

Den første model: En fasttømrede gruppe med gruppekontrakt og "spilleregler" for sparringsnetværket, hvor de samme kontaktpersoner mødes fast.

Den anden model: Her samles alle de kontaktpersoner, der har lyst, en gang hver anden måned. Her vil lederen være en mere aktiv del af sparringsnetværket som ansvarlig arrangør, der også er tilgængelig under sparringen. Kontaktpersonerne deles ud i ad-hoc-grupper efter f.eks. temaer for sparringen. Modsat i Model 1 vil disse grupper højst sandsynlig være forskellige fra gang til gang og variere i størrelse. Denne model vil måske være mere realistisk for kontaktpersonerne.

4.5. Retssikkerhed

Gruppeinterviewet med kontaktpersonerne viste, at Kontaktpersonerne generelt savner klare rammer og oplysning omkring, hvad man må og ikke må som kontaktperson.

Følgende konkrete ting kom frem i interviewet som vedrører uklarhed omkring de juridiske rammer:

- Ønske om samarbejde med skoler og pædagoger i forskellige institutioner. Problematikker omkring videregivelse af oplysninger: "Hvem man må tale med?", "Skal man have samtykkeerklæring?", "Lederen i Kontaktpersonsordningen siger, at jeg bare skal ringe" osv.
- Tavshedspligt. Hvad indeholder den?
- Har jeg underretningspligt?

I forlængelse af disse problemstillinger og de forslag kontaktpersonerne er kommet med, udarbejdede vi et arbejdspapir til brug for kontaktpersonsordningen med fokus på tre områder: Videregivelse af oplysninger, tavshedspligt og underretningspligt, der alle er centrale elementer i forhold til barnets retssikkerhed i den kontekst kontaktpersonsordningen arbejder under.

Arbejdspapiret er udformet så enkelt og simpelt som muligt, således at kontaktpersonerne ikke overvældes af juridiske begreber, men får lige præcis de konkrete informationer, der er nødvendige, i forhold til deres arbejde som kontaktperson. Vi har i arbejdspapiret valgt at tage det med, vi ser som særligt relevant for kontaktpersonerne. Formidlingsdelen er vægtet i arbejdspapiret, hvorfor der er nogle af de juridiske områder, vi har måttet udelade³⁸. På den baggrund er det vigtigt, at arbejdspapiret ikke står alene, men at der følger en forklaring med, når det udleveres til kontaktpersonerne.

Det juridiske arbejdspapir er vedlagt som bilag til denne artikel.

5. Konklusion

Vi har i vores projekt udarbejdet et udkast til første fase af et aktionsforskningsprojekt. Projektets næste fase ville være at sætte en aktion i gang ved at præsentere vores analyser og delkonklusioner for vores samarbejdspartnere.

De forslag til handlemuligheder, som vi i projektet er kommet frem til på baggrund af vores analyser, er følgende:

- Tydeligere rammer kan skabes ved at præsentere lederen for den divergens, vi har fundet frem til, at der er mellem kontaktpersonernes og lederens opfattelse af indhold i og rammer for kontaktpersonernes arbejde. Når lederen får klarhed over divergenserne og deres konsekvenser, kan det danne udgangspunkt for at udarbejde klarere rammer og tydeliggøre opgaverne for kontaktpersonerne. Dette vil mindske kontaktpersonernes frustrationer i arbejdet, hvilket i sidste ende vil komme børnene/ de unge til gode.
- De juridiske rammer kan tydeliggøres gennem udlevering af et juridisk arbejdspapir til kontaktpersonerne. Vi har konkret udarbejdet et sådan arbejdspapir, der kan fungere som simple retningslinjer til brug for kontaktpersonerne, når de står i juridiske dilemmaer. Dette arbejdspapir er desuden med til at sikre børnene/ de unges retssikkerhed.
- Oprettelse af sparringsnetværk kan imødekomme kontaktpersonernes behov for at mødes med kollegaer til erfaringsudveksling og sparring.
- Kontaktpersonerne vil have gavn af at få viden og redskaber, der kan hjælpe dem til at handle professionelt i svære situationer. Vi er i projektet kommet frem til, at kontaktpersonerne ikke direkte skal professionaliseres, men netop skille sig ud fra børnene/ de unges øvrige professionelle netværk. Opkvali-

³⁸ Eksempler på emner, der er udeladt er: forskellen på almindelig og skærpet underretningspligt, hvordan man rent praktisk underretter, hvordan underretninger behandles af kommunen, definitioner af den kommunale enhedsforvaltning og anden forvaltningsmyndighed, definition af rent private forhold og fortrolige oplysninger, officialprincippet, oplysninger om §50-undersøgelser m.m.

ficeringen skal derfor være handlingsrettet og kan evt. gennemføres gennem kurser for kontaktpersonerne. Vi har i projektet ikke udformet et færdigt kursusmateriale, men udarbejdet et forslag til, hvad et sådan kursus evt. kunne indeholde. Til dette har vi valgt at trække emnerne motivationsarbejde og relationer frem til at eksemplificere, hvad et kursus konkret kunne indeholde.

Med ovenstående tiltag mener vi at kunne imødekomme væsentlige elementer af kontaktpersonernes behov og samtidig opkvalificere deres arbejde til gavn for børnene/ de unge inden for de juridiske rammer for arbejdet.

6. Perspektivering

I et rendyrket aktionsforskningsprojekt ville det være mest optimalt, hvis vi som forskere havde mulighed for at vende tilbage til praksisfeltet med den viden, vi har opnået til en fælles sparring med praktikerne. Vores analyser og handlingsanvisninger ville så være baggrundsmateriale til en fælles refleksion med praksis. Dernæst ville vi skulle analysere aktionen og klargøre den nye indsigt, der fremkommer gennem aktionen. Dette forestiller vi os ville føre til en korrigerende af vores resultater. Denne proces kunne så starte forfra, således at vi som forskere kunne bevæge os i en cirkel mellem punkterne undersøgning, planlægning, handling, analyse og korrigerende. Slutteligt ville resultaterne skulle implementeres i praksis og efter et stykke tid, ville det være relevant at evaluere på resultaterne, for at undersøge, hvad der virker, og hvad der evt. ikke virker efter hensigten.

Vores aktørperspektiv har haft kontaktpersonerne i fokus, hvilket har resulteret i, at vi har set på problemstillingerne og deres løsning ud fra kontaktpersonernes perspektiv. Vi mener i denne sammenhæng, at det kunne have været interessant at inddrage børnene/ de unge i analysen, da dette måske kunne have givet os andre synsvinkler og en bredere forståelse af, hvilke tiltag, der kunne gavne børnene/ de unge.

Med kontaktpersonerne i centrum for analysen medførte det et aktørperspektiv, da vi ikke ønskede at beskæftige os med de omkringliggende strukturer, som man eksempelvis ville have gjort indenfor et strukturelt perspektiv.

Vi tror, at en del af projektets resultater kan anvendes i andre organiseringer med kontaktpersoner, da arbejdet om ikke andet så på papiret er det samme uanset organisatoriske forhold. Men som vi også fremhævede under afsnittet om forskningens kvalitet, så kan vi ikke være sikre på, at alle kontaktpersoner vil kunne genkende den viden, der er fremkommet. Men da vi har bestræbt os på at holde os på et generelt plan, og opgaverne er nogenlunde de samme, uanset hvor man arbejder som kontaktperson, vurderer vi, at resultaterne i en vis udstrækning kan overføres. De kan dog ikke overføres ukritisk, men må diskuteres i relation til den konkrete kontekst.

7. Litteraturliste

Bøger

Adolphsen, Bente (2007): Udsatte børn – underretningspligt og undersøgelse, 2. udgave. Århus. Den Sociale Højskole i Aarhus

- Andersen, Jon (2006): Social forvaltningsret, 2. udgave. Kbh. Nyt Juridisk Forlag
- Bang, Susanne og Heap, Ken (1999): Skjulte ressourcer – Supervisionsgruppens og dens arbejds måder, Kbh., Hans Reitzels forlag
- Becker-Christensen, Christian (Red.) (2005): Politikens Nudansk Ordbog, (19. udgave), Kbh., JP/Politikkens Forlagshus
- Bo, Inger Glavind og Warming, Hanne (2003): Når livet gør ondt. Kbh, Frydenlund.
- Brandt, Berit (1996): Gruppeintervju: perspektiv, relasjoner og kontekst. I: Holter, Harriet og Kalleberg, Ragnvald (red.): Kvalitative metoder i samfundsforskning, Oslo, Universitetsforlaget
- Dalsgaard, Thomas (red.) (2006): Stress – et vilkår i moderne arbejdsliv? Kbh., Jurist. og Økonomiforbundets Forlag
- Fivesdal, Egil (1990): Nogle problemer med interviewing af personer i ledende stillinger. I: Andersen, Ib (red.): Valg af organisations sociologiske metoder. Frederiksberg, Samfundslitteratur
- Graversen, Gert og Holt Larsen, Henrik (2004): Arbejdslivets psykologi, Kbh., Hans Reitzels forlag
- Hjort, Karin (2005): Professionaliseringen i den offentlige sektor, Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag
- Holmer, Jan og Starrin, Bengt (red.) (1993): Deltagerorienteret forskning. Lund. Studentlitteratur
- Hviid, Michael Jakobsen og Jørgensen, Anja (2007): Aktionsforskning – mainstream og margin i sociologisk forskning. I: Antoft, Rasmus et al. (red.) Håndværk og horisonter – Tradition og nytænkning i kvalitativ metode, Syddansk universitetsforlag
- Højberg, Henriette (2003): Hermeneutik. I: Lars Fuglsang og Pouls Bitch Olsen (red.): Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Høilund, Peter og Juul, Søren (2005): Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde, Kbh., Hans Reitzels forlag
- Järvinen, Margaretha, Larsen, Elm og Mortensen, Nils (red.) (2002): Det magtfulde møde mellem system og klient, Århus, Aarhus Universitetsforlag
- Ketscher, Kirsten (2005): Socialret, 2. udgave, Kbh., Forlaget Thomson
- Kildedal, Karin Aktionsforskning (2005): s. 151-171, i: Munch, Anette (red.): Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge, UFC, Aabenraa
- Kjær Jensen, Mogens (1991): Kvalitative metoder i anvendt samfundsforskning, Kbh., Socialforskningsinstituttet
- Kristiansen, Søren og Krogstrup, Hanne Kathrine (1999): Deltagende observation: Introduktion til forskningsmetodik. Kbh. Hans Reitzels forlag

Krogstrup, Hanne Kathrine (2006): *Evalueringsmodeller*, 2. udgave, Århus, Academia

Kvale, Steinar(1997): *Interview: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, Kbh., Hans Reitzels forlag

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): *Interview – introduktion til et håndværk*, 2. udgave, Kbh. Hans Reitzels forlag

Launsø, Laila og Rieper, Olaf (2005): *Forskning om og med mennesker. Mennesketyper og forskningsmetoder i samfundsforskning*. Kbh. Nyt Nordisk forlag

Lennéer- Axelson, Barbro og Thylefors, Ingela (2001): *Arbejdsgruppens psykologi*. Kbh. Hans Reitzels forlag

Linder, Anne og Mortensen, Stina Breinhild (2006): *Glædens pædagogik*, Frederikshavn, Dafolo A/S

Meeuwisse Anna og Swärd, Hans (2004): *Perspektiver på sociale problemer*, Kbh. Hans Reitzels forlag

Miller, William R. og Rollnick, Stephen (2004): *Motivationssamtalen*. Kbh., Hans Reitzels Forlag

Nygren, Pär (1999): *Udvikling og kvalitet i psykosocialt arbejde*. Kbh., Dansk Psykologisk Forlag.

Olesen, Poul Bitsch og Pedersen, Kaare (2004): *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*, 3. udgave, Frederiksberg, Roskilde universitetsforlag

Politikens retskrivnings- og betydningsordbog (1999), 3. udgave, Kbh, Politikens forlag A/S.

Reason, Peter & Bradbury, Hilary (edt.) (2002): *Handbook of Action Research*, London, Sage Publications Ltd.

Revstedt, Per (2001): *Motivationsarbejde*, 2. udgave, Kbh., Hans Reitzels Forlag

Ritchie, Tom (2007): *Relationer i Psykologien*, 2. Udgave, Værløse, Billesø & Baltzer Forlagene

Stokes, John (2003): *Institutionelt kaos og personlig belastning*. I Obholzer, Anton og Roberts, Vaga Zagier: *Det ubevidste arbejde. Fra arbejdspress til arbejdsglæde*, Virum, Dansk Psykologisk Forlag

Thagaard, Tove (2004): *systematik og indlevelse*, Kbh. Akademisk Forlag

Winther, Søren (1994): *Implementering og effektivitet*, Herning, Systeme

Weicher, Inge og Fibæk Laursen, Per (red.) (2003): *Person og profession*, Værløse, Billesø og Baltzer.

Aadland, Einar (2004): *"Og eg ser på deg " - vitenskapsteori i helse- og sosialfag*, 2. udgave, Oslo, Universitetsforlaget

Aagaard Nielsen, Kurt (2003): Aktionsforskningens videnskabsteori. I: Lars Fuglsang og Poul Bitch Olsen (red.): Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Aanderaa, Inger (2000): Relationer i teamarbejde, Kbh., Hans Reitzels forlag

Retskilder

Forvaltningslov LBK nr. 1365 af 07/12/2007

Lov om behandling af personoplysninger LOV nr. 429 af 31/05/2000

Lov om social service LBK nr. 941 af 01/10/2009

Vejledning om formål og andre generelle bestemmelser i serviceloven, nr. 93 af 05.12.2006. Velfærdsministeriet

Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, nr. 99 af 05.12.2006. Velfærdsministeriet

Vejledning om særlig støtte til voksne nr. 96 af 05.12.2006. Velfærdsministeriet.

Hjemmesider

Dansk socialrådgiver forening: Socialrådgiveres kompetencer.
Fundet Dansk socialrådgiver forening hjemmeside d. 15.11.09.
<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=2469>

Dansk socialrådgiver forening: Etikvejledningen.
Fundet Dansk socialrådgiver forening hjemmeside d. 10.11.09.
<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009>

Den store Danske, Gyldendal åbne encyklopædi: Containing.
Fundet på Den store danskes hjemmeside d. 29.11.09.
<http://www.denstoredanske.dk/Special:Opslag?opslag=containing>

Leksikon for det 21. århundrede: Michel Foucault.
Fundet på Leksikon for det 21. århundredes hjemmeside d. 13.11.09
<http://www.leksikon.org/art.php?n=885>

University College Lillebælt. Litteratur/Metodehæfte om arbejdet med de nye målgrupper for støtte og kontaktpersonordningen.
Fundet på University College Lillebælts hjemmeside d. 25.11.09.
<http://www.ucl.dk/content/dk2/skpuddannelsen/litteratur>

University College Lillebælt: SKPuddannelsen.
Fundet på University College Lillebælts hjemmeside d. 23.11.09.
<http://www.skpuddannelsen.dk/>

University College Lillebælt: SKPuddannelsen/Indhold og form.
Fundet på University College Lillebælts hjemmeside d. 23.11.09
(http://www.ucl.dk/content/dk2/skpuddannelsen/Indhold_og_form)

University College Lillebælt: SKPuddannelsen/Kursusprogram.

Fundet på University College Lillebælts hjemmeside d. 23.11.09
(<http://www.ucl.dk/content/dk2/skpuddannelsen/kursusprogram>)

University College Socialrådgiveruddannelsen i Århus: Væsentlige roller for fremtidens socialrådgiver. Fundet på Socialrådgiveruddannelsens hjemmeside d. 15.11.09.
<http://www.studweb.dk>

Århus kommune: Samarbejde og videregivelse af oplysninger - når børn unge og deres familie har brug for hjælp. Fundet på Århus kommunes hjemmeside d. 17.11.09
http://www.aarhuskommune.dk/files/aak/aak/content/filer/magistratens_1._afdeling/socialafdelingen/borgerindgangen/instruktioner/boern/pjece_samarb_videreg.pdf

Når du arbejder som kontaktperson er der tre områder, du skal være særligt opmærksom på. Disse tre er:

- Tavshedspligt
- Udveksling af oplysninger
- Underretningspligt

Dette arbejdsblad vil kort klargøre, hvad du skal være særligt opmærksom på indenfor de tre områder. Arbejdsbladet er ment som en simpel vejledning, men dækker ikke de juridiske områder fuldstændigt. Hvis du kommer i situationer, hvor du er i tvivl om, hvad du må, og hvordan du skal handle, skal du kontakte din leder eller en anden i forvaltningen, som du samarbejder med.

Udgangspunktet er, at du i arbejdet som kontaktperson har

TAVSHEDSPLIGT

Men →

Hvad indebærer tavshedspligten?

Du må som kontaktperson ikke tale med andre om dit barns/unges personlige forhold, så dan at barnets/den unges identitet bliver kendt.

Hvis du har f.eks. har fortalt din kæreste eller ægtefælle personlige oplysninger om barnet/ den unge kan du ikke senere præsentere dem for hinanden. Hvis du alligevel ønsker at præsentere barnet/ den unge for din kæreste, ægtefælle eller andre skal du have et samtykke fra forældrene. Samtykket kan være en skriftlig eller mundtlig tilkendegivelse af, at det er i orden, at den anden får kendskab til barnets/ den unges personlige forhold.

Hvilke muligheder er der for at udveksle oplysninger?

Her må du gerne udveksle fortrolige oplysninger, hvis det er relevant for din opgave:

- Barnets/ den unges socialrådgiver
- Pædagoger i barnets daginstitution, dagplejer, sundhedsplejen.
- Beskæftigelsesafdelingen, ungdomsvejledningen
- Fritids- og ungdomsklubber

Ovenstående er indenfor kommunen

Her må du normalt ikke udveksle fortrolige oplysninger med mindre du har samtykke til det og det er relevant for din opgave

- Lærere i folkeskole og privatskole
- Pædagoger i selvejende institutioner
- Lærere på ungdomsuddannelser
- Poli
- Pædagoger på regionale døgninstitutioner
- Børn og unge-udvalget
- Sygehus personale

Ovenstående er udenfor kommunen

Dog er der nogle særligt fortrolige oplysninger som du normalt ikke må videregive til nogen, medmindre du har samtykke og det er særlig relevant for opgaven. Disse oplysninger er:

Racemæssig eller etnisk baggrund, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning, fagforeningsmæssige tilhørsforhold og oplysninger om helbredsmæssige forhold, seksuelle forhold, strafbare forhold og væsentlige sociale problemer.

Der er findes undtagelser for, hvornår man må videregive disse oplysninger. Hvis du er i tvivl så spørg lederen af Kontaktpersonsordningen.

Hvornår tilsidesættes tavshedspligten? (underretningspligt)

Du har pligt til at underrette kommunen, hvis du får en formodning om, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte. Behovet kan udspringe af omsorgssvigt, overgreb eller lign., men du har også tilstrækkelig grund til at underrette, hvis du oplever, at barnet/ den unge har andre vanskeligheder, som du ikke selv har mulighed for at afhjælpe.

Underretningspligten kan sætte dig i et dilemma, hvis dit kontaktbarn/ ung f.eks. i fortrolighed fortæller dig noget, som du har pligt til at underrette omkring. I et sådan tilfælde bliver du nødt til at bryde fortroligheden og vi anbefaler, at du tager en god snak med barnet/ den unge om, hvorfor det er nødvendigt at bryde fortroligheden, så barnet/ den unge ikke mister tilliden til dig.

Du kan underrette skriftligt eller mundtligt samt anonymt eller ikke anonymt. Ved anonym underretning skal du være opmærksom på ikke at sige dit navn ved henvendelsen, da du ikke først kan give dig til kende for socialrådgiveren og derefter bede om anonymitet. Vær opmærksom på, at socialrådgiveren ikke kan vende tilbage til dig for at få uddybet uklarheder, hvis du underretter anonymt.

Uddrag fra Bachelorprojektet „Gulerødder eller pisk?“

Af Jóhann H. Karlsson - januar 2010

Resumé

Dette bachelorprojekt har fokus på hvordan overvægt i talesættes i den politiske diskurs samt i den offentlige hverdagsdiskurs, og hvilke træk ved de overvægtige der fokuseres på, samt hvilken indflydelse disse diskurser har haft på den socialfaglige diskurs om overvægt. Vi lever i et samfund hvor overvægt ses som et karakterbrist og den overvægtiges krop tilstand som udtryk for forkerte valg. Derfor bliver det selvforskyldt og moralsk forkert at være overvægtig. Projektet påviser at motion og kost er en vigtig del af det sociale arbejde, idet at motion og kost anvendes som redskaber i det daglige sociale arbejde med kontanthjælps- og sygedagpengemodtagere. Overvægtige bliver stemplede og dette har store konsekvenser på mange forskellige måde. For eksempel bliver overvægtige fravalgt på arbejdsmarkedet da de opfattes som en ustabil arbejdskraft. Denne stempling bidrager til konstruktionen af overvægtige som klientgruppe for socialt arbejde. I og med at overvægtige bliver afvist af arbejdsmarkedet, bliver de arbejdsløse og kommer derfor med i de slags forløb dette projekt fokuserer på, hvor de skal i gennem livsstilsændringer for at blive mere attraktive for arbejdsmarkedet.

I denne artikel bringes uddrag af projektet.

Indledning/Problemformulering

Interessen for dette projekt er opstået ved observationen af det øget fokus, der er kommet på overvægtige i den politiske diskurs og den offentlige hverdagsdiskurs. I den politiske diskurs bliver overvægtige opfordret til livsstilsændringer og til at tage ansvar for sit eget helbred, samtidig med at der kaldes på et fælles ansvar.¹ Regeringen har forstærket indsatsen mod overvægt og i sundhedsprogrammet "Sund hele livet" fra 2002 kalder de på et fælles ansvar, hvor den enkelte dog skal have ansvaret for eget liv og bestemme hvordan det skal leves. Det offentliges rolle er at oplyse borgerne om, hvad der er sundt og hvad der er usundt.² Ministeren for sundhed og forebyggelse, Jakob Axel Nielsen, skriver i Adipositas foreningens³ 10 års jubilæums nyhedsbrev, under overskriften "Fedmekurven skal knækkes: ": *Når godt og vel hver anden dansker har et vægtproblem, der potentielt kan udvikle sig til et reelt helbredsproblem, er det ikke kun et problem som den enkelte har at slås med. Nej, så må vi som samfund erkende, at der er et sundhedsmæssigt og et socialt problem, som forudsætter og kræver fælles løsninger."*⁴ Den sidste del af denne udtalelse, hvor han hævder at vi som samfund må erkende at danskernes vægtproblem er et socialt problem som kræver fælles løsninger, er især interessant. Udtalelsen viser efter min mening vigtigheden af at kortlægge de diskurser som cirkulerer i

¹ Sund hele livet 2002

² Ibid.

³ Landsforening for overvægtige

⁴ http://www.adipositasforeningen.dk/files/materialer/NyhedsBrev_1_2009.pdf

samfundet om overvægt og hvilke diskurser socialrådgivere trækker på når de taler om overvægtige og hvilke konsekvenser dette får for det sociale arbejde med overvægtige. Sundhedsstyrelsen har konstateret en ulige distribution af overvægt, hvor overvægt er størst blandt de socialt dårligere stillede.⁵ På Sundhedsstyrelsens hjemmeside bliver de negative sociale konsekvenser som forbindes med overvægt sammenlignet med livstruende sygdomme: *"Psykosociale problemer er almindelige blandt personer med moderat og svær overvægt, og de negative sociale konsekvenser er årsag til betydeligt forringet livskvalitet, som kan sammenlignes med alvorlige og livstruende sygdomme."*⁶

Medierne bringer mange programmer som udstiller overvægtige mennesker i deres kamp om at smide de ekstra kilo, hvor budskabet er klart; alle kan tabe sig, hvis de gider arbejde for det. Disse programmer udgjorde grundlaget for min konstruktion af den offentlige hverdagsdiskurs. Med brug af begreber fra diskursanalyse kortlagde jeg, hvordan overvægt bliver italesat i en offentlig hverdagsdiskurs og i den politiske diskurs. Dette udgjorde grundlaget for min videre analyse af, hvilke konsekvenser denne italesættelse af overvægt får for socialt arbejde og den måde socialrådgivere italesætter overvægtige på. På baggrund af dette undersøgte jeg hvilke konsekvenser denne konstruktion har for det sociale arbejde med overvægtige.

Jeg har interviewet en socialrådgiver som er i kontakt med overvægtige i gennem de forløb hun er en del af. Motion, kost og livsstilsændringer udgør en del af forløbet. Formålet med interviewet var at få indblik i den socialfaglige diskurs om overvægt.

Projektet var mere præcist et casestudie med fokus på, hvordan overvægtige konstrueres som en klientgruppe for socialt arbejde gennem diskurser, og på hvilke konsekvenser det får for de socialrådgivere som arbejder med de overvægtige til dagligt. Den teoretiske ramme for projektet er et kombineret socialkonstruktionistisk og interaktionistisk -stemplingsperspektiv. Diskursanalyse inddrages som både teori og metode. De valgte diskursanalytiske tilgange har deres socialkonstruktionistiske udgangspunkt til fælles og passer derfor godt med projektets teoretiske ramme. Jeg har valgt at bruge begrebet socialkonstruktionisme konsekvent igennem projektet. Dette gør jeg på trods af at i nogen tilfælde er det jeg kalder socialkonstruktionisme kaldt socialkonstruktivisme. Jeg vælger begrebet socialkonstruktionisme for ikke at få positionen forvekslet med Piagets konstruktivistiske teori.⁷

Den helt overordnede antagelse er at jeg igennem casestudiet af fænomenet overvægtige som en konstrueret klientgruppe vil kunne indfange den processuelle dynamik, hvori overvægtige bliver konstrueret som klientgruppe. Dette med en forhåbning om at lære noget nyt om hvilken betydning denne konstruktion har for det sociale arbejde og de socialrådgivere som arbejder indenfor feltet, samt de overvægtige som indsatsen henvender sig til.

Det er på baggrund af de ovenstående observationer og teoretiske baggrund, at jeg har formuleret følgende problemformulering:

⁵ Sundhedsstyrelsen 1999

⁶<http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Overvaegt/Psykosociale%20aspekter%20ved%20overvaegt/Mobning%20og%20social%20isolation.aspx>

⁷ Jørgensen, Phillips 1999: 13

Hovedspørgsmål

Hvordan konstrueres overvægtige som en klientgruppe for det sociale arbejde?

Underspørgsmål

Hvilke konsekvenser har denne konstruktion for det sociale arbejde med overvægtige?

Uddrag af teori: Diskursanalyse

Som påpeget valgte jeg et socialkonstruktionistisk/ interaktionistisk stemplings perspektiv. I forhold til socialkonstruktionismen tog jeg udgangspunkt i Jørgensens og Winthers bog, *Diskursanalyse som teori og metode*. Ifølge deres definition af socialkonstruktionismen er poststrukturalismen en del af denne, og de præsenterede diskursanalytiske tilgange har alle baggrund i strukturalistisk og poststrukturalistisk sprogteori⁸. Jeg vil præsentere de tre diskursanalytiske tilgange som bliver præsenteret i Jørgensen og Winthers bog *Diskursanalyse som teori og metode*. Jeg vil ikke fuld redegøre for de tre diskursanalytiske tilgange som Jørgensen og Winther præsenterer, men de begreber som jeg har brugt til analyse af empirien vil blive fremhævet. Jeg vil gøre rede for de dele af teorierne som er anvendelige i min diskursanalyse. Jeg har konstrueret min egen tilgang til diskursanalyse, da Jørgensen og Phillips anbefaler at man gør dette.⁹

Laclau og Mouffes diskursteori

Laclau og Mouffes diskursteori er opbygget ved sammentænkning af marxisme og strukturalisme/poststrukturalisme. I Laclau og Mouffes teoribygning smelter disse to traditioner sammen i en forståelse af det sociale felt som et væv af betydningsdannelser og det diskursanalytiske formål er at: "*kortlægge de processer, hvori vi kæmper om, hvordan tegnenes betydning skal fastlægges*"¹⁰. I disse processer bliver betydninger så normale, at de opfattes som naturlige. I Laclau og Mouffes diskursteori er det de politiske processer, der er de vigtigste. Det er politiske artikulationer, der afgør hvordan vi handler og tænker, og dermed hvordan vi skaber samfundet. *Politik* skal her forstås som det at skabe samfundet på en bestemt måde, og derved udelukke alle andre muligheder¹¹. De muligheder, som diskursen udelukker, bliver kaldt *det diskursive felt* i Laclau og Mouffes diskursteori.¹² *Diskurs* forstås som "*..en fastlæggelse af betydning indenfor et bestemt domæne*."¹³ Alle diskurser opfattes som konstruerede, men selvom de ikke kan adskilles fra politiske opfattelser og prioriteringer er de ikke udtryk for bestemte klassers interesse, og adskiller sig derfor markant fra marxismens ideologi- begreb, hvor ideologien forstås som en falsk bevidsthed, der fordrejer virkeligheden, fordi den tjener den herskende klasses interesse¹⁴. De diskurser, som bliver så fast etablerede, at de opfattes naturlige, bliver i diskursteorien betegnet som objektive. Objektiviteten bliver resultatet af politiske

⁸ Jørgensen, Phillips 1999: 15

⁹ Jørgensen, Phillips 1999: 12

¹⁰ Ibid: 36

¹¹ Jørgensen, Phillips 1999: 47

¹² Jørgensen, Phillips: 37

¹³ Ibid.: 36

¹⁴ Andersen, red. 2004: 68

processer og kampe. Hos Laclau og Mouffe er samfundet ikke inddelt i bestemte grupper efter objektive love, grupperne i samfundet er altid skabt igennem politiske diskursive processer¹⁵. Jørgensen og Phillips peger på begreber i diskursteorien, der egner sig til redskaber i en konkret diskursanalyse. Jeg vil her gøre rede for de begreber, som jeg senere vil bruge i min analyse.

Det første begreb er *mester- betegner* som er et af de begreber, som kan kaldes for knudetegn i den diskursive organisering.¹⁶ En Mester-betegner organiserer identitet (fx mand). Fælles for knudetegn er, at de er tomme tegn, som ikke siger noget i sig selv, men får først betydning, når de gennem *ækvivalenskæder* sættes i forbindelse med andre tegn. *Ækvivalenskæder* er det næste begreb som jeg vil præsentere. Dette er et begreb for indholdsudfyldning af knudetegn som mester- betegner.¹⁷ Man kan ved at afdække de betydninger, der ækvivalerer, karakterisere diskurser. Det er med dette formål jeg vil inddrage disse begreber.

Gruppedannelse kan på samme måde afdækkes ved at man følger ækvivalenskædernes sammenkobling af betydninger.¹⁸ Gruppedannelse er et begreb vedrørende kollektiv identitet. Gruppedannelse forstås i diskursteorien som reduktion af muligheder, og mennesker konstitueres som gruppe, når der fokuseres på bestemte identitetsmuligheder og andre ignoreres. Dette skal forstås i sammenhæng med diskursteoriens subjekt forståelse. Subjektet positioneres - ikke bare ét sted af en diskurs - men i mange forskellige positioner af forskellige diskurser. I en familie kan man f.eks. være mor, kone og datter.¹⁹ På samme måde kan gruppedannelse af f.eks. overvægtige, skjule de forskelle, der er indenfor gruppen.

Diskursteorien har begrebet *flydende betegnere* for elementer, der er åbne for forskellige betydnings tilskrivning.²⁰ Flydende betegnere er de tegn, som forskellige diskurser kæmper om at indholdsudfylde på hver sin måde.²¹ Ifølge diskursteorien er der altid plads til kamp om, hvilke diskurser, der skal herske, og hvordan de enkelte tegn skal betydningstilskrives.

Menneskene opfører sig, som om virkeligheden har en fast og entydig struktur, og de grupper, vi tilhører, og vores identitet var objektivt givne. Men ifølge diskursteorien er samfund og identitet flydende og foranderlige størrelser, der aldrig helt kan fikseres. Laclau og Mouffe ser al samfundsmæssighed som resultat af diskursive processer, og samfundet er ifølge dem, vores forsøg på at skabe entydighed i det sociale, men udgør ikke en objektiv eksisterende størrelse. I diskursteorien kan det ikke på forhånd afgøres hvilke grupper, der er politisk relevante. Menneskers identitet er en del af den diskursive kamp, og er, både individuelt og kollektivt, et resultat af diskursive processer.²²

¹⁵ Jørgensen, Phillips 1999: 44

¹⁶ Jørgensen, Phillips 1999.: 63

¹⁷ Ibid.: 63

¹⁸ Ibid.: 63

¹⁹ Jørgensen, Phillips 1999: 53

²⁰ Ibid.: 63

²¹ Ibid: 39

²² Jørgensen, Phillips 1999: 45

Diskursorden

Jørgensen og Phillips foreslår at man analytisk skelner mellem det diskursive felt fra Laclau og Mouffes diskursteori, som udelukker al mulig anden betydningsdannelse, og diskursorden fra Fairclough, som betegner et afgrænset antal diskurser, der kæmper i samme terræn. Da jeg vil bruge denne skelnen i min analyse vil jeg kort gøre rede for begrebet diskursorden, som det er repræsenteret i Faircloughs kritiske diskursanalyse. I afsnittet analysemetode vil jeg gøre rede for, hvordan jeg afgrænser diskursorden i min analyse.

Diskursorden betegner en gruppe diskurser, som opererer på samme sociale område. Fairclough definerer diskursorden som *en kompleks modsætningsfyldt konfiguration af diskurser og genrer indenfor samme sociale område eller institution*²³. Genre i denne betydning er sprogbrug, som er forbundet med og konstituerer en del af en bestemt social praksis.

Da jeg ikke vil gøre brug af andre begreber fra Fairclough, nøjes jeg med denne præsentation af begrebet diskursorden fra hans kritiske diskursanalyse.

Diskurspsykologi

Diskurspsykologien ser jeg som anvendelig til dette projekt, da den bruger mange af de samme metoder som andre kvalitative tilgange. Derfor har jeg valgt at hente inspiration i diskurspsykologien i forhold til indsamling af empiri. Indenfor diskurspsykologien anvender man tit "naturligt forekommende" empiri sammen med empiri, som man selv indsamler f.eks. i forskningsinterview.²⁴ Jeg har valgt at bruge naturligt forekommende empiri i form transskriptioner af faglitteratur (Myter og facts om overvægt) og Tv-programmerne (By på skrump). Derudover har jeg brugt diskurspsykologien som inspiration til transskription af interview og kodning og tematisering af dette. Da jeg har valgt at inddrage de ovenstående redskaber fra diskurspsykologien vil jeg give en kortfattet præsentation af tilgangen.

Diskurspsykologien ser tekster og talt sprog som konstruktioner af verden, rettet mod sociale handlinger, i kontrast til den kognitive tilgang som ser tekster og talt sprog som illustrationer af en ekstern verden.²⁵ Som nævnt i det indledende afsnit om diskursanalyse er de socialkonstruktionistiske tilgange, den strukturalistiske og poststrukturalistiske, fælles om den forudsætning, at sprog er en dynamisk form for social praksis, som former den sociale verden, herunder verdensbilleder, sociale relationer og sociale subjekter.²⁶ Når mennesker udtrykker social identitet anvender de stereotyper, og deres selvopfattelse baseres på fælles ideer vedrørende gruppen (fx hvad det betyder at være overvægtig). Diskurspsykologien tilslutter sig den socialkonstruktionistiske antagelse, at de identificerings- og kategoriseringsprocesser, som er tilknyttet til social identitet, er historisk og socialt specifikke.²⁷ Ifølge diskurspsykologien er verden skabt af diskurser, som ser virkelige eller sande ud for taleren. Denne synsvinkel er poststrukturalistisk.²⁸ Jørgensen og Phillips tager udgangs-

²³ Jørgensen, Phillips 1999: 147

²⁴ Ibid.: 127

²⁵ Ibid.: 1999: 105

²⁶ Jørgensen, Phillips 1999: 105

²⁷ Ibid.: 111

²⁸ Ibid: 113

punkt i Potter, Stringer og Wetherhell som hævder at diskurs kan siges at konstruere vores levede virkelighed.²⁹ Dette skal forstås, som det at fænomener får mening gennem diskurs, ikke at sociale fænomener ikke har materielle aspekter, eller der ikke findes en fysisk virkelighed uden for diskursen.

Uddrag af analyse

Sundhed, kost og motion i socialt arbejde

I den politiske diskurs og den offentlige hverdagsdiskurs er der stor fokus på sundhed, kost og motion, og disse elementer er også blevet en integreret del af den socialfaglige diskurs. Den interviewede socialrådgiver, Hanne, fortalte i interviewet om hvordan de forløb hun er en del af har stor fokus på sundhed: *"Det forløb som jeg kørte ude i Center for afklaring og beskæftigelse, der var hele forløbet faktisk bygget op omkring sundhed, det er et arbejdsmarkeds rettet projekt men fokus lå på kost, motion, livsstilsændringer, og at få sunde vaner lagt ind i folks liv."*³⁰

Sundhed kan her være den flydende betegnelse³¹ som diskurserne kæmper om at indholdsudfylde i den socialfaglige diskursorden med ord som kost og motion. Ordene henter deres betydning i den medicinske diskurs, hvor sundhed er lige med at være normalvægtig. Og du normalvægten holdes ved at spise rigtig kost og dyrke motion. I min behandling af den medicinske diskurs påviste jeg, at man ifølge den er i fare for at udvikle følgesygdomme, hvis ens BMI overstiger 25, eller med andre ord, så er det farligt at være overvægtig. Sunde vaner bliver i den ovenstående udtalelse også indholdsudfyldt med begreberne kost og motion. Det er bemærkelsesværdigt at se at sunde vaner i en socialfaglig diskurs indholdsudfyldes med motion og kost. Alternativet kunne være at indholdsudfylde sunde vaner med begreber som at tænke positivt, troen på at være god eller være socialt aktiv. De arbejdsmarkedsrettede forløb tager udgangspunkt i de sandheder som er blevet skabt omkring kost og motion. Deltagerne i forløbene skal være villige til at gennemgå en livsstilsændring i form af kost ændringer og nye motionsvaner som en led i deres vej ud på arbejdsmarkedet. Dette modsvarer Foucaults tanker omkring de vidensregimer, som har skabt hvad der er sandt og falsk, og hans påpegning af, at sandheden er en diskursiv konstruktion³². Hanne pegede på at dette fokus var begrundet i at: *"Hvis du får det bedre i din krop ved at spise sundt og dyrke motion, så har du også et større overskud til at forholde dig til arbejdsmarkedet."*³³

Her er der, som fremhævet, blevet udviklet en sandhed omkring løsningen på overvægtiges vej tilbage til arbejdsmarkedet. Dette skal ske igennem livsstilsændring i form af at spise sund mad og dyrke motion. Den antagelse, at alle kan blive sunde og tabe sig ved at spise sundt og dyrke motion, er blevet en så almen opfattelse, at vi ikke længere stiller spørgsmålstegn ved det. Vi ser på det som en objektiv sandhed. I følge diskursteorien har denne sandhed vundet den politiske kamp ved at definere den bedste mulige vej hen mod et bedre liv. Dette betyder også, at andre

²⁹ Ibid: 113

³⁰ Interview med Hanne 1 min. og 35 sek.

³¹ Diskursteorien har begrebet *flydende betegnere* for elementer, der er åbne for forskellige betydnings tilskrivning. Flydende betegnere er de tegn, som forskellige diskurser kæmper om at indholdsudfylde på hver sin måde.

³² Jørgensen, Phillips 1999: 22

³³ Interview med Hanne 2 min. og 10 sek.

muligheder er blevet udelukket. F.eks. anses det ikke som en god måde at tabe sig på, at drikke pulvervand om morgenen. Set i diskursteoretisk lys: vi er blevet så vant til diskursen om overvægtige, som en gruppe mennesker, hvor overvægten er et resultat af usund kost og for lidt motion, at vi tager det som helt selvindlysende sandhed, at overvægtige skal ændre på deres livsstil i form af kostomlægning og mere motion. Dette uden hensyntagen til, at den overvægtige måske i forvejen spiser sundt og dyrker motion og har det godt i sin krop. Det synes at være umuligt i vores samfund at forstille sig, at en overvægtig kan være en lige så god arbejdskraft, eller person for den sags skyld, som en normalvægtig. Hanne reflekterede over dette i interviewet, som vi kan se i denne udtalelse:

*"Men måske er det med til at udstille overvægtige rigtig meget, hvorfor skal vi alle sammen være tynde? Hvorfor skal vi alle sammen spise sundt og være slanke og sådan noget. Det er blevet meget kropsbevidsthed, altså der er nærmest kun rigtigt at være tynd og slank og sund. På den måde er det at udstille dem rigtig meget."*³⁴

Ifølge Foucault bliver sandhed skabt i diskurser og skal forstås ud fra den generelle socialkonstruktionistiske præmis om, at viden ikke bare er afspejling af virkeligheden, men at forskellige vidensregimer udpeger, hvad der er sandt og falsk, og at sandheden er en diskursiv konstruktion³⁵. Dette fremhæver jeg her for at påminde om, at den omtalte opfattelsen af sandheden om kost og motion er konstrueret i diskurser. Omfanget af overvægt som et problem er ligeledes konstrueret. Hvis vi forstiller os at man målte overvægt anderledes, dvs. med andre metoder end BMI, eller at overvægt, indenfor BMI, først ville starte ved et BMI over 30, ville problemets størrelse også se helt anderledes ud. Hvis vi dernæst kobler dette med konstruktionen af sociale problemer, kan man se, at samfundet er kommet frem til en fælles forståelse af, at overvægt er et socialt problem, som der bør gøres noget ved.

I den politiske diskurs og den offentlige hverdagsdiskurs er sund kost og motion vejen til et bedre liv. Den socialfaglige diskurs er en kontinuitet på dette. I en jobannonce fra Center for afklaring og beskæftigelse søges der f.eks. efter en socialformidler, en socialrådgiver eller en med lignende kvalifikationer, hvor forventningen er at *"du har viden om sundhed, kost og motion som redskaber til at arbejde pædagogisk med målgruppen"*.³⁶ Målgruppen er kontanthjælps- og sygedagpengemodtagere. Her kan man se at den socialfaglige diskurs har indlejret begreber fra den medicinske diskurs som en del af de redskaber, der forventes at kunne bruges i arbejdet med målgruppen. I interviewet var Hanne og jeg inde på samme emne hvor hun sagde: *"De sidste 2-3 år er der kommet et kæmpe fokus på sundhed, væggtab, motion og livsstilsændringer, altså før, jeg har været uddannet i 10 år, og bare for 5 år siden havde man slet ikke det perspektiv, der fik du folk ind og man kiggede på de psykiske problemer, misbrugsproblemer, om de var boligløse om de var..., hvad havde de af sociale problemer?"*³⁷

³⁴ Interview med Hanne 13 min. og 34 sek.

³⁵ Jørgensen, Phillips 1999: 22

³⁶ <http://www.ofir.dk/Plejjobbjet/Resultat/socialfaglig-koordinator-til-center-for-afklaring-og-beskaeftigelse-koebenhavns-kommune-329276059.aspx?jobId=329276059&list=SearchResultsJobsIds&index=9&querydesc=SearchJobQueryDescription&viewedfrom=1>

³⁷ Interview med Hanne 4 min.

Dette er en bemærkelsesværdig udvikling, og en udvikling som er interessant at skabe en faglig diskussion omkring. Skal socialrådgivere fokusere på sundhed, vægttab, motion og livsstilsændringer i stedet for psykiske problemer, misbrugsproblemer og boligproblemer? Hanne fortalte videre om denne udvikling indenfor de sidste år: *"Før havde man individuelle samtaler med folk og man beskrev dem meget på skrift hvordan de fungerede og hvad de kunne og hvad de ikke kunne og lavede CV'er og ansøgninger og sådan nogen ting. Nu har det virkelig taget den drejning at nu bliver det indlagt i de forløb der bliver kørt at vi dyrker motion".*³⁸

Ifølge Hanne virker det godt at lægge motion ind i forløbene: *"Det rykker, det virker, altså det er så tydeligt at se at når de får fokus på noget som at spise grøntsager få noget frugt og drikke vand, der var nogen af de piger som fik ikke så meget som et glas om dagen".* *"De har været så usunde og mange af dem var rigtig overvægtige i det forløb".*³⁹ Hun tilføjede senere, men i samme sammenhæng *"Det rykker på den måde at folk får mere overskud og energi".*⁴⁰ Fortsat er kost og motion vejen til et bedre liv. I denne udtalelse kan man også se, at sund kost er indholdsudfyldt med grøntsager, frugt og det at drikke vand. I den politiske diskurs handlede kampagnerne om, at folk skulle spise flere grøntsager og frugt f.eks. "6 om dagen", drikke mindre sødt og mere vand f.eks. "drik mindre sødt", og dyrke mere motion, hvilket sundhedsstyrelsen har kørt kampagner med siden 2003. Sundhedsstyrelsen anbefaler, at voksne dyrker 30 min. motion om dagen og børn 60 min, eller som det udtrykkes i kampagnen lettere barndom.dk *"fysisk aktivitet og gode kostvaner en naturlig del af et sundt liv"*. Disse kampagner har sat sit spor i den socialfaglige diskurs.

Konklusion

I dette projekt har jeg vist, hvordan overvægtige bliver konstrueret som klientgruppe for socialt arbejde, og hvilke konsekvenser denne konstruktion har for det sociale arbejde med overvægtige gennem diskurser. Fokus har været på, hvordan overvægtige i talesættes i den politiske diskurs og den offentlige hverdagsdiskurs. Med dette fokus kan man se, at der er enighed om, at overvægt er et problem, der skal gøres noget ved, og at der allerede er indlejret, i det sociale arbejde, hvad der skal gøres ved det. Dette projekt har også haft fokus på det stempel som overvægtige får på sig.

Analysen har påvist, at der er kommet stor fokus på sundhed, kost og motion i det sociale arbejde. Gennem indholdsudfyldelse af begreberne i de diskuterede diskurser er der blevet udviklet en sandhed omkring løsningen på overvægtiges vej tilbage til arbejdsmarkedet og til et bedre liv. Dette skal ske igennem livsstilsændring i form af at spise sund mad og dyrke motion. Disse begreber bliver i den socialfaglige diskurs synonyme med deres betydning i den sundhedsfaglige diskurs. Socialrådgivere skal i stadig højere grad vejlede overvægtige til livsstilsændringer i form af ændrede kost- og motionsvaner, for at overvægtige kan have mere overskud til arbejdsmarkedet. Overvægtige er blevet konstrueret som en klientgruppe for det sociale arbejde gennem diskursive processer, hvori overvægt er tilskrevet årsag og løsninger, og

³⁸ Interview med Hanne 5 min. og 30 sek.

³⁹ Interview med Hanne 6 min. og 7 sek.

⁴⁰ Interview med Hanne 7 min. og 5 sek.

overvægtige er blevet sygeliggjorte. Det fremgår tydeligt, at motion og kost er ved at være en vigtig del af det sociale arbejde, idet motion og kostvejledning anvendes som redskaber i det daglige sociale arbejde med kontanthjælps- og sygedagpenge-modtagere. I forhold til dette projekts definition af socialt arbejde, findes der ikke noget endegyldigt svar på, hvad socialt arbejde er. Men ved at betragte diskurserne, kan vi se den type områder, socialt arbejdende opererer i, og den type spørgsmål socialt arbejde står over for. Det, som skaber socialt arbejde, er det socialarbejdere gør hver dag. I forhold til denne forståelse af socialt arbejde, kan jeg konkludere, at arbejdet med overvægtige er en del af socialt arbejde, og motion, kost og livsstilsændringer også er blevet en del af socialt arbejde. Alt sammen en konsekvens af konstruktionen af overvægtige som klientgruppe for socialt arbejde.

Overvægt ses som mangel på selvkontrol og medfører stempning fra samfundet. Vi lever i et samfund, hvor overvægt ses som en karakterbrist og den overvægtige krop som et udtryk for forkerte valg, hvorfor det bliver selvforskyldt og moralsk forkert at være tyk. Overvægtige bliver stemplede, og dette har store konsekvenser på mange forskellige måder, f.eks. bliver de fravalgt på arbejdsmarkedet, da de opfattes som en ustabil arbejdskraft. Denne stempning bidrager til konstruktionen af overvægtige som klientgruppe for socialt arbejde. I og med afvisningen fra arbejdsmarkedet bliver de arbejdsløse og kommer derfor med i sådanne forløb, som dette projekt har fokuseret på. Forløb hvor de skal i gennem livsstilsændring for at blive mere attraktiv for arbejdsmarkedet.

Fokus på overvægt er ikke kun et dansk fænomen, men er ifølge WHO et problem i hele verden som kræver en global, regional og lokal indsats.

Sammenfattende kan jeg konkludere, at overvægtige er konstruerede som klientgruppe for socialt arbejde gennem den måde, de bliver i talesæt på i de diskuterende diskurser. Denne konstruktion har konsekvenser for det sociale arbejde i og med, at disse diskurser har indflydelse på, hvordan der arbejdes med overvægtige i socialt arbejde.

I forhold til målgruppen så kan dette projekt forhåbentligt være med til at sætte fokus på overvægtige i det sociale arbejde. Jeg har i dette projekt været ind på de metoder, som bliver brugt i arbejdet med overvægtige, og synes det giver anledning til en faglig diskussion om, hvorvidt disse metoder hører til i socialt arbejde. Sådant en diskussion skal foregå i dialog mellem socialrådgivere, og i dialog mellem socialrådgivere og overvægtige. Som jeg påviste i analysen, består metoderne primært af kost og motions vejledning. I overensstemmelse med projektets perspektiv spiller de officielle instanser, hvor socialrådgivere er beskæftigede, en rolle i den sociale konstruktion af de problemer, som disse institutioner er beregnede til at tage sig af. Socialt arbejde skal derfor være omhyggeligt i arbejdet med overvægtige for ikke at bidrage yderligere til stempningen af dem. Overvægtige skal ikke behandles som en gruppe mennesker, der har et fælles problem. Forhåbentlig vil det fremtidige arbejde med overvægtige tage udgangspunkt i den enkelte overvægtige person og ikke påtvinge mennesker livsstilsændringer på grund af, at de er i den uheldige situation at være arbejdsløse og overvægtige samtidigt. Socialrådgivere vil forhåbentlig i overensstemmelse med dansk socialrådgiverforenings etiske vejledninger fastholde værdien af klientens deltagelse og samarbejde med klienten. Ifølge vejledningen indebærer socialt arbejde at løse problemer i loyalitet med klienternes interesser og i

samarbejde mellem klienter og socialrådgivere; *"Her understreges betydningen af, at klienter er handlende individer og ikke objekter for behandling og hjælp"*.⁴¹ Jeg vil understrege, at jeg med dette ikke mener, at jeg tror overvægtige betragtes som objekter for behandling og hjælp i socialt arbejde, da dette ville være en generalisering, som jeg ikke kan underbygge. Men jeg fremhæver dette citat med forhåbning om, at det bliver udgangspunktet for det fremtidige møde med overvægtige i socialt arbejde.

⁴¹ <http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009>

Litteraturliste

Bøger

Andersen, Heine (Red.), 2004, Sociologi – en grundbog til et fag, Hans Reitzels Forlag, København

Andersen, Heine, Brante, Thomas og Korsnes, Olav (red.), 2007, Leksikon i sociologi, Akademisk Forlag, København

Andersen, Niels Åkerstrøm, 1999, Diskursive analysestrategier – Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann, Nyt fra Samfundsvidenskaberne, København

Høring fra folketingets sundhedsudvalg i landstingssalen Christiansborg den 27. oktober 2009 Fedme som samfundsproblem

Giddens, Anthony, 2000, En løbsk verden, Hans Reitzels Forlag, København

Henriksen, Lars Skov, 2002, Sociale problemer og social afvigelse – sociologisk set, IN: Niklason, Grit, Socialfag for pædagoger, Frydenlund Grafisk, København

Iversen, Lars, 2002, Medicinsk sociologi, samfund, sundhed og sygdom, Munkegaard, København

Jernlang, Espen og Jernlang, Jesper, 1996, Socialisering og habitus – individ, familie og samfund, Hans Reitzels Forlag, København

Juel, Knud m.fl. 2006 Risikofaktorer og folkesundhed i Danmark, Statens institut for folkesundhed, København

Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise, 1999, Diskurs analyse – som teori og metode, Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur, Frederiksberg

Kvale, Steinar, 1997, Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview, Hans Reitzels Forlag, København

Larsen, Jørgen Elm og Møller, Iver Hornemann, 2004, Socialpolitik, Hans Reitzels Forlag, København

Lassen, Linda, 2008, Myter og facts om overvægt, Forlaget Frydenlund, København

Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (red.), 2004, Perspektiver på sociale problemer, Hans Reitzels Forlag, København

Payne, Malcolm, 2006, Teorier i socialt arbejde, Hans Reitzels Forlag, København

Ramain, Knud, 2007, Casestudiet i praksis, Academica, Århus

Regeringen, 2002, Sundt hele livet – de nationale mål og strategier for folkesundheden 2002-2010, Indenrigs og sundhedsministeriet, København

Hjemmesider

http://www.adipositasforeningen.dk/files/materialer/NyhedsBrev_1_2009.pdf

<http://www.numo.nu/uddannelsen/>

http://www.numo.nu/om_os/

<http://www.dr.dk/sundhed/dinsundhed/artikler/2008/1022113820.htm>

<http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Overvaegt/Psykosociale%20aspekter%20ved%20overvaegt/Mobning%20og%20social%20isolation.aspx>

<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=1009>

<http://www.netdoktor.dk/om.htm>

<http://www.netdoktor.dk/sygdomme/fakta/fedme.htm>

<http://omtv2.tv2.dk/index.php?id=1047>

<http://filmselskabet.com/film/dokumentar/miraklet-paa-mols>

<http://www.tv3.dk/content/view/23358/2845/>

<http://tvm.gallup.dk/tvm/pm/default.htm>

http://www.dr.dk/DR1/By_paa_skrump/ebeltoft_paa_skrump.htm

<http://omtv2.tv2.dk/index.php?id=3759>

<http://omtv2.tv2.dk/index.php?id=2042>

<http://www.ofir.dk/Plejejobbet/Resultat/socialfaglig-koordinator-til-center-for-afklaring-og-beskaeftigelse-koebenhavns-kommune>

http://ugebreveta4.dk/2009/200911/Baggrundoganalyse/Arbejdsgivere_maa_blande_sig_i_ansattes_overvaegt.aspx

<http://forsiden.3f.dk/article/20091118/NYHEDER/911139996/2140>

<http://www.dknyt.dk/sider/artikel.php?id=42523>

<http://www.jv.dk/artikel/764424>

http://www.arbejdsmiljoviden.dk/Aktuelt/Magasinet_Arbejdsmiljo/Magasinoversigt/2007/01/Fokus%20det%20fede%20arbejdsmarked%20%20Overvaegtige%20%2020d.aspx#tykke

Anden litteratur

Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans og Sunesson, Sune, 2004, Socialt arbejde – en grundbog, Hans Reitzels Forlag, København

Rienecker, Lotte og Jørgensen, Peter Stray, 2006, Den gode opgave – Håndbog i opgaveskrivning på videregående ud, Forlaget Samfundslitteratur, Frederiksberg

Koordinator i Ungdomssanktionen – Fra Ungdomskriminel til "færdigpakket gymnasieelev" på to år?

Af Anne Skov Nielsen og Tanja Hede Eriksen, januar 2010

Resumé

Projektet omhandler koordinatorfunktionen i forhold til unge idømt en ungdomssanktion i X Kommune. Projektet er metodisk inspireret af casestudiet og blev gennemført med kritisk realisme som videnskabsteoretisk udgangspunkt. Vi har haft fokus på, hvad der kendetegner de unges særlige 'sociale profil' i et anerkendelsesteoretisk perspektiv. Vi har gennemgående anvendt en kritisk realistisk videnskabsteoretisk tilgang til problemstillingen.

Projektet peger i retning af, at koordinatorene i X Kommune besidder et udpræget kendskab til de unges sociale profil. De kan gennem en massiv indsats på et motivationsmæssigt befordrende tidspunkt via relationelle kompetencer, ekspertise på området samt i samarbejdet med andre aktører og via inddragelse af netværket bidrage til, at de unge får et målrettet og sammenhængende forløb gennem ungdomssanktionens faser.

Baggrunden for projektet

Med indførslen af ungdomssanktionen i 2001, blev der skabt mulighed for at kombinere straf og socialpædagogisk behandling. Denne kombination indeholder dog flere modsatrettede elementer, da ungdomssanktionen er en strafferetlig reaktion på en lovovertrædelse, men det er de sociale myndigheder, der er ansvarlige for dens fuldbyrdelse og for indholdet af sanktionsforløbet. Dette medfører en sammenblanding af de opgaver, der normalt varetages af henholdsvis de retshåndhævende og de sociale myndigheder (Madsen, 2006:29). Endvidere idømmes de unge en straf, hvor de uden samtykke tvinges til behandling. Dette indebærer en risiko for manglende motivation og samarbejde (Madsen, 2006:29).

Ungdomssanktionen har siden sin indførsel undergået en del kritik og været genstandsfelt for omfattende diskussion. Flere undersøgelser har i tråd hermed vist, at ungdomssanktionen ikke har haft den tilsigtede kriminalitetshæmmende effekt. Statistikkerne¹ tegner i denne henseende et billede af, at de unges kriminelle løbebane ikke afbrydes trods to års intensiv socialpædagogisk behandling. En evaluering foretaget af SFI, (Rasmussen, m.fl., 2005) underbygger dette yderligere. Konklusionen på evalueringen er, at der på flere områder, var behov for ændringer og forbedringer i den sociale indsats overfor ungdomssanktionsdømte.

I 2007 ændredes Serviceloven med indførslen af § 54a og koordinatorfunktionen, som modsvar på den ovenstående kritik af ungdomssanktionens indholdsmæssige

¹ Der er inden for to år efter sanktionens ophør observeret, at 78 % recidiverer. Tallene bygger på perioden 2001-2006 (Clausen & Kyvsgaard, 2009:21).

del. Fokus i vores projekt var en undren over, hvorvidt en tilsyneladende beskeden ændring af Serviceloven, kunne modsvare den massive kritik, som de sociale myndigheder har været underkastet i den forbindelse.

Hovedproblemformulering;

Hvordan kan udvalgte elementer af koordinatorfunktionen understøtte, at unge idømt en ungdomssanktion i X Kommune, opnår et målrettet og sammenhængende forløb i sanktionens tre faser?

Underproblemstillinger;

Up1. Hvad kendetegner de unges sociale profil?

Up2. Hvad betyder relationen mellem koordinatoren og den unge for motivationsarbejdet, og hvorledes påvirker koordinatorens relationsfunktion de unges sanktionsforløb?

Up3. Hvad betyder netværksarbejdet for koordinatorens systemfunktion, og hvordan påvirker koordinatorens systemfunktion de unges sanktionsforløb?

Problemfelt

Koordinatorens arbejdsfunktioner indeholder en relations- og en systemdel. Førstnævnte er karakteriseret ved det personnære relationsarbejde med den enkelte unge. Kernen i koordinatorens systemfunktion er de ydre organisatoriske opgaver og rammer.

Formålet² med indførslen af koordinatorfunktionen er at skabe sammenhæng i de indholdsmæssige dele af ungdomssanktionen. Koordinatoren skal styrke sammenhængen i faserne ved at være en gennemgående støtte/kontaktperson. Ungdomssanktionens opdeling i forskellige faser bevirker, at det som oftest er forskellige aktører, der varetager hver enkelt fase i forløbet og koordinatoren er på den måde bindeled mellem såvel forskellige institutioner som forskellige aktører på feltet. Derudover skal koordinatoren bidrage til, at den unge får en 'oplevelse af sammenhæng'³ på et personligt plan, for derved bedre at kunne se formålet med sanktionsforløbet (Ibid.).

Som tidligere anført findes der en bred vifte af forskellige aktører på feltet. Disse udfører socialt arbejde, der kan siges at positionere sig i spændingsfeltet mellem kontrol og hjælp. Arbejdet på dette felt illustrerer det sociale arbejdes dobbeltrolle (Meeuwisse & Swärd, 2006:66). Med indførslen af koordinatorfunktionen i Lov om

² Ifølge Lovforslag 181 af 14. marts 2007 om Styrkelse af Ungdomssanktionen.

³ Dette begreb er formuleret af Aaron Antonovsky og vil blive uddybet nærmere i afsnit 8.1.

Social Service § 54a tilføjes endnu en aktør på feltet, og det er de mekanismer, som denne aktør genererer, der vil være omdrejningspunktet i nærværende opgave.

Undersøgellesdesign

Vores videnskabsteoretiske vinkel er i denne sammenhæng kritisk realistisk og projektets erkendelsesinteresse er at forstå og forklare, hvad det er ved koordinatorfunktionen, der kan generere et mere målrettet og sammenhængende ungdomssanktionsforløb i sanktionens tre faser.

Et ungdomssanktionsforløb er et særdeles komplekst forløb, hvor mange forskellige mekanismer har indflydelse på, om den unge opnår et målrettet og sammenhængende forløb. Vi har forsøgt at nedbryde denne kompleksitet ved at isolere udvalgte elementer af koordinatorfunktionen med det formål at identificere de bagvedliggende årsagsmekanismer som fænomenet genererer. Vi er gået bag om fænomenet for at udforske, hvad det er ved koordinatorfunktionen, der understøtter, at den unge får et målrettet og sammenhængende forløb.

Generative mekanismer er i et kritisk realistisk lys virkelige i deres eksistens, men sjældent direkte observerbare. Der kan på det sociale felt spores en bred vifte af sådanne mekanismer, som enten hæmmer, fremmer eller ophæver hinanden. Mekanismernes indbyrdes samspil og kontekstafhængighed sammenholdt med den kritisk realistiske epistemologi, betyder, at de videnskabelige forklaringer, altid må forstås som tendenser snarere end som generelle lovmæssigheder (Andersen, 2007: 37). Vores undersøgelsesdesign så med inspiration fra Pawson og Tilley (1997) ud som følger:

Mekanisme + Kontekst = Resultat

Operationaliseret i forhold til vores projekt har vi arbejdet ud fra en ligning, der indeholdte følgende faktorer;

Udvalgte elementer af koordinatorfunktionen + Kontekstuelle forhold = Målrettet og sammenhængende forløb i ungdomssanktionens tre faser.

Vores undersøgelse rettede sig således mod, hvilke generative mekanismer, der understøtter et målrettet og sammenhængende ungdomssanktions forløb og ikke specifikt, hvorvidt indførelsen af koordinatorfunktionen konkret har bevirket, at der kan sættes lighedstegn mellem denne og en styrkelse af ungdomssanktionen⁴. Den ubekendte faktor i vores ligning var således de mekanismer, som koordinatorfunktionen genererer. Disse mekanismer søgte vi at identificere ved hjælp af kvalitative analysemetoder.

Teori og empiri

Vi har i vores metodiske tilgang forholdt os til de kritisk realistiske retningslinjer, samt anvendt en analysestrategi, der tydeliggør samspillet mellem teori og empiri.

⁴ En sådan kvalitativ effekt-evaluering af koordinatorfunktionens indførelse i Servicelovens § 54a forventes at foreligge to år fra indførelsen (Servicestyrelsen, 2008:22).

Vi har valgt interviews som primære datakilde samt at arbejde ud fra en abduktiv analysestrategi.

Teorien har spillet en central rolle, eftersom den har faciliteret de begreber, hvorved empirien blev fortolket. Vores tilgang til empirien har været styret af en anerkendelsesteoretisk begrebsverden. Vi har blandt andet ladet informanternes gennemgående temaer i interviewene være styrende i struktureringen af den efterfølgende tematisering og analyse. Derved har empirien og teorien spillet sammen i et dialektisk forhold, som har ledt til konklusioner, der er såvel empirisk som teoretisk funderede. Systematikken for analysen var således betingede af den teoretiske ramme, af empirien fra såvel egne interviews, samtaler og observationer som fra SFI-rapporten.

Vi valgte i analysedelen at tage afsæt i et anerkendelsesteoretisk perspektiv. Ved at anvende anerkendelsesbegrebet som overordnet teoretisk ramme, har vi kunnet identificere de forudsætninger i ungdomssanktionen som foranstaltning, hos koordinatoren og i den unge selv, som har indflydelse på, hvorvidt koordinatorens relations- og systemfunktion kan medvirke til at understøtte, at den unge opnår et målrettet og sammenhængende sanktionsforløb i sanktionens tre faser, der samtidigt virker som springbræt til et righoldigt liv fremover.

Den sociale profil

Vi pegede i dette analyseafsnit på de indre kendetegn ved de unges sociale profil; evnen til relationsdannelse, herunder personlighedsmæssige karakteristika, ligesom vi pegede på de ydre kendetegn i form af samfundsmæssige, sociale faktorer og miljømæssige opvækstbetingelser.

Det er af stor betydning at være bevidst om at til trods for, at den sociale profil omfatter flere enslydende problematikker, er hver ung og dermed hvert sanktionsforløb individuelt. Hvert forløb skal derfor tilpasses den enkelte unge og succeskriteriet i handleplanen må løbende justeres undervejs.

Vi pegede i dette afsnit på nogle sociale årsager til manglende anerkendelse. Efterfølgende havde vi fokus på tilknyttede krænkelserfaringer og de unges følelser af uretsbevidsthed. Krænkelserfaringer opstår i et samspil mellem indre og ydre forhold. Der var med en anerkendelsesteoretisk tilgang inviteret til en analyse af, hvordan indre og ydre forhold, fungerer som genererende mekanismer for de unges identitetsudvikling og adfærd.

Koordinatorens kerneopgave kan på baggrund af analysen siges at bestå i at kende de unges krænkelserfaringer og sociale profil i et omfang, som bevirker, at koordinatoren kan matche den unge med en egnet institution. Koordinatorernes indgående målgruppekendskab og forståelse af de unges værdihorizont, kan således spores som en mekanisme, der potentielt genererer et mere målrettet og sammenhængende forløb.

Sammenfattende pegede vi på, at det bliver samfundets opgave at tilføre de unge flere anerkendelsesoplevelser, så de ikke har behov for at gå alternative veje for at opnå disse.

Relationsfunktionen

Relationsarbejdet må forstås som et forandringsarbejde, hvor relationen ikke er et mål i sig selv, men må anses for et middel til at nå målet (Lihme, 2004:207). Mennesker indgår til enhver tid i relationer med hinanden, og det er netop i relationen,

at muligheden for forandring opstår. De fleste metoder, der har til hensigt at fremme forandring bygger i varierende grad på, at den, der indgår i forandringsarbejdet skal være motiveret for forandring. En sådan motivation gør sig ikke altid gældende for målgruppen inden for feltet sociale arbejde (Revstedt, 2004:9).

Alle datakilder peger på, at det ikke er afgørende, hvilken metode der anvendes i relationsarbejdet med de unge, men derimod er gode behandlingsresultater forbundet med særlige egenskaber hos relationsarbejderen (Miller & Rollnick, 2004:23). Hvis koordinatoren formår at være 'ærligt, autentisk og nærværende', kan han skabe grobund for en relation til den unge som bevirker, at denne lettere kan indgå i relationer med andre mennesker. Hensigten er, at mægler-rollen skal danne en synergieffekt, der rækker ud over den umiddelbare relation og det umiddelbare sanktionsforløb.

Et positivt menneskesyn indtager en central position i motivationsarbejdet. Et sådant indebærer, at der hverken findes håbløse tilfælde eller håbløse arbejdsvilkår.

Ambivalens anses for nøglen til forandring, forstået på den måde, at hvis den unge ikke har ambivalente følelser overfor sin hidtidige levevis, giver det ikke mening at søge at understøtte en forandringsproces. Motivation for forandring indtræder derimod, når diskrepansen mellem tingenes tilstand og idealet bliver for stor (Miller & Rollnick, 2004:28). Det er i denne henseende af udpræget vigtighed, at koordinatoren får formidlet til den unge på en forståelig og konkret måde, hvordan en dom til ungdomssanktion kan gavne den unge.

Vi er nået frem til, at en konstruktiv arbejdsalliance bygger på en gensidigt anerkendende og tillidsfuld relation, som fordrer relationelle kompetencer hos koordinatoren. Et gensidigt anerkendelsesforhold mellem koordinator og ung kan således potentielt øge muligheden for den unges selvvirkeliggørelse. En selvvirkeliggørelse, der ligger implicit i definitionen af 'motivation'. Relationsdannelsen går således forud for metodikken i koordinatorens relationsfunktion. Vi kom frem til, at der er nogle strukturelle- og rammemæssige betingelser ved selve ungdomssanktionen som foranstaltning, der kan hæmme opbygningen af en konstruktiv arbejdsalliance; hvilket kan specificeres som ventetid fra anholdelse og til dom, samt mangel på ledige pladser på de institutioner, som kan matche den unges sociale profil.

Koordinatorernes relationelle kompetencer, et positivt menneskesyn, samt det at nå den unge på et motivationsmæssigt befordrende tidspunkt, er alle mekanismer der kan fremme et målrettet og sammenhængende forløb i sanktionens tre faser.

Systemfunktionen

I denne analyse tager vi udgangspunkt i koordinatorerne i X Kommunes systemfunktion. Systemfunktionen skal ifølge "Håndbog om ungdomssanktionen"⁵ omhandle de strukturelle organiseringsmæssige opgaver, de såkaldte koordineringsopgaver.

Dette betyder, at koordinatoren har ansvar for at skabe kontakt til den unge, dennes familie og andet personligt netværk, samt sikre, at disse bliver inddraget og samtidig oplever, at de behandlingsmæssige tiltag føres ud i livet, gennem hele sankti-

⁵ Herefter omtalt som Håndbogen.

onsforløbet. Endvidere betyder systemfunktionen, at koordinatoren har til opgave at sikre enighed i det tværfaglige samarbejde mellem relevante fagpersoner. Først og fremmest med den sagsbehandler, der er tilknyttet sagen i den unges hjemkommune, men også med eksempelvis personalet på de forskellige institutioner den unge er tilknyttet under forløbet (Servicestyrelsen, 2008:42-43).

Koordinatorens arbejde med den kriminelle unge kan gøre brug af den unges familie og andre personer i nærmiljøet, da de på forskellig vis yder støtte til den unge og samtidig har opbygget et tillidsforhold, der har betydning for den unges reaktioner og handlinger.

Den frembragte viden, der opnås omkring det sociale netværk, kan bruges ved afholdelse af netværksmøder. Intentionen ved denne type møder er, at deltagerne både inkluderer den unge og dennes private netværk.

Netværksmøderne omhandler desuden videregivelse af oplysninger mellem de professionelle aktører og diskussioner omkring beslutninger for den unges fremtid. Dette hænger sammen med, at familien via netværksmøder og samtaler med koordinatoren, har opnået forståelse for den unges dom, og hvilke muligheder den medfører.

Ved et netværksmøde kan der, udover det sociale netværk, deltage flere relevante fagpersoner. Dette leder hen mod vigtigheden af det tværfaglige samarbejde, der er en uundgåelig del af koordinatorens arbejde. Som funktion er koordinatoren konstant i berøring med andre fagpersoner, der har hver deres funktion og betydning for ungdomssanktionsforløbene. Ungdomssanktionens strukturmæssige opbygning betyder endvidere, at det på intet tidspunkt kan undgås, at de forskellige involverede professionelle parter, skal have viden om og tage hensyn til hinandens områder. De strukturmæssige forhold for ungdomssanktionens indhold, er betinget af at koordinatoren opnår et indgående kendskab til den enkelte unges nære sociale relationer, samt formår at bruge denne viden i et tæt og tillidsfuldt samarbejde med både den unge, dennes netværk og andre faggrupper, der har en funktion i ungdomssanktionen.

Konklusion

Koordinatorernes kernekompetencer i forhold til at kunne udføre deres relations- og systemfunktion omhandler det at have et indgående kendskab til målgruppens sociale profil. Samtidig fordres en forståelse for målgruppens selvforhold og værdihorisont. Disse kompetencer er i et anerkendelsesteoretisk perspektiv nødvendige betingelser for, at koordinatoren kan bidrage til at sammensætte et individuelt tilpasset forløb, der er målrettet og sammenhængende igennem sanktionens tre faser.

Vi har konkluderet, at det er af afgørende betydning, at koordinatorene i X Kommune kommer ind allerede ved indstilling til dom. Der er på dette tidspunkt potentiale til at etablere en gensidigt anerkendende relation med den unge, netværket og de øvrige aktører på området. Koordinatorerne i X Kommune kan allerede her skitseres konturerne af et målrettet og sammenhængende forløb, der er i overensstemmelse med den unges sociale profil. Det er samtidig her, at ungdomssanktionen bliver "solgt" til den unge og dennes netværk, hvilket medfører, at der allerede tidligt i forløbet er skabt mulighed for et konstruktivt samarbejde.

I kraft af kompleksiteten af de unges samlede problemstillinger, sammenholdt med mængden af arbejdsfunktioner, er der risiko for, at koordinatorene mister fokus på at skabe målrettethed og sammenhæng. Samtidig giver de mange funktioner endnu en udfordring i og med, at koordinatorene skal skelne mellem at være professionelle i nogle situationer og mere personlige i andre.

Generative mekanismer betinger og påvirker således hinanden i et komplekst samspil. Vi har ud fra denne betragtning peget på mekanismer med kausale potentialer, der må forstås som tendenser og tilbøjeligheder frem for generelle lovmæssigheder. Vi er nået frem til, at koordinatorfunktionen er et kontingent fænomen, hvilket betyder, at relationen mellem mekanisme og hændelse, hverken er en nødvendighed eller en umulighed, men resultatet af et komplekst samspil af kausale potentialer.

Litteraturliste

Bøger:

- Andersen, Svend Aage (2007): *Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde – en introduktion og forskningsoversigt: Arbejdsnotat*. Den Sociale Højskole i Århus, nr. 8.
- Antoft, Rasmus, Jacobsen, Michael Hviid, Jørgensen, Anja og Kristensen, Søren (red.)(2007): *Håndværk og Horisonter*. Odense. Syddansk Universitetsforlag.
- Buch-Hansen, Hubert og Peter Nielsen (2005): *Kritisk realisme*. Frederiksberg. Roskilde Universitets Forlag.
- Caceres, Lucia (2007): *”Vi er måske lidt vilde teenagere” – Kriminalitetsdømte unges identitet og syn på deres institutionsophold*. Kbh., Videnskabsbutikken for samfundsvidenskab.
- Clausen, Susanne og Britta Kyvsgaard (2009): *Ungdomssanktionen, - en effekt-evaluering*. Justitsministeriets forskningsenhed.
- Dahler-Larsen, Peter og Hanne Kathrine Krogstrup (2003): *Nye veje i evaluering*. Systime Academica.
- Ejrnæs, Morten og Guldager, Jens (2008): *Helhedssyn og forklaring*. Kbh. Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, Morten et. al. (2004): *Socialt miljøarbejde i lokalsamfundet*. Kbh. Hans Reitzels forlag.
- Hart, Susan (2006): *Betydningen af samhørighed – om neuroaffektiv udviklingspsykologi*. Kbh. Hans Reitzels Forlag.
- Hougaard, Esben (2004): *Psykoterapi – teori og forskning*. Kbh. Dansk psykologisk Forlag.
- Høilund, Peter og Juul, Søren (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. Kbh. Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, Michael Hviid og Pringle, Keith (red.)(2008): *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*. København. Akademisk Forlag
- Krogstrup, Hanne Kathrine (2006): *Evalueringsmodeller*. Århus. Academica.
- Lauvås, Kirsti & Lauvås, Per (1998): *Tværfagligt samarbejde. Perspektiv og strategi*. Århus. Klim.
- Lihme, Benny (2004): *Relationer i socialpædagogisk arbejde med utilpassede unge; i Relationer i teori og praksis. Perspektiver på pædagogisk tænkning*. Værløse. Billesø & Baltzer.
- Madsen, Lars Horskær (2006): *Ungdomssanktioner – sagsgangen: Arbejdsnotat*. Den Sociale Højskole i Århus, nr. 2.
- Meeuwisse, Anna, m.fl. (2004): *Socialt arbejde. En grundbog*. Kbh. Hans Reitzels Forlag.
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (2006): *Perspektiver på sociale problemer*. Hans Reitzels Forlag.
- Miller, William R. & Rollnick, Stephen (2004): *Motivationssamtalen*. Kbh. Hans Reitzels Forlag.
- Pawson, Ray & Nick Tilley (1997): *Realistic Evaluation*. London. SAGE.
- Ramian, Knud (2007): *Casestudiet i praksis*. Århus. Academica.
- Rasmussen, Lene Koefoed, m.fl.(2005): *Ungdomssanktionen i kvalitativ belysning*. Kbh., Socialforskningsinstituttet.
- Sayer, A. (2000): *Realism and social science*. London. SAGE

- Servicestyrelsen (2008): *Håndbog om ungdomssanktionen*. Odense. Servicestyrelsen.
- Schibbye, Anne-Lise Løvlie (2005): *Relationer, et dialektisk perspektiv*. Kbh. Akademisk Forlag.
- Seikkula, Jaakko (2008): *Åben dialog og netværksarbejde*. Kbh. Hans Reitzels forlag
- Thagaard, Tove (2004): *Systematik og indlevelse. En indføring i kvalitativ metode*. Kbh. Akademisk forlag.
- Willig, Raasmus (Red.)(2003): *Axel Honneth – Behovet for anerkendelse*. Kbh. Hans Reitzels Forlag.
- Zeuner, Lilli og Højland, Jeppe (2003): *Unge i det kriminelle felt – et studium af forskningslitteratur*. Kbh. Socialforskningsinstituttet.

Artikler:

- Hatting, John og Post, Bettina (2009): *Ungdomskommissionens siger forebyggelse – vi siger ja tak!!* Bragt i politikken den. 22. september 2009.
- Launsø, Laila og Rieper, Olaf (2005): *Forskning om og med mennesker. Mennesketyper og forskningsmetoder i samfundsforskning*. Kbh., Nyt Nordisk Forlag. Ss.12-42: i kompendium: 7. semester, introduktionskursus, efterår 2009.

Webadresser:

http1: Ungdomskommissionen (søgeord)

Kilden er fundet den 28. august, 2009.

<http://www.da.wikipedia.org/wiki/Ungdomskommissionen>

http 2: Dansk Socialrådgiverforenings Etikvejledning (2000):

Kilden er fundet den 14. december 2009.

<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=65&q=Etikvejledning>

Globale Udfordringer – Lokale Handlerum – Refleksioner over udvælgelse af FN flygtninge

Af Karina Beltoft Jørgensen og Lis Montes de Oca - Januar 2010

Resume

Bachelorprojektet "Globale udfordringer og lokale handlerum" analyserer hvordan forskellige systemer påvirker de professionelle socialarbejderes kommunikation i udvælgelsen af FN flygtninge. På baggrund af afdækning af integrationspotentiale vurderes det om flygtningene kan tilbydes ophold i Danmark.

Projektets teoretiske forståelsesramme er konstruktivistisk og systemteoretisk, inspireret af Niklas Luhmann's teori om sociale systemer.

Empirien bygger på lovtekster, regeringspublikationer samt kvalitative interviews med repræsentanter fra Udlændingetjeneste, Dansk Flygtningehjælp og modtagerkommune.

I nærværende artikel introduceres der indledningsvist til interessefeltet og de systemer, der omkranser det. Dernæst opsummeres de væsentligste analyse-mæssige konklusioner fra projektet og slutteligt opridses projektets perspektiveringer og afsluttende refleksioner.

Interessefelt

Ifølge UNHCR (De Forenede Nationers Flygtningehøjkommissariat) var der i 2008 42 millioner fordrevne personer på verdensplan. Af dem er 15 millioner flygtninge, 827.000 er asylansøgere med en uafsluttet sag, og 26 millioner er internt fordrevne.¹

Af disse sidder 4.596.781 mennesker i en flygtningelejr eller et flygtningecenter beskyttet af UNHCR.² Ifølge tal fra Dansk Flygtningehjælp har 7 millioner flygtninge opholdt sig i en flygtningelejr i mere end 10 år.³

Siden 1978 har Danmark efter aftale med UNHCR modtaget et årligt antal flygtninge fra FN flygtningelejre til genbosætning i Danmark.⁴ Denne aftale blev indgået på baggrund af en anerkendelse af et internationalt socialt ansvar overfor nogle af ver-

¹ UNHCR Statistical Online Population Database, United Nations High Commissioner for Refugees

(UNHCR), Data extracted: 20/09/2009

² UNHCR Statistical Online Population Database, United Nations High Commissioner for Refugees

(UNHCR), Data extracted: 20/09/2009

³ <https://flygtning.dk/om-dfh/det-mener-dfh/om-internationalt-flygtningearbejde/>

⁴ Integrationsministeriet; Arbejdsgruppen vedrørende udvælgelse af og præintegrationsforløb for

kvoteflygtninge, Redegørelse om kvoteflygtninge s. 5

dens mest udsatte mennesker. I Danmark fastsætter regeringen og Folketinget kvoten, som siden 1989 har været på 500 personer årligt.

I 2005 supplerede Danmark beskyttelseskriteriet og helbredsundersøgelsen⁵ med de supplerende genbosætningskriterier, også kaldet integrationspotentialet. Der skulle fremover også lægges vægt på:

*"... udlændingens mulighed for at slå rod i Danmark og få glæde af opholdstilladelsen, herunder deres sproglige forudsætninger, uddannelsesforhold, arbejdserfaring, familieforhold, netværk, alder og motivation."*⁶

Denne ændring blev italesat ud fra rationalet om, at jo mere integrationspotentialt den enkelte flygtning havde, jo mere glæde ville han have af opholdstilladelsen i Danmark.

Begrebet integrationspotentialt blev således introduceret i den danske asylret i 2005 på baggrund af Arbejdsgruppens forslag, som siger:

*"Arbejdsgruppen finder imidlertid, at der kan være behov for at skærpe og tydeliggøre kravene til den enkeltes integrationspotentialt. Genbosætning kan efter arbejdsgruppens opfattelse normalt kun betragtes som vellykket, hvis den pågældende har vilje og evne til at blive et selvforsørgende og ydende medlem af det danske samfund på lige fod med samfundets øvrige borgere..."*⁷

Vi mener, at udvælgelsen af kvoteflygtninge hermed blev et praksisfelt indenfor professionelt socialt arbejde, samtidig med at arbejdet med at afsøge flygtningenes ressourcer i relation til integrationspotentialt kom til at foregå på kvoterejser til FN flygtningelejre.

Her skulle danske delegationer bestående af repræsentanter fra Udlændingetjeneste, Dansk Flygtningehjælp og modtagerkommuner fremover interviewe flygtningene for at vurdere deres integrationspotentialt som et led i oplysningen af flygtningenes sag. På grundlag af asylretten, helbredsundersøgelsen og den fælles vurdering af integrationspotentialt skulle Udlændingetjeneste således træffe afgørelse om, hvilke flygtninge, der skulle tilbydes genbosætning i Danmark, og hvem der ikke skulle.

⁵ Udlændingeloven § 8, stk. 5: *"Opholdstilladelsen efter stk. 1-3 skal, medmindre særlige grunde taler derimod, betinges af, at udlændingen medvirker til en særlig sundhedsundersøgelse og giver samtykke til, at helbredsoplysningerne videregives til Udlændingetjeneste og kommunalbestyrelsen for den kommune, hvortil udlændingen visiteres, samt underskrive en erklæring vedrørende genbosætning i Danmark."*

⁶ Udlændingeloven § 8, stk. 4

⁷ Arbejdsgruppen vedrørende udvælgelse af og præintegrationsforløb for kvoteflygtninge; Redegørelse om kvoteflygtninge, s. 49

Den socialfaglige vurdering af integrationspotentialet kom dermed til at spille en rolle for, hvem der blev udvalgt til genbosætning.

Derfor er vi blevet interesserede i vurderingen af FN flygtninges integrationspotentiale, udført af professionelle socialarbejdere.

Baggrund

Vores forståelsesramme for det professionelle sociale arbejde er den internationale kontekst. For os betyder det blandt andet, at vi som professionelle socialarbejdere må forholde os til globalisering, menneskerettigheder og internationale konventioner til bekæmpelse af global social ulighed. Vi forstår her globale sociale udfordringer indenfor en international ramme, hvor konventioner og internationale organisationer, som fx UNHCR, skaber mulige handlerum i et internationalt felt, men hvor det professionelle sociale arbejde desuagtet praktiseres ud fra en lokal forståelse af handlemuligheder.

Bachelorprojektet bygger på iagttagelser af lokal praksis, herunder de supplerende udvælgelseskriterier, overfor globale sociale problemer. Men også på en forståelse af, at globale vilkår og internationale organisationer sætter nye rammer for lokalt socialt arbejde.

Revideringen af Udlændingeloven i 2005 skal ses i sammenhæng med den øvrige socialpolitiske diskurs i Danmark. Således argumenterer arbejdsgruppen, at:

"Genbosætning kan efter arbejdsgruppens opfattelse normalt kun betragtes som vellykket, hvis den pågældende har vilje og evne til at blive et selvforsørgende og ydende medlem af det danske samfund på lige fod med samfundets øvrige borgere..."⁸

Dette fokus på vilje og evne, mener vi, er meget karakteristisk i den aktuelle socialpolitiske diskurs, hvor borgeren i dag betragtes som "den aktive medborger" frem for "den modtagende borger."⁹ Genstanden for det danske sociale arbejde i dag er således ofte borgerens selvforhold, hvor det er det individuelle ansvar, motivation og handlekraft, der behandles.¹⁰ Borgeren skal fremover ikke være underlagt statens eller kommunens ledelse, men tværtimod være selvledende. Dette ser vi også ud af citatet, hvor selvforsørgelse ses i sammenhæng med individets evne og vilje til at blive et ydende medlem af samfundet.

Baggrunden for indførelsen af de supplerende kriterier, hvor FN flygtninge skal vurderes på bl.a. alder, uddannelse, arbejdserfaring og motivation, bør derfor ses som udtryk for en meget dansk og overvejende nyliberal socialpolitisk forståelse af borgeren. Således bygger integrationskriterierne på tanken om individets vilje og evne som en forudsætning for at kunne se sig selv som "aktive medborgere". Når det netop er udvælgelseskriterier som motivation, arbejdserfaring og lignende, som FN

⁸ Op. Cit. s. 49

⁹ Niels Åkerstrøm Andersen; Velfærdsledelse – Diagnoser og udfordringer s. 57. I Camilla Sløk og

Kaspar Villadsen (Red.); Velfærdsledelse

¹⁰ Nanna Mik-Meyer og Margaretha Järvinen; At skabe en klient, s. 12

flygtningene vurderes på, kan det derfor ses som en lokal socialpolitisk forståelse af, hvilke kompetencer en ny borger bør besidde.

Problemformulering

Vores interesse har været at undersøge, hvilke distinktioner der er i spil, når de tre organisationssystemer, Udlændingesservice, Dansk Flygtningehjælp og en modtagerkommune, kommunikerer om de supplerende udvælgelseskriterier. Således betragter vi det som relevant at undersøge, om der kan knyttes nogle generelle mønstre til de professionelle socialarbejderes måder at iagttage flygtningens såkaldte integrationspotentiale på, og om organisationernes eventuelle afgrænsninger overfor hinanden har indflydelse herpå.

Hovedspørgsmål:

Hvilke funktionssystemer knytter det professionelle sociale arbejde an til, når den danske delegation kommunikerer om de supplerende udvælgelseskriterier i Udlændingelovens § 8, stk. 4.?

Underspørgsmål 1:

Hvordan afgrænser organisationerne kommunikativt sig selv og deres rolle i det professionelle sociale arbejde overfor hinanden?

Underspørgsmål 2:

Hvilke logikker knytter de respektive organisationer an til, når de kommunikerer om begreberne: Faglighed, integrationspotentiale, motivation og dilemmaer?

Analyse

Luhmann tilbyder en række forskellige analysestrategier til iagttagelse af, hvordan sociale systemer iagttager. I projektet har vi ladet os inspirere af to af Luhmann's analyseværktøjer, systemanalyse og semantikanalyse.

Systemanalysens formål er at iagttage, hvordan et system kontinuerligt skaber sig selv og skaber en intern konstruktion af omverdenen.¹¹ Når et system beskriver sin omverden, er det relativt uinteressant, hvad systemet fortæller om omverdenen. Det interessante er, hvad omverdensbeskrivelsen samtidig fortæller om det beskrirende system selv.

Den semantiske analyse formål er at undersøge, hvordan mening kondenseres i bestemte begreber. Begreber danner forventninger til, hvordan der kommunikeres om et konkret tema.¹² Begreber er i Luhmann's univers ikke entydige. Hvilken specifik mening, et begreb danner for et system, afhænger derfor af, hvilket modbegreb det knyttes sammen med.¹³ I princippet kan vi derfor have en situation, hvor de tre organisationer, Udlændingesservice, Dansk Flygtningehjælp og en modtagerkommune, tror, at de taler om det samme, når de bruger et konkret begreb. Dette er dog ikke nødvendigvis tilfældet. Når de tre organisationer iagttager temaer som "integrationspotentiale" eller "motivation", er vi derfor nødt til at undersøge, hvilke mod-

¹¹ Nanna Mik-Meyer og Kaspar Villadsen; *Magtens former* s. 99

¹² Niels Åkerstrøm Andersen; *Borgerens kontraktliggørelse* s. 31

¹³ *Op. Cit.* s. 32

begreber disse knyttes sammen med i hver enkelt organisation for at kunne se, hvordan de hver især tolker og udfylder begreberne fra lovteksten.

Vi har i projektet undersøgt de tre organisationssystemers konstruktioner af sig selv, hinanden og centrale begreber i kvotearbejdet. Vi må på dette grundlag konstatere, at systemer er selvrefererende og autonome. Hvilket vil sige, at de konsekvent forstår verden ud fra eget perspektiv og egen forståelsesramme, samt konsekvent iagttager og kommunikerer ud fra samme.

Den sociale meningsdannelse

Organisationernes sociale meningsdannelse betyder, at de positionerer sig i hver sin rolle i kvotearbejdet via selv- og omverdensbeskrivelser.

Udlændingesservice konstruerer sig selv som det neutrale embedsværk, hvis opgave er at anvende lovens kriterier til at skelne dem, som har integrationspotentiale, fra dem som ikke har.

Dansk Flygtningehjælp konstruerer sig selv som en uafhængig organisation, hvis opgave det er at hjælpe FN flygtninge til beskyttelse i Danmark.

Modtagerkommunen konstruerer sig selv som praktikerne, der står for integrationsopgaven efter FN flygtningenes ankomst til Danmark.

Den saglige meningsdannelse

Organisationernes saglige meningsdannelse skal ses i sammenhæng med deres sociale meningsdannelse, og deres forståelse af centrale begreber refererer således tilbage til organisationernes selvbeskrivelse.

Motivationsbegrebet er et godt eksempel, på at organisationernes iagttagelser er selvrefererende. Begrebet motivation forstår hver organisation i hver sin egen forståelsesramme. Motivation kommer hermed til at stå overfor tre forskellige modbegreber:

Hos Udlændingesservice står begrebet overfor passivitet i forhold til det, der beskrives som integrationsopgaven.

*"Altså så er det fx sådan helt konkret en far eller en mor, som sidder og lader børnene bare karte rundt uden overhovedet at bevæge sig... Det er ikke-motivation på den måde, at... de virker bare, som om at de har opgivet."*¹⁴

Hos Dansk Flygtningehjælp står motivation derimod overfor modbegrebet ikke-overlevelse eller alternativt manglende sandsynliggørelse af ressourcer.

*"Jeg sætter aldrig kryds i "negativ" ved motivation. Hvis en flygtning ikke udviste motivation under interviewet, må vi forklare hans motivation ud fra hans historie."*¹⁵

Hos modtagerkommunen står motivation overfor et helt tredje modbegreb, nemlig dårlig socialrådgiverfaglighed i form af manglende integrationstilbud efter ankomsten til Danmark.

¹⁴ Citat: Udlændingesservice medarbejder 1, d. 23.10.2009, bilag 13.1.6

¹⁵ Citat: Dansk Flygtningehjælp medarbejder 2, d. 17.11.2009, bilag 13.1.2

*"Jeg skal motivere til, hvordan man lever i Danmark."*¹⁶

Altså står begrebet motivation overfor vidt forskellige modbegreber, som er afhængige af hvilken organisation, der iagttager begrebet. De kommunikerer dermed vidt forskellige forståelser af begrebet motivation. Afhængigt af hvilken organisation, vi vælger som iagttagelsespunkt, fremtræder udvælgelseskriterierne således som forskellige konstruktioner.

Hvis vi gør Udlændingesservice til vores iagttagelsespunkt, vil vi bl.a. kunne iagttage, hvordan udvælgelseskriterierne fremstår som et organisatorisk program for beslutninger, der er dybt forankret i det juridiske funktionssystem. Her afdækkes integrationspotentialt systematisk og lovtekstnært med det formål at kunne skelne dem, der opfylder de supplerende udvælgelseskriterier fra dem, der ikke gør.

Hvis vi gør Dansk Flygtningehjælp til vores iagttagelsespunkt, kan vi iagttage, hvordan udvælgelseskriterierne derimod fremstår som en etisk positionering i et kampfelt omkring inklusions- og eksklusionkriterier i den danske velfærdsstat. Selvom Dansk Flygtningehjælp ikke kan forholde sig til de enkelte kriterier, kan de således godt omsætte udvælgelseskriterierne til noget brugbart, nemlig en selvbeskrivelse funderet i det etiske funktionssystem, hvor diskrimination står overfor ikke-diskrimination.¹⁷

Hvis vi gør modtagerkommunen til vores iagttagelsespunkt, kan vi iagttage, at udvælgelseskriterierne slet ikke kan anvendes som et organisatorisk program for beslutninger hos dette system. Informanten forskyder konsekvent kommunikationen omkring kriterierne fra at handle om flygtningens integrationspotentialt til at handle om kommunens egne integrationsopgaver i stedet. Dette mønster kan skyldes, at modtagerkommunen slet ikke kan oversætte kriterierne på en måde, som giver mening i et iagttagelsesmønster, der fastholder fokus på kommunens opgaver frem for flygtningen. De få iagttagelser modtagerkommunen gjorde sig om de supplerende kriterier, blev dog, som hos Dansk Flygtningehjælp, foretaget i det etiske funktionssystem.

Forfatterens refleksioner

Forud for arbejdet med bachelorprojektet havde vi forestillet os, at der også ville være anknytning til de politiske og økonomiske funktionssystemer. Beslutningen om at anvende integrationspotentialt som udvælgelsesparameter til det danske samfund blev da også truffet i det politiske system, og måske med anknytning til det økonomiske. Dog har vores informanter kun knyttet an hertil i iagttagelsen af de andre. Hverken Udlændingesservice, som forsøger at tolke kriterierne efter lovgivers (dvs. det politiske systems) intentioner eller modtagerkommunen, som vil få en udgift til integrationsindsats, knyttede an hertil. Dette bringer os igen tilbage til, at systemer er selvrefererende i deres forståelse af verden og fungerer som autonome systemer, der ikke kan styres hierarkisk.

Ligeledes understøtter vores semantiske undersøgelse af begreberne faglighed, integrationspotentialt og motivation vores iagttagelse af socialt arbejde i denne kon-

¹⁶ Citat: Modtagerkommune medarbejder 1, d. 29.10.2009, bilag 13.1.9

¹⁷ Dansk Socialrådgiverforening: Etikvejledning december 2000 pkt. 2.3

tekst som et koblingsfelt. Politisk gives der via de supplerende kriterier mulighed for, at skabe en fælles kommunikativ forståelsesramme organisationerne imellem. Dog knytter organisationerne an til begreberne ud fra deres egne selvreferentielle systemer, og konstruerer dermed deres egne forståelse af begreberne.

Perspektiver for målgruppen og det sociale arbejde

Når den professionelle socialarbejders kompetencer skal italesættes i det relativt nye praksisfelt som internationalt socialt arbejde udgør, bliver det ofte som fx i bogen "Socialt arbejde i et globaliseret samfund" af Antczak og Johansen beskrevet som et særligt sæt af interkulturelle kompetencer, kulturforståelse og kultursensitive og ikke-diskriminerende praksisformer.¹⁸ Det næsten antropologiske blik på socialt arbejde og en optagethed af det, der blandt andet italesættes som kulturel intelligens, mener vi, ikke tilstrækkeligt italesætter nødvendigheden af forståelsen af egen kultur, samfundsform og ikke mindst velfærdssystem.

Udlændingesservice, der i denne sammenhæng har den endelige beslutningsmæssige kompetence, forstår deres egen kommunikation, som kommunikation om rettigheder via begreberne beskyttelse/ikke beskyttelse og integration via motiveret/ikke motiveret. Den underliggende socialpolitiske præmis, som vi mener at kunne iagttage, kommunikerer i stedet integration via distinktionen vilje/ikke vilje og evne/ikke evne. Udlændingesservice kommunikerer her en måde at forstå integration og integrerbarhed på, der godt nok i Udlændingesservice forstås i det juridiske funktionssystem, men på præmisser, der nærmere kan betegnes som en herskende socialpolitisk diskurs i en dansk kontekst.

Den selvledende borger og selvintegrerende flygtning forstår vi her som borgeren, der af den danske velfærdsstats systemer opdrages til at være ansvarlig for egen læring, være aktiv demokratisk medskabende og tage ansvar for egen sundhed m.v.¹⁹ Den selvledende borger står i modsætning til den borger, som kunne lide af den vildfarelse at tro, at lægens job er at gøre syge raske, og den syges opgave er at gøre, hvad lægen siger; at uddannelsessystemets opgave er at skabe viden hos eleven/den studerende, og elevens opgave er at tie og lytte; at socialsystemets opgave er at hjælpe den, som ikke har, og klientens opgave er at vente og tage imod hjælpen, når den kommer.

Vi mener, at vi af vores undersøgelse kan konkludere, at et af instrumenterne i den moderne velfærdsstat ikke er fx socialpolitik til afhjælpning og afvikling af sociale problemer, skabt af blandt andet strukturer og hændelser. Derimod er instrumentet en socialpolitik med dialog, handleplaner og interaktion, hvis primære formål er at skabe den selvledende borger eller flygtning, som selv tager ansvar for egen integration, gennem blandt andet læring, beskæftigelse, forældreansvar og sundhed.²⁰

¹⁸ Helle Antczak og Helle Johansen; Socialt arbejde i et globaliseret samfund s. 224

¹⁹ Niels Åkerstrøm Andersen; velfærdsledelse – Diagnoser og udfordringer s. 60. I Camilla Sløk og

Kaspar Villadsen (Red.); Velfærdsledelse

²⁰ Niels Åkerstrøm Andersen; velfærdsledelse – Diagnoser og udfordringer s. 58-59. I Camilla Sløk og

Kaspar Villadsen (Red.); Velfærdsledelse

Interviewsituationen af FN flygtninge i UNHCRs flygtningelejre tester og garanterer dermed, at den udvalgte flygtning, kan forstå sig selv indenfor velfærdsstatens ikke-kommunikerede forståelsesramme. Formålet med interviewet bliver således ikke at kalibrere på de specifikke krav, men på hvorvidt den enkelte flygtning kan tage ansvar for egen integration. Derved skal den enkelte flygtning kommunikere en forståelse af sig selv som en borger, der kan tage medborgerskabets ansvar på sig, og forstå sig selv, som systemet forstår borgeren.

Selektionsprocessen overfor FN flygtninge bliver med denne iagttagelse en distinktion, der på den ene side har den selvintegrerende flygtning som aktiv medskabende og selvforsørgende borger. Og på den anden side den ikke-selvintegrerende flygtning, der i rollen som passiv bruger af velfærdssystemerne, iagttages som ikke søgende aktivt medborgerskab og derfor passivt lader sig undervise, behandle og forsørge.

Det er altså denne bagvedliggende politiske præmis, der kommunikeres gennem de supplerende udvælgelseskriterier. Både Dansk Flygtningehjælp og Modtagerkommunen efterspørger da også større mulighed for kultursensitive og ikke-diskriminerende spørgsmål i interviewsituationen med FN flygtninge, end udvælgelseskriterierne og tidsrammen lægger op til.

Dansk Flygtningehjælp bemærker:

*"Man kunne godt drømme om at have bedre tid ... på en mere kulturel og socialpsykologisk måde at forklare dem, hvad det er for en sammenhæng."*²¹

Ligeledes bringer Dansk Flygtningehjælp et andet paradoks i spil ved at iagttage de supplerende kriterier som et sæt kulturelle koder, den enkelte flygtning skal knække for at kunne blive udvalgt.

Dansk Flygtningehjælp siger herom:

*"Hvis du spørger en meget, meget velopdragen ung katolsk mand med afrikansk baggrund - Hvad kunne du godt tænke dig at blive i Danmark? Så er al sandsynligheden for, at han af opdragelse vil sætte sit lys under en skæppe, til stede og han vil svare: I skal bare sige, hvad jeg skal lave, så skal jeg nok gøre det. Det er jo ikke lige noget, man kan sælge sig selv på. Man skal ville noget. Så der er en kulturel kode man skal knække."*²²

Den kode, der her refereres til, handler om, hvorvidt flygtningen kan se og ikke mindst forstå og kommunikere sig selv som aktiv medborger, inden for et komplekst sæt af forskellige funktionssystemer. Flygtningen, der passivt afventer skolens, kommunens og velfærdsstatens vilje er med velfærdsstatens selvforståelse ikke-integrerbar, og dermed et problem.

Ultimativt risikerer denne flygtning ikke at blive udvalgt til genbosætning i Danmark.

²¹ Citat: Dansk Flygtningehjælp medarbejder 1, d. 29.10.2009, bilag 13.1.7

²² Citat: Dansk Flygtningehjælp medarbejder 1, d. 29.10.2009, bilag 13.1.7

Litteraturliste

Bøger

- Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (2004): Klassisk og moderne samfundsteori, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Andersen, Erik André, Lindsnæs, Birgit og Ree, Stig (red.) (2005): På vej mod nye globale strategier, Offentlige goder og menneskerettigheder; Jurist- og Økonomforbundets Forlag, KBH
- Andersen, Åkerstrøm Niels (1999): Diskursive analysestrategier, Nyt fra samfundsvidenskaberne, KBH
- Andersen, Åkerstrøm Niels (2003): Borgerens kontraktliggørelse, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Antczak, Helle og Johansen, Helle (2007): Socialt arbejde i et globaliseret samfund, Udfordringer til en profession, Forlaget Samfundslitteratur, KBH
- Esmark, Anders og Laustsen, Carsten Bagge og Andersen, Åkerstrøm Niels (2005): Socialkonstruktivistisk analysestrategier, Roskildes universitetsforlag, KBH
- Guldager, Jens (2000): Nogle tanker om forskning i eller evaluering af socialt arbejdes metoder. I: Socialvetenskaplig Tidsskrift. Nummer 5. 2000. Lund, Forsa.
- Højlund, Holger og Knudsen, Morten (red.) (2003): Organiseret Kommunikation, systemteoretiske analyser, Forlaget Samfundslitteratur, KBH
- Jurainformation: Socialrådgiverregelsamlingen bind 1 og 2.
- Kneer, Georg og Nassehi, Armin (2006): Introduktion til teorien om sociale systemer, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Kvale, Steiner og Brinkmann, Svend (2009): Interview, Introduktion til et håndværk, 2. udgave, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Lorenz; Walter (2006): Perspectives on European Social Work – From the birth of the nation state to the impact of globalisation, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Hills, Tyskland og USA
- Luhmann, Niklas (2000): Sociale systemer, Grundrids til en almen teori, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Lyons, Karen og Manion, Kathleen og Carlsen, Mary (2006): International perspectives on social work – global conditions and local practise, Palgrave Macmillan, London, UK
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (2004): Perspektiver på sociale problemer, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Mik-Meyer, Nanna og Villadsen, Kaspar (2007): Magtens former, Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Mik-Meyer, Nanna og Järvinen, Margaretha (2003): At skabe en klient, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Redegørelse fra Arbejdsgruppen vedrørende udvælgelse af og præintegrationsforløb for kvoteflygtninge (2004). Integrationsministeriet, Folketinget, KBH
- Schaffer, H. Rudolph (2005): Børnepsykologi, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Schuldt, Christian (2006): Luhmann for begyndere, Forlaget Unge Pædagoger, KBH
- Sløk, Camilla og Villadsen, Kaspar (2008): Velfærdsledelse, Hans Reitzels Forlag, KBH
- Thagaard, Tove (2004): Systematik og Indlevelse, En indføring i kvalitativ metode, Akademisk Forlag, KBH
- Thorup, Mikkel red. (2004): At tænke globalt – globalisering, sociologi, politik, Hans Reitzels Forlag, KBH

Artikler

- Socialrådgiveren, vol. 14, d. 27.8.2008
- Dagbladet Politiken d. 27.9.2008 FN: Danmark svigter de svage og fattige flygtninge

Internetsider

www.iom.int – The International Organization for Migration

www.unhcr.org – FN's flygtninge højkommisariat

www.flygtning.dk – Dansk Flygtningehjælp

<http://www.ifsw.org/> - International Federation of Social Workers

www.socialrdg.dk – Dansk Socialrådgiverforening

De socialfaglige virkninger, når sagsbehandlingen udliciteres til "anden aktør"

Af Heidi Dufke og Paula Bang Eriksen - Juni 2010

Vores nysgerrighed omkring dette emne bunder i en bekymring over, hvilken retning socialt arbejde på beskæftigelsesområdet er på vej mod. Siden den siddende regering kom til magten i 2001, har private aktører fået stadig større beføjelser både i forhold til foranstaltninger, men siden januar i år også i forhold til at kunne træffe afgørelser.

Vi har i denne artikel valgt at fremhæve de overvejelser, vi gjorde os omkring forbedelse og teori før og under projektarbejdet samt de refleksioner, vi havde med projektførelsen.

Rigtig god læselyst ☺

Resumé

Vores bachelorprojekt tog udgangspunkt i et 2-årigt projektsamarbejde mellem en større dansk kommune og en privat virksomhed – en "anden aktør". Samarbejdsprojektet omhandlede en mindre gruppe langvarigt sygemeldte borgere, hvor sagsbehandlingen blev udliciteret til "anden aktør". Bachelorprojektet rettede via en kritisk realistisk tilgang fokus på de socialfaglige virkninger, som udlicitering af sagsbehandling havde for borgeren.

Som en logisk følge heraf valgte vi at se nærmere på, hvilke socialfaglige professionsetiske virkninger disse fokuspunkter havde for den sagsbehandling, borgeren oplevede i mødet med rådgiveren, samt hvordan disse påvirkede den endelige indstilling til samarbejdskommunen.

Indledning

Ved hjælp af egen indsamlet empiri og anden relevant empiri analyseres de faktorer, som den "anden aktørs" organisationskultur påvirkede socialrådgiverens fokuspunkter i sagsbehandlingsprocessen på. Som en logisk følge af denne analyse valgte vi yderligere at se nærmere på, hvilke etiske konsekvenser disse fokuspunkter havde for den sagsbehandling, borgeren oplevede i mødet med socialrådgiveren, samt hvordan disse påvirkede den endelige indstilling til kommunen.

Vores nysgerrighed rettede sig mod, hvordan og i hvilken grad der fra dette udliciteringsprojekt blev bygget bro til de socialfaglige professionsetiske grundværdier. I forbindelse med arbejdsreformen *Flere i arbejde* reformen i 2002 blev der lagt mere vægt på udlicitering af sagsbehandling i beskæftigelsesindsatsen. Tidligere havde udliciteringen udelukkende været i form af aktiveringsydelse, men reformen lagde op til yderligere udliciteringer, så også sagsbehandlingen kunne udlægges til andre aktører. Det blev i 2005 fastsat ved lov at

"Kommunalbestyrelsen skal fastsætte måltal for, hvor stor en del af beskæftigelsesindsatsen, der skal varetages af andre aktører" (Lov om ansvaret for og styring af den aktive beskæftigelsesindsats § 29 stk. 2).

Via egen indsamlet og anden relevant empiri analyserede vi de faktorer, der i X's organisationskultur påvirkede den socialfaglige medarbejders fokuspunkter i sags-

behandlingsprocessen. Som en logisk følge heraf valgte vi videre at se på, hvilke socialfaglige professionsetiske virkninger disse fokuspunkter har for den sagsbehandling, borgeren oplevede i mødet med rådgiveren, samt hvordan disse påvirkede den endelig indstilling til kommunen.

Vi fandt det relevant at arbejde med netop dette område, da der i den seneste år-række har været sat spot på beskæftigelsesområdet og den udvikling, der er sket inden for dette område. Udlicitering af sagsbehandlingen til andre aktører er et stort fokusområde inden for beskæftigelsespolitikken, som gennem lovgivningen giver kommunerne økonomiske incitamenter til øget udlicitering af beskæftigelsesindsatsen. Vi valgte derfor at se nærmere på den sagsbehandling, der finder sted hos "andre aktører". Især var vi optaget af, hvilken betydning det har, at der er tale om en privatejet virksomhed.

Vi så på privatisering af det sociale område som en konsekvens af den liberalistiske tilgang, der har præget vores socialpolitik og dermed vores beskæftigelsespolitik. Beskæftigelsespolitikken har de seneste år rettet blikket mod markedsorienterede løsninger for at effektivisere beskæftigelsesindsatsen, hvilket vi fandt spændende at undersøge.

Vi ville i vores projekt undersøge, hvilke konsekvenser udlicitering til "andre aktører" har for den socialfaglige indsats for borgeren. Herunder hvorledes "andre aktører" lever op til Dansk Socialrådgiverforenings professionsetiske grundværdier. Endvidere ville vi se på, hvorledes bagvedliggende organisatoriske faktorer påvirker den sagsbehandling, der udføres hos andre aktører, herunder hvorledes dette påvirker sagligheden og lovligheden i det sociale arbejde.

Problemformulering

Med udgangspunkt heri opstillede vi problemformuleringen:

På hvilken måde påvirkes sagsbehandlingen af langvarigt sygemeldte borgere i Y Kommune af, at denne er udliciteret til den "anden aktør" X?

For at kunne besvare denne komplekse problemstilling opstillede vi to underspørgsmål, hvis formål var, at de hver for sig skulle give svar, som til sammen kunne bidrage til at besvarelsen af vores problemformulering.

Underspørgsmål 1: *Hvilken påvirkning har organisationskulturen på den sagsbehandling, der udføres hos den "anden aktør" X?*

Underspørgsmål 2: *Hvordan lever sagsbehandlingen hos den "anden aktør" X op til de socialfaglige professionsetiske grundværdier?*

Kritisk realisme som videnskabsteoretisk omdrejningspunkt

Vi valgte kritisk realisme som videnskabsteoretisk tilgang, da den søger at finde de årsager, der ligger bag sociale problemer. Kritisk realisme kan forstås som en videnskabsteoretisk position, som er i opposition til såvel den positivistiske position på den ene side og den relativistiske position på den anden side. Den udgør derved et alternativ til to retninger, der længe har været dominerende inden for samfundsvidenskab. Endvidere argumenterer kritisk realisme for et "både og" perspektiv, der opløser modsætningerne mellem objektivismen og subjektivismen (Andersen, Svend Aage 2007: 11). I den kritisk realistiske tilgang ser man derfor ikke blot virkeligheden som kompleks, man ser den også som inddelt i lag, og derved inkorporerer samfundsvirkeligheden således også individuelle niveauer, gruppeniveauer, instituti-

onelle- samt samfundsmæssige niveauer. Sayer formulerer det således, at verden er:

"differentieret og stratificeret, idet den ikke bare består af begivenheder, men objekter inklusive strukturer, som har kræfter og tilbøjeligheder, der er i stand til at generere begivenheder" (Andersen, Svend Aage 2007: 27).

Når man, som i vores tilfælde, skulle lave en undersøgelse af et bestemt genstandsfelt inden for området socialt arbejde, er det ud fra en kritisk realistisk tilgang nødvendigt at se på alle de faktorer, der spiller ind, og den kontekst, man bevæger sig inden for. Man kan ikke, som ud fra en interaktionistisk tilgang, udelukkende fokusere på "face to face" mødet mellem system og borger. Man bliver derimod nødt til også at inddrage de rammebetingelser, der påvirker dette møde. Vi skulle derved også være opmærksomme på strukturelle faktorer, herunder de institutionelle betingelser, de politiske reguleringer samt lovgivningens betydning for det konkrete sociale arbejde. (Andersen, Svend Aage 2007: 126-127).

Empiri

For at kunne svare på problemformuleringen samt underspørgsmål fandt vi det nødvendigt at inddrage den "anden aktør" X. Vi var fra starten enige om at inddrage X via kvalitative forskningsinterview, da vi, ud fra vores ressourcemæssige perspektiv, anså det for den mest anvendelige metode. Vi ønskede at få et dybdegående indblik i organisationen, og den måde sagsbehandlingen blev udført på. Vi tog kontakt til X og fik arrangeret et interview med to medarbejdere; en leder samt en rådgiver, som også var koordinator for projektsamarbejdet.

Efter interviewene med medarbejderne hos den "anden aktør" fandt vi det også relevant at inddrage kommunen, hvorfor vi interviewede en ledende medarbejder, som var involveret i selve udliciteringsprojektet. Grundet omtale i medierne og kritik fra en faglig organisation fandt vi det videre naturligt også at interviewe en ledende medarbejder fra den faglige organisation, der havde udtalt sig kritisk om den sagsbehandling, der blev udført hos den "anden aktør".

For at få belyst emnet bedst muligt inddrogede vi, udover vores primære empiri, også SFI¹ rapporten *Udlicitering af sagsbehandling – Andre aktører i beskæftigelsesindsatsen*², og anvendte den som sekundær empiri. Derudover anvendte vi Flemming Larsens undersøgelse af implementeringen af den kommunale beskæftigelsesindsats fra 2008, da han i denne undersøgelse bl.a. har undersøgt kommunernes samarbejde med andre aktører. Ydermere anvendte vi en pjece udgivet af Socialministeriet, der omfatter hovedresultaterne af undersøgelsen af Retssikkerhedslovens § 4. Pjecens hovedformål var at styrke borgerens medvirken ved egen sag og blev udgivet som inspiration til ledere og sagsbehandlere om borgerens medvirken samt rettigheder i sagsbehandlingen (Socialministeriet 2005: 2-3).

Ligeledes anvendte vi referat fra møde i kommunens beskæftigelsesudvalg, hvor samarbejdet med X blev drøftet, samt uddrag fra samarbejdsaftalen mellem kom-

1 SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
2 Udgivet i 2009

munen og den "anden aktør". Disse sidstnævnte dokumenter vil dog ikke fremgå af litteraturlisten, da denne artikel forekommer i anonymiseret form.

Metode

Når vi skulle se nærmere på, hvilke metoder vi, ud fra vores valgte videnskabsteoretiske tilgang anvendte, var det væsentligt at se på den epistemologi og ontologi, som kritisk realisme tager udgangspunkt i, og derved nå frem til den kritiske realismes metodologi.

Metodologien indeholder tre dele, hvor epistemologien er de vejledende principper, som ligger til grund for den undersøgelse, man skal foretage sig. Ontologien er den sociale verdens beskaffenhed, og metoden er de praktiske forskningsteknikker, man anvender i den konkrete undersøgelse af feltet. Valget af metodologien er således præget af det konkrete studieobjekt, man skal undersøge (Andersen, Svend Aage 2007: 104).

"Forklaringens mål er at identificere de mekanismer, strukturer og kræfter, som kan gøre rede for de fænomener, der søges forklaret" (Andersen S. A. 2007: 105).

Det går dermed ud på at finde en metode, der er med til at identificere de mekanismer, der ligger bagved det fænomen, man undersøger. Kritisk realisme er, i modsætning til nogle af de andre videnskabsteoretiske tilgange, forenelig med en bred række af forskningsmetoder, herunder de kvalitative og kvantitative metoder (Andersen, Svend Aage 2007: 102).

I vores analyse kom den kritisk realistiske tilgang til udtryk ved, at vi fortolkede de udsagn, vi indhentede via vores kvalitative forskningsinterview, men samtidig inddragede faktuelle undersøgelser. Vi kombinerede på den måde den faktuelle "sande viden" med den fortolkende virkelighed, vi gennem vores interview fik indblik i. Ligeledes lagde vi i analysen vægt på de rammer, sagsbehandlerne arbejder under, da man ikke ud fra den kritisk realistiske tilgang udelukkende kan fokusere på interaktionen mellem mennesker, men samtidig skal forholde sig til den kontekst, der oprettes inden for.

Vores refleksioner over empirien

Som led i forberedelserne til de interview, som vi foretog, prøvede vi at forberede os til, hvilke personer vi ville møde og derved, hvilke forbehold vi skulle tage i den givne situation. Det første interview, som vi gennemførte, var med medarbejderne hos den "anden aktør". Set i bakspejlet ville det have været fordelagtigt at have ventet med dette interview med lederen til vi havde lidt større erfaring med interviewsituationen, da det tydeligt kom til udtryk, at det var en medarbejder, der var vant til at udtale sig om organisationens holdninger og synspunkter. Dette oplevede vi til dels i vores interview med lederen, hvor det på nogle tidspunkter var svært at få konkrete svar på de spørgsmål, vi stillede, da interviewpersonen ofte vendte tilbage til allerede nævnte synspunkter eller skiftede emne undervejs i svaret. Vi oplevede ligeledes, at lederen til tider tog initiativ til nyt emne efter endt svar, og det var på nogle tidspunkter i interviewsituationen svært at skifte tilbage til et normalt interview.

Kritikken i medierne kan ligeledes have påvirket den måde, medarbejderne svarede på, da man må antage, at de var interesserede i at fremstille deres organisation og arbejde på den bedst mulige måde og dermed "forsvare" den kritik, de havde været under.

Vi ville yderligere gerne have foretaget deltagende observationer for at få et dybere kendskab til den sagsbehandling, der førtes på stedet, samt for at få et indblik i såvel den verbale som non verbale kommunikation med borgerne, men dette var desværre ikke muligt. Årsagen hertil var, at vi derved ville kunne få be- eller afkræftet nogle af udtalelserne fra de to interviewpersoner.

Teori

Teori til organisationskultur

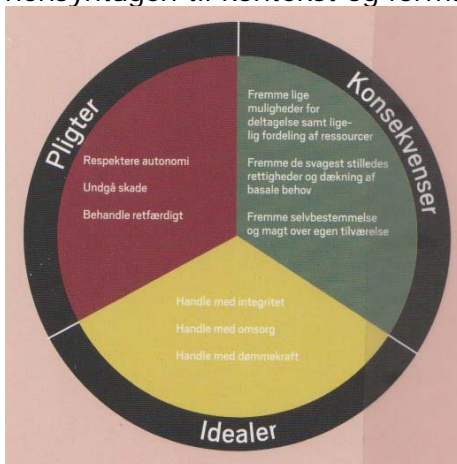
For at besvare underspørgsmål 1 valgte vi at tage udgangspunkt i en organisations-teori udarbejdet af Niels Gram Bentsen og Kai Hansen. Denne teori illustrerer de faktorer, der tilsammen påvirker kulturen i organisationen, og indikerer, at organisationskulturen både bliver påvirket af faktorer på mikroniveau, altså de individer, der er en del af organisationen, samt på makroniveau, dvs. bliver påvirket af nogle ydre samfundsmæssige faktorer.

For at se nærmere på, hvilken betydning denne kultur har for organisationen, analyserede vi ud fra denne model de konsekvenser, en given kultur har for de medarbejdere, der arbejder i organisationen, og i særdeleshed hvilken måde ledelsen kan anvende organisationskultur som et styringsredskab. Kulturen giver gennem sine grundlæggende antagelser og værdier en "opskrift" på, hvordan man skal agere i den pågældende organisation. For at præcisere, hvilke konsekvenser 'organisationens kultur har for sagsbehandlingen, og derved de borgere, hvis sag bliver behandlet hos dem, valgte vi at inddrage Peter Højlund og Søren Juuls forskning om anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde.

Teori til professionsetiske betragtninger

Til analysen omkring socialfaglig professionsetik valgte vi at se nærmere på Jørgen Hustedes beskrivelse af det såkaldt "etiske hjul", hvor *pligt*, *konsekvens* og *ideal* ses som model for en måde at nå en løsning på et etisk dilemma.

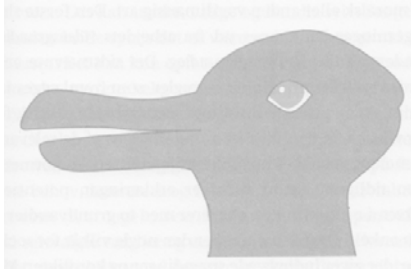
Husted tager med *det etiske hjul* udgangspunkt i IFSW's principerklæring, som udpeger to grundlæggende socialfagligt professionsetiske værdier; *menneskelig værdighed* (herunder menneskerettigheder) og *social retfærdighed*. Af disse to værdier udspringer nogle afledte principper, som til sammen giver svar på de to hovedværdier. Sidst opstilles nogle præcise praksisstandarder, som bliver gældende under hensyntagen til kontekst og formål (Husted, Jørgen 2009: 49).

(Husted, Jørgen 2009: fra bagsiden af bogens omslag)

Denne etiske bevidsthed bliver med det etiske hjul opdelt i respektdelen, hvor man kigger på handlingen, mens man i konsekvensdelen fokuserer på målet. Husted be-

tegner dette som anden og kaninen – man ser begge dimensioner samtidigt, men kan på samme tid kun fokusere på én ad gangen – enten ser man anden eller også ser man kaninen (Husted, Jørgen 2009: 49).

(Husted, Jørgen 2009: 49)

Idealdelen bliver på den måde bindeleddet mellem de to yderpoler og "den gyldne middelvej". I praksis betyder det, at rådgiveren "rådfører sig" hos de to andre dimensioner og inddrager begge aspekter i de socialfaglige etiske overvejelser. I stedet for at handle enten "sort" eller "hvidt" med et skarpt skel mellem de to skal rådgiveren med udgangspunkt i de vigtigste aspekter i både pligt- og konsekvensdimensionerne via dyden finde og forstå det vigtige i indholdet af de enkelte dyder.

Perspektivering

I udarbejdelsen af projektet oplevede vi visse begrænsninger i forhold til den empiri, vi havde mulighed for at indsamle. De største barrierer, vi mødte i den research, vi lavede, var i forhold til vores samarbejde med den "anden aktør". Vi fik, efter en målrettet indsats, etableret kontakt, hvor vi, ud over interviewene, også forespurgte om mulighed for deltagende observationer. Denne forespørgsel ignorerede den "anden aktør" og vores umiddelbare indtryk var, at vi skulle gå stille frem for ikke at miste muligheden for interviewet.

Da der ikke var mulighed for deltagende observationer, fandt vi det naturligt at interviewe en rådgiver, som ikke havde ledelsesfunktion, for på den måde at komme nærmere den måde, hvorpå sagsbehandlingen fungerer i dagligdagen. Denne forespørgsel blev ligeledes afvist. Holdningen syntes at være, at lederen selv og koordinatoren, som også var en erfaren rådgiver både fra det offentlige og fra det private, ville kunne give os de svar, vi søgte.

Ligeledes var vi meget påpasselige med den tilgang, vi mødte den "anden aktør" med, da det var vores fornemmelse, at det ville kunne få betydning for udfaldet af vores interview. Det virkede meget tydeligt, at de via deres "salgstaler" holdt os på afstand for at give os illusionen af deres særlige kompetence inden for området. Det oplevede vi ligeledes, da vi i interviewet med lederen forespurgte om materialer omkring deres virksomhedsværdier samt andet relevant i forhold til samarbejdsprojektet med kommunen. Lederen afviste også dette med den begrundelse, at det materiale udelukkende var interne arbejdsdokumenter. Det stillede vi os meget uforstående over for, da vi i forbindelse med interviewet med medarbejderen hos kommunen fik udleveret offentligt tilgængelige dokumenter omkring projektet samt evaluering fra den "anden aktør", hvori beskrivelse af deres værdigrundlag fremgik.

Den barriere, vi oplevede i mødet med den "anden aktør", komplicerede vores projektførelse, da vi måtte gå andre og mere omstændelige veje for at få de informationer, som den "anden aktør" kunne have udleveret til os, og som er offentligt tilgængelige.

Samarbejdsprojektet mellem den "anden aktør" og kommunen var igangsat før lovændringen i Beskæftigelsesindsatslovens § 4 b (fra 4. januar i år) trådte i kraft. Lovændringen har betydet, at kommunerne nu har øgede beføjelser til at udlicitere myndighedsrollen til "andre aktører".

En af de problemstillinger vi så, som følge af vores projekt, var problematikken omkring overholdelse af de processuelle regler. Ledelsens manglende indsigt i disse betød, at de ikke blev opprioriteret i en sådan grad, som lovens intentioner foreskriver. Ved ligeledes at udlicitere den materielle lovgivning stiller vi spørgsmålstejn ved, hvorvidt denne også vil blive nedprioriteret til fordel for deres økonomiske incitament for hurtigst mulig afklaring af sagerne.

Det har ikke i vores research været muligt at finde egnet dokumentation omkring konsekvenserne af sagsbehandlingens indhold ved udlicitering af sagerne. Trods denne manglende undersøgelse på området, er der alligevel gennemført en lovændring, der giver "andre aktører" mulighed for også at "træffe afgørelser"³.

Vi så problemstillingen i forhold til måden, hvorpå "andre aktører" inddrages i beskæftigelsesindsatsen. Som intentionerne i *Flere i arbejde* reformen lyder, kan man inddrage "andre aktører" for at tilbyde den ledige en skræddersyet indsats samt at inddrage disse, hvor de har specialiseret viden om bestemte målgrupper eller områder af arbejdsmarkedet (*Flere i arbejde* handleplanen: 12). Gennem vores interview erfarede vi, at kommunens grundlag for udlicitering til den "anden aktør" udelukkende var for at aflaste kommunens egne medarbejdere og dermed nedbringe antallet af langvarige sygedagpengesager på mere end 52 uger.

Endvidere profilerede den "anden aktør" sig selv på sin hjemmeside som værende en aflastning for kommunerne, og det kunne derfor antages, at også andre kommuner vil finde det interessant at anvende andre (private) aktører som aflastning frem for *Flere i arbejde* reformens intentioner.

Da kommunen udbød projektet, var der i ingen af de virksomheder, der bød ind, nogle, som havde erfaringer med denne form for udliciteringssamarbejde (interview, kommunen). Dette så vi som en potentiel fare i forhold til de kriterier, kommunerne vælger udbydere ud fra. Faren går på, at de virksomheder, der byder ind, konkurrerer i forhold til pris mere end de konkurrerer på kvaliteten af sagsbehandlingen.

Indholdet af tilbuddet var på den måde baseret på en salgstale og en ledelses fremstilling af, hvordan sagsbehandlingen skulle udføres. Dette sås ud fra evalueringen mellem den "anden aktør" og kommunen, som bl.a. beskrev, hvilke metoder, der blev anvendt i rådgivningen. I analysen påviste vi, at dette ikke stemte overens med den faktiske sagsbehandling, der føres på stedet.

Vi stillede derfor spørgsmålstejn ved, hvorvidt godt socialt arbejde er foreneligt med det økonomiske incitament, der ligger til grund for en privat virksomhed. IFSW definerer godt socialt arbejde som:

3 Lov om aktiv beskæftigelsespolitik § 4 b: *Kommunen kan overlade det til andre aktører at udføre opgaver og træffe afgørelse efter denne lov. Ansvar for indsatsen påhviler fortsat kommunalbestyrelsen.*

*"Socialarbejdsprofessionen fremmer social forandring, problemløsning i menneskelige relationer, det enkelte menneskes frigørelse og magt over egen tilværelse med henblik på at øge muligheden for et godt liv."*⁴

I vores interview med fagforeningen pointeredes det flere gange, at "det handler om mennesker", samt "der må aldrig komme penge mellem sagsbehandler og borger". Vores bekymring gik således også på, om det ikke netop er det, der sker, når sagsbehandlingen udliciteres til private virksomheder. En privat virksomhed vil altid have et økonomisk incitament, som, efter vores erfaringer, vil præge organisationen og dermed det sociale arbejde, der udføres. Hvis dette sættes over for intentionerne for godt socialt arbejde, vil faren for, at virksomhedens egne værdier og økonomiske hensyn kan komme til at overskygge intentionerne med det sociale arbejde, være langt større.

De professionsetiske værdier danner grundlaget for overvejelserne, der bør indgå i godt socialt arbejde uanset, hvilket regi dette udføres i. Vores erfaringer viser, at der skal nogle grundlæggende ændringer til hos de private aktører for, at disse er forenelig med de professionsetiske grundværdier.

Udtalelsen om, at der aldrig må komme penge mellem sagsbehandler og borger synes at være det, der får tråden til at knække. Faren for, at lovgivningen bliver tolket ud fra lovens bogstav uden at inddrage de sociale og etiske aspekter, der til sammen udgør det gode sociale arbejde, synes på den måde at være langt mere tydelig, end hvis sagsbehandlingen foregår i offentligt regi.

Litteraturliste

- Aadland, Einar (2007): *Etik – dilemma og valg*, 1. udgave 6. oplæg, Dansk Psykologisk Forlag
- Andersen, Jon (2006): *Socialforvaltningsret*, 2. udgave 1. oplæg, Nyt Juridisk Forlag
- Andersen, Svend Aage (2007): *Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde*. I: Social Skriftserie nr. 8, Den Sociale Højskole i Aarhus
- Bentsen, Niels Gram og Hansen, Kaj (2006): *Grundlæggende organisationsteori*, 1. udgave 1. oplæg, Systime
- Buch Hansen, Hubert og Nielsen, Peter (2005): *Kritisk realisme*, 1. udgave, Roskilde Universitetsforlag
- Damgaard, Irena og Helle Nørregaard (2001): *Den personlige samtale – en introduktion*. 1. udgave 2. oplæg, Hans Reitzels Forlag
- Den Danske Ordbog (www.ddo.dk)
- Dansk Socialrådgiverforening (2006): *Socialrådgivernes kompetenceprofil*. Dansk Socialrådgiverforening, Kommunernes Landsforening, De Sociale Højskoler
- Dansk Socialrådgiverforening (2004): *Etikvejledningen*
- Ejrnæs, Morten (2001): *Organisationer og socialt arbejde*. I: Ejrnæs, Morten m.fl.: Sociologi og socialt arbejde. Frederiksberg, Danmarks Forvaltningshøjskoles Forlag
- Fivesdal, Eigil (1990): *Nogle problemer med interviewing af personer i ledende stillinger*. I: Andersen, Ib (red): Valg af organisations sociologiske metoder. Frederiksberg, Samfundslitteratur
- FN (1948): *Verdenserklæring om menneskerettigheder*

4 IFSW's definition af socialt arbejde, hentet fra Jørgen Husted's *Etik og værdier i socialt arbejde* s. 11-12

Gundelach, Peter og Sandager, Hanne (1994): *Organisationskultur og ledelse i det offentligt*. 2. udgave 1. oplag. Teknisk Forlag

Husted, Jørgen (2009): *Etik og værdier i socialt arbejde*, 1. udgave 1. oplæg, Hans Reitzels Forlag

Højlund, Peter og Juul, Søren (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*, 1. udgave 1. oplæg, Hans Reitzels Forlag

IFSW – International Federation of Social Workers (2004): *“Ethics in Social Work, Statement of Principles”*

Jakobsen, Dag Ingvar (2002): *Hvordan organisationen fungerer?*, Hans Reitzels Forlag.

Kjær Jensen, Mogens (1991): *Kvalitative metoder i anvendt socialforskning*, Socialforskningsinstituttet

Kvale, Steiner (1997): *En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, 1. udgave Hans Reitzels Forlag

Larsen, Flemming (2009): *Kommunal beskæftigelsespolitik*, 1. udgave 1. oplag, Frydenlund Academic

Lov om aktiv beskæftigelsespolitik

Lov om aktiv socialpolitik

Lov om ansvaret for og styring af den aktive beskæftigelsesindsats

Lov om integration af udlændinge i Danmark

Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område

Lov om sygedagpenge

Olesen, Poul Bitsch og Pedersen, Kaare (2003): *Problemorienteret projektarbejde – en værktøjsbog*, 3. udgave, 6. oplag 2006, Roskilde Universitetsforlag

SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (2009): *Udlisitering af sagsbehandling – Andre aktører i beskæftigelsesindsatsen*, SFI

Socialministeriet 2005: *Få borgerens medvirken i sagsbehandlingen til at lykkes*, www.social.dk

Skjulte paradokser

Af Jørgen B. Poulsen - Juni 2010

1. Resumé

Ifølge undersøgelser ønsker klienter mere åbenhed og ærlighed i deres sager. Hverken lovgivning eller etikvejledning er til hinder derfor, men i praksis hersker der antagelser der står i vejen for dette.

Jeg har i min opgave og artikel undersøgt, hvordan der arbejdes med at inddrage klienter i det skriftlige arbejde i en familierådgivning, og hvilke antagelser inddragelsen bygger på. Dette giver mening som emne, fordi opgavens forforståelse er, at det skriftlige arbejde er undervurderet som arbejdsredskab til at interagere med klienten og sikre godt socialt arbejde.

Opgaven har, som teori, et socialkonstruktionistisk perspektiv, hvilket har betydning for, hvordan viden udvikles i den, og hvad der bliver idealet for inddragelse. Idealet er at møde konflikter konstruktivt ved at have et relativt forhold til viden og nysgerrighed på andres værdinormer. Analysen af opgavens egne interviews foretages på baggrund af undersøgelser af klienters oplevelse af og ønsker til inddragelsen, samt gældende lovgivning og fagets etikvejledning.

Konklusionen i opgaven bliver at feltet bygger på en række paradoksale antagelser, og at disse paradokser medfører, at der ikke altid er sammenhæng mellem rådgivernes gode intention og praksis. Et eksempel på antagelser er når rådgiveren søger et ærligt samarbejde, men samtidigt velmenende holder oplysninger skjult. I disse tilfælde positionerer rådgiveren sig som ekspert på klientens liv og dermed skabes en konflikt mellem hjælper- og myndighedsrollen. Hvis man ikke har arbejdsmetoder og refleksioner der kan rumme feltets paradokser, vil det kunne opleves som en uærlighed, hvor rådgiveren eksempelvis siger èt, men gør noget andet.

Opgaven kan bruges til at styrke fagetikken og metoderefleksioner, med et subjektivt, anerkendende perspektiv. Dens teori giver en række værktøjer til, at paradokserne i det sociale arbejde bruges konstruktivt i stedet for at skjule dem.

Med journalarbejde menes, i opgaven, alle de akter, der ligger i en sagsmappe.

2. Baggrund for opgaven

En ting, der kendetegner dette fag, er hjælpen. Man kan se socialrådgiveren som enten en hjælper for borgeren med behovet derfor, eller som en sikring af reglernes overholdelse. Men i virkeligheden er det et både-og. Forvaltningen har da også intentioner om begge dele. På den ene side med mål om en mere fleksibel og menneskelig behandling, og på den anden har den regler og cirkulærer, der skal følges. Desværre tyder det på, at den første intention er svær at udføre i praksis, når det gælder hårdt ramte familier¹. En af årsagerne hertil er tilsyneladende en mangel på

¹ Uggerhøj, Lars (1995): hjælp eller afhængighed. Ålborg universitets forlag kap. 1

ressourcer og tid til det sociale arbejde. Altså en politisk prioritering². Det pres, som dette kan lægge på socialrådgiveren, der gerne vil gøre et godt stykke arbejde for klienten, medfører også en nedprioritering af det skriftlige arbejde³. Men er det nu hensigtsmæssigt, og hvad får det af konsekvenser? Hvad nu hvis denne nedprioritering i virkeligheden trækker bagud i forhold til den gode intention? Hvad nu hvis det skriftlige arbejde har sin berettigelse til håndhævelse af den gode intention? Kan journalarbejdet ses som et aktivt redskab for godt socialt arbejde, eller er det blot bureaukrati og dokumentation?

Ud fra disse tanker blev **problemformuleringen**:

På hvilken måde inddrages klienten i journalarbejdet, og hvordan er det muligt at øge inddragelsen?

3. Videnskabsteori

Overordnet tog jeg udgangspunkt i en hermeneutisk forståelse af Verden. Det vil sige, at mennesker skal ses som unikke subjekter, vi selv forstår gennem vores subjektive øjne. Forståelse er her ikke det samme, som at kunne forklare, der ses som hørende hjemme i naturvidenskaben. Mennesker derimod forstås ved at anerkende deres oplevelse af konkrete udtryk, for eksempel en tekst. Kernen for socialt arbejde i dette perspektiv bliver mødet mellem mennesker, da det er her, forståelsen udvikles⁴ – i vekselvirkningen.

Yderligere tilføjede jeg Berger og Luckmanns syn på "virkeligheden" som samfundsskabt⁵, samt Spector og Kitsuse's billede af magt, hvor problemerne konstrueres socialt gennem italesættelsen af dem⁶. Så når socialrådgivere foretager en italesættelse, har denne magt, fordi de har en bedrevende position, som giver deres italesættelser karakter af uantastelige sandheder⁷.

4. Teori

Som teori anvendte jeg socialkonstruktionismen. Den fungerede i opgaven også, som redskab til handling, i konflikter og møde mellem antagelser eller mennesker. Socialkonstruktionisme handler om, at det vi opfatter som virkeligheden, er socialt konstrueret. Det, der er konstruerende, er, hvad vi vælger at fokusere på og italesætte inden for alle områder. Især sproget og måden, vi taler sammen om verden og tingene, er det, som konstruerer virkeligheden, viden og selvet.⁸ Det betyder ikke, at der ikke findes nogen virkelighed, men at vores syn på og beskrivelse af virkeligheden afhænger af de øjne, vi ser med, og dermed kan man ikke sige, at den

² Ibid.

³ Kildedal, Karin og Verwohlt, Betina (2009): **Undersøgelse af den socialfaglige praksis i Århus Kommune** i anbringelsessager og sager med omfattende hjælpeforanstaltninger. Aalborg Universitet Institut for Sociologi, Socialt arbejde og Organisation.

⁴ Aadlan, Einar (2004): og eg ser på deg. Gyldendal akademisk Oslo. S. 176-179

⁵ Harste Gorm og Mortensen, Niels (2000): sociale samhandlingsteorier. S.203-204.

⁶ Payne, Malcolm (2005): Teorier i socialt arbejde. Hans Reitzels forlag 2006. s.213

⁷ Mik-Meyer, Nanna (2004): Dømt til personlig udvikling. Hans Reitzels forlag. S.34

⁸ Holdenes dokumenter, fordybelseskursus 1A, forår 2008, DSH-AA: Notat fra Preben Rehr.

ene opfattelse af virkeligheden er mere rigtig end den anden⁹. Vores øjne er bundet til en bestemt kultur, og der ligger bestemte værdier og mening i ord og symboler¹⁰

Relationen er her i centrum med mit fokus på italesættelsen i journalen, fordi det er pointen, at den skaber en virkelighed. Denne anskuelse af skabelsen åbner op for, at vi kan analysere og påvirke processen.

Den tilbyder et syn på relativiteten, kulturen, det skabende og et redskab til handling, der ikke anviser et rigtigt og forkert. Dog har den også et normativt indhold hvor cirkularitet og sprog ses som virkeliggørende. Hvor magt synliggøres og bruges *med* andre og hvor alle har lige ret.

Følgende beskriver grundlæggende begreber, der beskriver både individet og vilkårene for relationen.

Viden

Socialkonstruktionismen har et syn på **viden** som socialt skabt¹¹. Socialrådgivere handler ud fra de teorier, de tror på, og dermed skaber teorien dem og de skaber teorien. Ud fra disse teorier og øvrige erfaringer, skabes en forforståelse, hvormed de ser verden. Alle har brug for en forforståelse til at finde system og mening i det, de møder. Ud fra forforståelsen kan de også udvælge bidder af det, de møder, som passer ind i deres behov for mening, fagligt som personligt. For journalen vil det sige, at de ord, som klienten bruger, tolker og filtrerer rådgiveren med sin egen forforståelse, således at det giver mening for hende¹². Objektiv viden findes ikke, og derfor heller ikke objektive journaler eller afgørelser.

Position¹³

Ethvert individ har sin egen unikke **position**, hvorfra det anskuer verden. Positionen rummer alt, hvad der kan påvirke og udgøre individets perspektiv. Positionsbegrebet giver os en bevidsthed, der muliggør, at vi kan konstruere virkeligheden, og at virkeligheden skal findes i konteksten.

Værdinormer¹⁴

Sammenhængende med positionen er ens **værdinormer**, som er kontekstafhængige vurderinger af hvad der er godt og dårligt. Når vi ser egen position og dens symboladning som sandheden, vil vi knytte vores identitet dertil, og måden at udtrykke og fastholde vores identitet ses i vores værdinormer. I vores møde med andre med modstridende værdinormer, vil vi derfor kun kunne samarbejde med dem, hvis vi bestræber os på at forholde os åbent til, hvad vi umiddelbart oplever som usandt. Gør vi ikke det, vil vi i stedet forsøge at påvise, at nogen har skylden for konflikten, for kun på den måde kan vi fastholde egne værdinormer som universelle.

9 Aga, Gurid Askeland og Molven, Olav (2006): Dokument i klientarbeid. Gyldendal Norsk forlag. 5. Udgave. S. 28.

¹⁰ Gergen, J. Kenneth og Gergen Mary (2005): Social konstruktion. Psykologisk forlag A/S. s. 14

¹¹ Gergen, J. Kenneth og Gergen Mary. s. 14

¹² Aga, Gurid Askeland og Molven, Olav. S. 29

¹³ Haslebo, Gitte (2004): relationer i organisationer. Kbh., dansk psykologisk forlag. Kap. 9+10.

¹⁴ Ibid.

Følelser¹⁵

Når vores værdinormer udfordres, har vi en tendens til at gå i forsvar, og vores **følelser** aktiveres. Derfor må vi arbejde med at bevidstgøre dem, så vi kan forholde os objektivt til vores position og dermed arbejde fremadrettet med individer, der har andre positioner end vores egen. Og dermed implicit mulighed for refleksiv positionering og handling.

Når vi har fået forbundet ovennævnte begreber, bliver vi bevidste om, at vi kan arbejde os væk fra at placere skyld og i stedet finde hinanden i kommunikationen og fremadrettet løse opgaven. Skal konflikten løses, handler det ikke om at sætte sine egne argumenter op mod den andens, men om at udvide sin forståelse ved at lytte til og forstå det, den anden siger. Det handler om at tro på, at man i fællesskab kan skabe noget nyt. Fra konflikt til fælles undersøgelse¹⁶. Det betyder ikke, at rådgiveren passivt skal acceptere klientens handlinger og værdinormer, men at hun respekterer disse som værende udtryk for klientens position og kontekst.

5. Journalens magt teoretisk

For at knytte teorien til journalen så jeg på, hvilken magt journalen i dette perspektiv kan have for klienten og "virkeligheden". Jeg fandt følgende faktorer:

- Journalen er en magt, der kan bruges til at opnå bestemte resultater, og vejen dertil bygger ikke på en endelig sandhed¹⁷.
- De institutionelle rammer er sammen med erfaringer og præferencer afgørende for, hvad der skrives, og hvordan det tolkes¹⁸.
- Der ligger også en magt i tolkningen af journalen¹⁹.
- Journalen laver en udvælgelse af oplysninger, hvilket skaber en kategorisering af klienten, der så igen afføder bestemte handlinger. Denne magt forstærkes, hvis journalen tages som værende en selvstændig eksistens og ikke et brudstykke af en interaktion²⁰.
- Der er en "rigtig" måde at udtrykke sig på, som repræsenterer bureaukратиets "sandhed"²¹.
- Fakta er de emner, som deltagerne anser som fakta²².

6. Perspektiv på sociale problemer

For yderligere at synliggøre hvordan opgaven positionerede sig, definerede jeg dens perspektiv på sociale problemer.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Gergen, J. Kenneth og Gergen Mary. s. 46-48

¹⁷ Payne, Malcolm. Kap. 8

¹⁸ Mik-Meyer, Nanna og Järvinen, Margaretha (2005): Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Hans Reitzels forlag. S. 196

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid. S. 202

²¹ Krogstrup Hanne Kathrine (1999): Det handicappede samfund. Systime A/S. s. 59

²² Mik-Meyer, Nanna og Järvinen, Margaretha (2005). S. 201

I tråd med opgavens teori så den sociale problemer som vilde, hvilket vil sige: ikke havende en bedste løsning. Hvad der er bedst afhænger af normerne hos personen, der vurderer det²³.

Dette er af betydning for, hvordan der inddrages, og hvordan det udtrykte bliver medtaget i journalen, da en rådgiver med et sådant perspektiv vil være mere åben for nye løsninger. Men jeg fandt det også essentielt, om man i arbejdet med vilde problemer ser sig selv som ekspert på løsninger og problemer eller som en hjælper, der stiller sig til rådighed for klienten. For selvom man ser problemet som vildt, kan man stadig se sig selv som ekspert på løsningen. Det, som er det essentielle for en positionering, som hjælper i stedet, er en anerkendelse af klienten som ekspert på eget liv²⁴.

Når der ikke er en bedste løsning, og man ikke kan gøre sig til ekspert på klientens værdinormer etc., hvad kan man så bruge det til i forhold til journalskrivning? Den simple logik er, at hvis klienten er eksperten på sit eget liv, må man tjekke af med ham, om det, man har skrevet i journalen, giver mening for ham. Derfor er inddragelse et vigtigt emne at beskæftige sig med, hvis man som socialrådgiver deler perspektivet på problemer som vilde og har et relativt forhold til viden.

7. Juridiske rammer

Inden jeg analyserede feltet gennem teorien, undersøgte jeg, hvilke rammer gældende lovgivning sætter for inddragelsen gennem journalarbejdet for at se, hvordan dette kunne præge deres skriftlige arbejde og antagelser om samme. Jeg fandt, at lovgivning ikke konkret opstillede krav til området men blot anviste et værdigrundlag, hvor der bl.a. opfordres til at bruge journalen som et aktivt redskab til inddragelse²⁵. Århus kommune er tro mod dette i deres eget værdigrundlag, men interne retningslinjer havde ikke fokus på at sikre det i praksis. Det samme gjaldt for den enkelte afdeling, hvor jeg foretog interviews. Det vil sige, at der både juridisk og politisk er værdier for inddragelse, men at den ikke sikres metodisk i praksis, endsi-ge fokuseres herpå. Det bliver derfor op til den enkelte rådgiver at fungere som den eneste sikring af klientens inddragelse.

8. Etikken

Når socialrådgiveren, jf. det teoretiske afsnit, har det perspektiv, at hun kan vælge, hvilke emner hun beskæftiger os med i hendes arbejde, samtidig med at det organisatorisk er op til rådgiveren at sikre klientens inddragelse, bringer det etikken ind, da ethvert valg bygger på en afvejelse af værdier. Yderligere viser en undersøgelse af RSL. § 4, af Rambøll management, at rådgivernes forhold til det procesretlige baseres på deres professionsetik. Denne ligger ifølge Rambøll tæt op af retsprincipperne²⁶.

²³ Alminde, Rikke et al. (2008): Socialanalyse og handling. Hans Reitzels forlag. S. 73

²⁴ Aga, Gurid Askeland og Molven, Olav (2006)

²⁵ Se under lovgivning og vejledninger i litteraturlisten.

²⁶ Rambøll Management (2004): "undersøgelse af retssikkerhedsloven § 4". Socialministeriet. Socialpolitisk-Juridisk center.

Der fremkommer herved et paradoks, idet faget samtidig er præget af en værdipluralisme²⁷. Hvordan kan et fag håndhæve sin etik i en praksis med værdipluralisme?

Jeg så derfor på fagets etikvejledning og fandt, at det selvfølgelig havde bestemte normer, som satte grænser for pluralismen. De, for opgaven relevante normer, var at værdier og metoder, der ikke baserer sig på klientens inddragelse, er svært forenelige hermed²⁸. Vejledningen opfordrer bl.a. til at stille vores faglige løsninger til rådighed for klienten i form af bl.a. åbne journaler.

I praksis viser dette paradoks sig ved, som Rambøll også konkluderer, at rådgiverne gradbøjer deres etikgrundlag.

Jeg vurderer, at det er lidt af et problem, når socialrådgiverfaget siger et, men gør noget andet. Hvis der er en "sandhed" at hente i Rambølls konklusioner, må det have visse konsekvenser. Jeg så derfor på en undersøgelse af Lars Uggerhøj af klienters oplevelse af sagsbehandlingen²⁹:

9. Forforståelse og klientens oplevelse

I Uggerhøjs undersøgelse henviser han til en anden undersøgelse som del af sin forforståelse. Denne undersøgelse fremhævede en række faktorer, som arbejder for og imod succes. Disse kan opsummeres til, at succes er afhængig af, at systemet/socialrådgiveren tager udgangspunkt i, hvad der giver mening for klienten³⁰.

Konklusionen på Uggerhøjs egen undersøgelse var kort sagt, at klienterne oplever en nedværdigende og uengageret modtagelse, som afføder en mistænksomhed over for forvaltningen. Deres mistænksomhed forstærkes af en manglende inddragelse og ærlighed. Samtidig viser Uggerhøjs interviews med rådgiverne, at rådgiverne tolker manglende forespørgsler om skriftlig inddragelse som fravær af ønske herom. Men at klienterne ikke stiller krav om inddragelse og respekt, betyder ikke, at de ikke ønsker det. Magtforholdet i relationen; klient-rådgiver og klientens øvrige forhold og position betyder, at klienterne er tilbageholdende eller ikke orker sådanne krav³¹.

For at imødegå dette fremhævede jeg en række ting fra Uggerhøjs undersøgelse, der peger fremad på, hvad der kunne bedre sagsbehandlingen. Disse var kort sammenfattet, at øge ærligheden, den skriftlige information og inddragelsen generelt.

Den forforståelse bogen giver af familierådgivernes arbejde, ser jeg som et billede på en manglende bevidsthed om magtrelationen og det skriftliges magt hos rådgiverne. Feltet er tilsyneladende præget af en manglende bevidsthed af, at uden en tydelig og ærlig kommunikation vil eventuelle fordomme og misforståelser forstærkes i relationen klient-rådgiver. Intentionen er god, da både klient og rådgiver ønsker et godt samarbejde. Men måske kunne et kendskab til basale socialkonstruk-

²⁷ Egelund, Tine og Halskov Therese (1984): Praksis i socialt arbejde.

²⁸ Etikvejledning – etiske principper i socialt arbejde. Vedtaget af dansk socialrådgiverforenings repræsentantskab. Senest revideret dec. 2000. Nr. 2.5.-2.7.

²⁹ Uggerhøj, Lars (1995)

³⁰ Ibid S. 20-22.

³¹ Ibid s. 53.

tionistiske kommunikationsredskaber og begreber, give et mere hensigtsmæssigt samarbejde med klienterne, set ud fra klientens ønsker dertil.

Min forforståelse bliver hermed, at paradokset mellem etik og praksis medfører en uærlighed, som bremser et godt samarbejde og dermed resultatet.

10. Socialkonstruktionisme som redskab, ideal og perspektiv i analysen

Jeg vil her beskrive hvilke antagelser, der kunne være udtryk for en socialkonstruktionistisk tilgang til journalarbejdet.

Overordnet for de mange beskrevne redskaber og den "virkelighed", socialkonstruktionismen tilbyder, er, at man møder konflikter konstruktivt. I en kontekst, som i denne opgaves felt, vil konflikter ofte være til stede, synlige som usynlige. Konflikter skal forstås som sammenstød mellem værdinormer. Hvis man formår at møde disse konstruktivt, vil de gå fra at være en modstand, der skal nedkæmpes, til en ressource. En ressource, fordi de kan skabe energi imellem rådgiver og klient, når de forholder sig nysgerrigt, undersøgende og skabende til hinanden. Dette kan samtidig imødegå konflikten i at være hjælper og kontrollant på samme tid. En øget bevidsthed og ærlighed om konteksten vil modvirke skjult magt og mistillid, samtidig med at det vil fremme samarbejdet.

Skulle dette synliggøres i journalen ville et aktivt sprog og løbende samarbejde kunne være en metode. En anden ting, der ville præge en socialkonstruktionistisk journalføring, ville være et syn på viden som socialt skabt. Dermed ville f.eks. også lægeudtalelser forstås som subjektive fortolkninger. Selvom man i praksis altid vil vægte lægeudtalelser i en eller anden grad, ville dette perspektiv give, at klientens opfattelse af sin egen sundhedsmæssige tilstand ville fylde relativt mere. I forlængelse af deraf ville rådgiveren være opmærksom på, at hun har en egen forforståelse, personlig som faglig, hvormed hun tolker sin omverden. Denne bevidsthed ville hun imødegå ved løbende at tjekke af med klienten, om hendes tolkning af ham gav mening for ham også. Dette kunne også føre til, at hun var bevidst om, hvilke fravalg der var med til at skabe en virkelighed i journalen, og derfor skriftligt redegjorde for med hvilket perspektiv hun foretog sine tilvalg.

I forhold til begrebet position ville rådgiverne være sig bevidste om, at både klientens kontekst og diverse samfundsskabte forventninger til hende vil farve klientens tolkning af hende. Her kunne hun bruge journalen til at tydeliggøre sine meninger og tanker, hvormed hun kunne bryde klientens eventuelle mistro til hende.

Med begrebet værdinormer ville rådgiveren være bevidst om, at når hun tænker, at en udmelding fra klienten er usand, skyldes det blot, at de har forskellige værdinormer. Det giver hende både mulighed for at forholde sig nysgerrigt og undersøgende til klientens situation, og i journalen kunne det komme til udtryk ved, at hun beskrev flere forskellige perspektiver på sagen for at imødekomme begge værdinormer. Hun ville være bevidst om, at ligeså snart hun tænkte i skyld og skam, ville det være for at forsvare sine egne værdinormer. Det ville åbne op for en mere cirkulær forståelse i journalen, hvor forskellige værdinormer kunne italesættes.

Med begrebet følelser ville hun få et redskab til at opfange, hvornår hendes værdinormer blev krænket. Hun ville arbejde med at blive mere bevidst om, hvornår og hvorfor de opstod, og i journalen kunne dette for eksempel komme til udtryk i et aktivt sprog eller en anden synliggørelse af hendes position over for klienten. Denne refleksion ville også muliggøre en refleksiv positionering og handling i det sociale

arbejde. Vel og mærke en reflektiv handling med udgangspunkt i hendes reaktion på klienten og dermed en mulighed for at tage udgangspunkt i, hvad der giver mening for klienten.

I relationen ville rådgiveren tænke, at også hun kunne lære noget af klienten. Den nye erfaring, hun der ville få, kunne også komme til udtryk i journalen. Dermed ville hun i journalen fremstå positioneret mere ved siden af klienten, og i mindre grad som ekspert på klientens liv.

Hun ville have en opmærksomhed på, at journalen skaber en virkelighed, hvorfor hun sprogligt vil søge at have et positivt fokus, således at klienten møder en virkelighed, der peger fremad for ham.

Angående journalens magt ville hun være opmærksom på, at de sammen skaber en viden. Det ville betyde, at hun er opmærksom på, at journalen ikke repræsenterer hele klienten, men kun det, som de sammen fandt, der gav mening for konteksten. Dette kunne igen foranledige hende til at synliggøre sit eget perspektiv for at give læseren af journalen mulighed for at se relativiteten i de skabte. På denne måde er hun også bevidst om, at der mellem hende og den indsats, der modtager den, er udviklet nogle fælles koder, som for hende er et magtredskab til at opnå et bestemt resultat.

Hun vil være opmærksom på, at en upersonlig og passiv stil vil virke mere officiel og faktuel, og hun vil opveje dette mod at positionere sig ved siden af klienten med et aktivt sprog.

11. Analyse

Min analyse bygges op omkring den præsenterede teori og forforståelse, holdt op mod den empiri jeg opnåede via mine interviews. Følgende er et uddrag.

Jeg interviewede en rådgiver (R) i en familierådgivning og en leder (L) for en specialrådgivning. L havde også været leder for en familierådgivning i en længere årrække.

Viden og magt

L gav udtryk for, at det er afgørende for en sags udfald, hvilken viden der præger rådgiverens position, og om hun behersker et sprog, der ses som argumentation for hendes standpunkt.

L supplerer dette perspektiv på magt med: *"... det har godt nok meget magt, det papir. Hvis der kommer til at stå et sted at barnet har ADHD, så har det det altså inden to mdr. Fordi det er blevet sagt flere gange, er det blevet til virkelighed³²."* Jeg beder hende beskrive, hvordan det kan lade sig gøre i praksis, hvortil hun forklarer, at hvis en hypotese nedskrives eller italesættes, kan den blive til den vedtagne sandhed, hvis den gentages. Hun lægger især vægt på, at eksperterets skriftlige udtalelser *"bliver til virkelighed meget hurtigt"*³³. Dermed viser hun, at "virkeligheden" skabes, ved at noget fakta vægtes mere end andet, hvormed der kategoriseres, og

³² Interview 2. Tid: ca. 41:00.

³³ Ibid. Tid: ca. 43:00.

at magten er tilknyttet positionen. Dette illustrerer i sig selv et paradoks ved faget, der tilsyneladende er afhængig af at kategorisere for at kunne handle.

Angående sproget i journalen udtaler R: *"Vores fokus er tit meget det negative, især i disse sparetider hvor vi skal være skarpe"*³⁴.

Ud over det negative fokus fortæller dette, at det at være skarp øger det negative fokus. Det fortæller, at værdinormen i deres arbejde med familien er, at hvis man vil effektivisere, skal fokus rettes mod problemet og ikke ressourcerne. Dermed placerer R sig i en position, hvor hun med sin viden kan være skarp på, hvad der er problemet og skarpt kan signalere, at der er en bedste løsning og dermed en rigtig viden.

Det paradoksale er at R samtidig ønsker et godt samarbejde, hvor familien kan regne med, at hun er til stede. Man kan spørge, om det giver mening for familien at være skarp på det negative, eller om de måske havde et andet hovedfokus.

Inddragelse

Noget der kan stoppe den gode intention om samarbejde er, at der i praksis kan være sammenstød mellem positioner, der gør, at rådgiverne ikke kan møde klientens perspektiv. Dette illustreres i et eksempel, hvor familien mener, at det er små justeringer, de skal foretage, men R mener, det er store justeringer, hvilket så virker som stopklods for samarbejdet³⁵.

Selvom familien får sin mening nedskrevet, får dette ikke videre betydning, da familie og rådgiver ser for forskelligt på sagen til at kunne samarbejde. Det viser, at forskellige positioner lægger forskellige værdier i ordene. Hvis familien foretrækker at holde fast i et positivt billede af sig selv, kan det tænkes, at familiens ordvalg er farvet af dette. Dette behøver ikke stoppe samarbejdet, hvis fokus er på, hvad der giver mening for begge parter, nemlig at der er noget, der skal arbejdes med. En strid om betydningen af ord illustrerer et fokus på skyld, fordi man ikke kan rumme, at ens værdinormer krænkes.

Et af de meget tydelige paradokser, jeg fandt, var, at R ønskede at inddrage klienterne i et tillidsfuldt samarbejde, men samtidig holdt oplysninger tilbage. Antagelsen var, at det nogle gange var bedst ikke at journalføre deres socialfaglige analyser eller møder, hvis de skønnede dem for voldsomme for klienten at forholde sig til. Med denne balancegang, om klienten kan tåle at læse deres faglige analyser, begrænses inddragelsen. Umiddelbart ser det ud til, at her ikke er tale om et sammenstød mellem værdinormer; en konflikt, som årsag til at der ikke samarbejdes, men et udtryk for omsorg. Men når rådgiverne holder analyserne skjult for klienten, må det enten være fordi, at han ikke kender den virkelighed, rådgiverne beskriver, i forvejen og dermed kan blive skræmt, eller at de tænker, han er uenig med dem og derfor ligeledes vil undgå, at der opstår konflikter. Så socialkonstruktivistisk set er det alligevel et spørgsmål om værdinormer. Hvis der er tale om den første grund, må man spørge, hvordan R kan sidde med en viden om en andens liv, som denne ikke kender, og som samtidig skal danne baggrund for personens videre skæbne?

³⁴ Interview 1. Tid: 50:00.

³⁵ Ibid. Tid: ca. 19:00

Det kan de kun ved at tage udgangspunkt i deres egne værdinormer og dermed positionere sig som eksperter. Med deres udtryk, om at det er for klientens skyld, ændrer de det umiddelbare indtryk til ikke at være et sammenstød mellem værdinormer, men et udtryk for omsorg og en egenskab hos klienten, der tages hensyn til. Men socialkonstruktivistisk er det en selvmodsigtelse, da de ikke kan vide det uden at spørge klienten først.

Perspektiv på sociale problemer

For R er brug af viden et både-og. I hendes beskrivelse af ærlighed siger hun: *"Så er jeg også ærlig om, at en del af oplysningerne, som bliver en del af deres sag, kommer fra andre professionelle. På den måde inddrager jeg dem i det forhold, at det ikke kun er deres ord og oplevelser, der er også andre perspektiver og forståelser på, hvordan lille Søren trives"*³⁶. Så hun fortæller, at det ikke nødvendigvis er forældrenes oplevelse, der tages udgangspunkt i, fordi der findes eksperter, som kender en anden virkelighed.

Spørgsmålet bliver så, hvordan dette afvejes? Her ser hun det som et dilemma mellem kontrol og samarbejde, men at det kun er i sager, hvor der skal anbringes, at forældrenes perspektiv helt tilsidesættes³⁷. Omkring afvejningen siger hun ligeledes at: *"det er nok, når der er overensstemmelse mellem flere personer om, hvordan virkeligheden ser ud. Det er klart, at jeg vægter forældrenes egen oplevelse, det er bare ikke ualmindeligt, at familien ikke har overblik over, hvad der er årsagen til deres sociale problemer, og hvordan de er i spil."*³⁸

Med denne vægtning af det kvantitative i udtalelserne kan forældrene klemmes. Det er alt andet lige nemmere at få flere udtalelser fra eksperter end fra forældrene, der jo ikke kan duplikere sig selv. Dertil kommer, at de forskellige faggrupper skaber et fælles kodesprog, som gør, at disse virkelighedsopfattelser vil ligne hinanden, hvormed deres magt øges. Så citatet beskriver, hvordan andre værdinormer end familiens kan vægtes højere.

Dette tegner et billede, hvor R balancerer mellem kontrol og hjælp, hvilket giver et både-og. Denne skiften mellem positioner gør, at hun gradbøjer klientens adgang til sagen. Selvom rådgivernes intention er at hjælpe klienterne bedst muligt, gør denne gradbøjning, at de bl.a. gør sig til bedrevidende om, hvad klienten kan tåle at høre.

Etik

En tydelig modsætning mellem R's etik og fagets etikvejledning var, at R ikke umiddelbart brød sig om åben journalføring, da hun som fandt, at journalen kunne være for voldsom for klienten at læse, og at de ikke behøvede at kende vejen frem til rådgivernes beslutninger³⁹.

R finder det altså etisk forkert at bruge journalen til et åbent samarbejde, i modsætning til etikvejledningen. Dette indebærer, at rådgiver og klient ikke kan forholde sig nysgerrigt til hinanden, og derfor ikke møde konflikter konstruktivt.

³⁶ Interview 1. Tid: 6:42

³⁷ Ibid. Tid: ca. 18:00.

³⁸ Interview 1. Tid. Ca. 44:00

³⁹ Ibid. Tid: 29:53

Hvad klienterne efterspørger

Uggerhøjs undersøgelse viste at klienterne efterspørger ærlighed, herunder mere skriftlig information. Dette står i modsætning til R, der kun sender referater af møder til klienten i et ud af 20 tilfælde. Samme billede bekræftes ligeledes af Rambølls undersøgelse, hvor rådgiverne ser god sagsbehandling som *"ej for megen skriftlig information"*⁴⁰, for at undgå en synliggørelse af deres magt. Argumentet for at skjule denne magt er, at den vil skade deres relationsdannelse til klienten⁴¹.

Dette er måske kernen i, hvorfor mange klienter ikke føler sig mødt. Hvis god sagsbehandling forstås som afhængig af uærlighed, er det lidt af et paradoks. Uden klarlægning af rådgiver og klienters forskellige værdinormer etc. kan de i et socialkonstruktionistisk lys ikke kommunikere ærligt, ligeværdigt og konstruktivt. I stedet vil konflikter skabes, når forskellige værdinormer ikke kan anerkende hinanden.

12. Konklusion

Disse eksempler og paradokser viser, sammen med en lang række andre der kan findes i min bacheloropgave, at rådgiverne har gode intentioner, men at disse ikke altid sætter sig igennem i praksis. Dette medfører, at det fagetiske grundlag gradbøjes, og at rådgivernes antagelser om deres arbejde er selvmodsigende.

Som svar på første del af problemformuleringen har jeg vist, at der for undersøgelsen og handleplanen er krav om, at klientens perspektiv medtages, men at graden af klientens viden om, hvad der foregår undervejs i sagsbehandlingen og deres perspektivs mulighed for indflydelse, er afhængigt af rådgiverens skøn og metoder i den enkelte sag. I nogle tilfælde begrænses inddragelsen af, at der ikke tages noter af de faglige analyser ved interne møder. Så selvom klienten skulle være én af dem, der havde overskud til at bede om aktindsigt, ville han ikke få et ærligt billede.

Svaret på anden del af problemformuleringen er, at det er muligt med større inddragelse af klienten i journalarbejdet gennem både lovgivning og fagetik, og samtidig efterspørges det af klienterne. Om rådgiverne skulle ønske at øge den, tilbyder socialkonstruktionismen en række redskaber til at møde modstridende værdinormer konstruktivt. Det kræver, at man som normativt udgangspunkt ikke positionerer sig som ekspert på klientens liv, og at man imødekommer den position, som det giver at være klient.

Sociale problemer er komplekse og rådgivernes dobbeltrolle øger kompleksiteten. Kompleksiteten øger kravet til de faglige refleksioner og metodebevidstheden, hvis man vil være konsekvent i sin etik. Her er gradbøjningen og dobbeltheden i rådgivernes antagelser tegn på mangler i at efterleve dette. For at få et ærligt forhold til klienten er det nødvendigt at være etisk konsekvent, for ellers vil rådgiverens udmeldinger, om hvem og hvad hun er, være upålidelige.

Det kan være svært altid at handle ud fra klientens perspektiv, og her er socialkonstruktionismen et bud på, hvordan man kan møde konflikter mellem værdinormer konstruktivt.

⁴⁰ Rambøll management. S. 14

⁴¹ Ibid. S.14-16

13. Perspektivering

Rådgiver tilkendegiver et ønske om, at de kunne imødegå den tilfældighed, der præger deres arbejde, da hun ikke mener, det er holdbart. Men omvendt giver hun mig også ret i, at så længe der er et skøn, vil der være en tilfældighed⁴². Skønnet behøver dog ikke at modarbejde fagligheden. Hvis man bygger skønnet på en virkelighed, der også giver mening for klienten, ved at han inddrages i skabelsesprocessen, giver tilfældigheden mening. Samtidig kan opgavens teoretiske redskaber bruges til at imødegå feltets dobbeltrolle. Så øget ærlighed og skriftlighed vil både lette rådgivernes dilemma og give mulighed for anerkendelse af klientens værdinormer.

Litteraturliste

Bøger eller dele af bøger:

- Aadlan, Einar (2004): og eg ser på deg. Gyldendal akademisk Oslo.
- Alminde, Rikke et al. (2008): Socialanalyse og handling. Hans Reitzels forlag.
- Andersen, John og Burian, Bodil 2001: den medskabende familie. Nordiske forlag kbh.
- Askelund, Aga Gurid og Molven, Olav (2006): Dokument i klientarbeid. Gyldendal Norsk forlag.
- Berger, P.L. og T. Luckmann (1996): den samfundsskabte virkelighed. Viborg: Lindhart og Ringhof.
- Egelund, Tine og Halskov Therese (1984): Praksis i socialt arbejde. Munksgaard kbh. kap. 4.
- Fuglsang, Lars og Olsen Bitsch (2004): "videnskabsteori i samfundsvidenskaberne". Roskilde universitetsforlag. 2 udgave.
- Gergen, J. Kenneth og Gergen Mary (2005): Social konstruktion. Psykologisk forlag A/S.
- Harste Gorm og Mortensen, Niels (2000): sociale samhandlingsteorier. I: Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo: Klassisk og moderne samfundsteori. Kbh., Hans Reitzels forlag. S. 195-218.
- Haslebo, Gitte (2004): relationer i organisationer. Kbh., dansk psykologisk forlag. Kap. 9+10.
- Høilund Peter, og Juul Søren (2005): Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. Hans Reitzels forlag.
- Krag, Jacobsen Jan (1993): interview. Hans Reitzels forlag.
- Krogstrup Hanne Kathrine (1999): Det handicappede samfund. Systime A/S. kap. 5.
- Kvale, Steinar (1997): en introduktion til det kvalitative forskningsinterview. Hans Reitzels forlag.
- Mik-Meyer, Nanna (2004): Dømt til personlig udvikling. Hans Reitzels forlag.
- Mik-Meyer, Nanna og Järvinen, Margaretha (2005): Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Hans Reitzels forlag. Kap. 9.
- Nørrelykke, helle et al. (2006): borgerinddragelse og retssikkerhed i socialt arbejde. Hans Reitzels forlag. Kap. 1 + 5.
- Payne, Malcolm (2005): Teorier i socialt arbejde. Hans Reitzels forlag 2006. Kap. 8

⁴² Interview 1. Tid: ca. 54:00

Sørensen, Torben Berg (1995): Den sociale samtale. Forlaget Gestus. Kap. 8.
Thagaard, Tove (2002): systematikk og innlevelse. Fakkbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
Thurén, Torsten (1992): videnskabsteori for begyndere. Kbh., Munksgaard.
Uggerhøj, Lars (2002): Det magtfulde møde mellem system og klient. Aarhus Universitetsforlag.

Artikler:

<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=491>: Rapporter afslører svigt i Århus Kommune.
Socialrådgiveren nr. 21, 10. december 2008.

Socialrådgiveren 03/2010: respekt for klientens integritet. Af etisk råd i dansk socialrådgiver forening.

Undersøgelser:

<http://www.ankestyrelsen.dk/artikler/default.asp?page=1189> : Ankestyrelsen vurderer, at kommunerne ikke følger alle lovkrav, når de anbringer børn og unge. I 83 procent af sagerne om anbragte børn og unge overholder kommunerne ikke en eller flere af de lovkrav, som Ankestyrelsen har undersøgt. Det er i høj grad de samme lovkrav, som styrelsen undersøgte i 2008. Undersøgelsen viser at kommunernes sagsbehandling ikke er blevet bedre.

<http://www.ankestyrelsen.dk/artikler/default.asp?page=802> : En stikprøveundersøgelse fra Ankestyrelsen viser, at der er fejl i 2 ud af 3 sager blandt 143 anbringelsessager fra 11 kommuner. Fejlene vedrører overholdelse af lovpligtige skridt i sagsbehandlingen. Ankestyrelsen understreger, at der ikke er tale om, at børnene ikke skulle være anbragt.

<http://www.ankestyrelsen.dk/artikler/default.asp?page=598> : Praksisundersøgelse om børnesager

[Karin Kildedal](#); [Betina Verwohlt](#) (2009): Undersøgelse af den socialfaglige praksis i Århus Kommune i anbringelsessager og sager med omfattende hjælpeforanstaltninger. Aalborg Universitet Institut for Sociologi, Socialt arbejde og Organisation Kroghstræde 7, 9220 Aalborg Øst.

Rambøll Management (2004): "undersøgelse af retssikkerhedsloven § 4". Socialministeriet. Socialpolitisk-Juridisk center.

Lovgivning:

Anbringelsesreformen. + Almindelige bemærkninger til lovforslaget & Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, 2006, pkt. 246 - 254

[Bekendtgørelse af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område](#)
LBK nr 1203 af 10/12/2009 + Lovens forarbejder kap.6

Bekendtgørelse om standarder for sagsbehandlingen i sager om særlig støtte til børn og unge. BEK nr 614 af 15/06/2006

Serviceoven. LBK nr 941 af 01/10/2009

Vejledninger:

Dansk socialrådgiverforenings etikvejledning.

Socialministeriets pjece "Få borgernes medvirken i sagsbehandlingen til at lykkes" fra januar 2005.

Udtalelser:

<http://www.socialrdg.dk/Default.aspx?ID=3796>: Socialrådgiverens rolle og respekt for klientens integritet

Når fritiden bliver fuldtid

Af Winnie Hollegaard, Signe Hauge Krupa og Sisse Skov Møller - Juni 2010

Resumé

Dette projekt har undersøgt, hvordan unge mellem 18-30 år med psykiske lidelser oplever mulighederne for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension. Dette er be-lyst ved at analysere, hvad der kan virke fremmende og begrænsende på de unges muligheder for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension. Projektet har anlagt et socialkonstruktivistisk syn på problemstillingen og har af denne grund fundet det relevant at tage udgangspunkt i de unges egne fortællinger. I gennem narrative in-spirerede analyser har projektet bidraget til at opnå indsigt i, hvad der i de unges fortællinger fremstår som centralt i forhold til at opleve mulighed for skabe livskvalitet. Det har ikke været hensigten med projektet at fremstille et generelt entydigt svar på problemstillingen men derimod at opnå indsigt i, hvad der af det enkelte subjektive individ opleves som vigtigt i forhold til mulighederne for at skabe livskvalitet. Projektet har dermed bidraget til at kvalificere socialt arbejde ved at tydeliggøre, hvad der er relevant for professionelle at være opmærksom på i arbejdet med målgruppen for at fremme deres muligheder for at skabe livskvalitet.

Udsnit fra bachelorprojektet

Denne artikel vil tage udgangspunkt i de centrale pointer fra vores bachelorprojekt. Vi ser en nødvendighed i at skabe en sammenhæng for læseren, hvorfor vi har valgt at indlede artiklen med et afsnit med udvalgte udsnit af både det indledningsmæssige, det metodiske og det analytiske, hvorefter vi vil anviser vores refleksioner omkring kvalificering af socialt arbejde samt udfaldet af projektet.

Vores motivation for valg af tema har været styret af vores oplevelse af, at der for tiden er et stort fokus på stigningen i tilkendelse af førtidspensioner til unge samt problematikken her omkring. En problematik oplevede vi ved, at fænomenet arbejde synes at have indflydelse på vigtige aspekter af hverdagen, hvorfor man kan formode, at arbejde får betydning i forhold til at skabe mening og kvalitet i livet. Herved fandt vi, at det bliver en selvfølgelig forståelse, at arbejde og livskvalitet hænger nært sammen. Vi fandt det derfor problematisk i forhold til førtidspensionister, da de ikke har samme muligheder for at være deltagende på arbejdsmarkedet og skabe mening og kvalitet herigennem. Særligt problematisk oplevede vi det, når talen falder på *unge* førtidspensionister, som måske aldrig har været eller aldrig bliver en del af arbejdsmarkedet, men som i realiteten har 30-40 år på en varig forsørgelsesydelse foran sig. Hvordan opnår disse unge så mening og kvalitet i livet? Hvad sker der når fritiden bliver fuldtid? Vi stillede os undrende over for, om den omtalte mening og kvalitet kun kan skabes gennem arbejdet, eller om den kan skabes andre steder.

Vores undringer mundede ud i følgende problemformulering, med efterfølgende underspørgsmål:

Hvordan oplever unge mellem 18-30 år med psykiske lidelser mulighederne for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension?

US: Hvad kan virke fremmende på de unges muligheder for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension?

US: Hvad kan virke begrænsende på de unges muligheder for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension?

Vi valgte at tage udgangspunkt i de unges egne oplevelser, og har derfor interviewet tre unge mellem 18-30 år med psykiske lidelser på førtidspension, som er bosat på et socialpsykiatrisk botilbud. Et kriterium var, at de unge skulle have modtaget førtidspension i minimum et år, så de igennem længere tid har levet med en førtidspension.

Da vi ønskede at tage udgangspunkt i de unges subjektive oplevelser, fandt vi det relevant at anskue problemformuleringen ud fra et socialkonstruktivistisk, videnskabsteoretisk perspektiv. Indenfor dette perspektiv hersker der ikke en sandhed eller essens, men derimod skabes virkeligheden gennem sprogliggørelse. Perspektivet viste sig derfor anvendeligt, da det giver mulighed for at kunne undersøge, hvordan de unge konstruerer deres fortolkning af verden gennem sprog og udsagn.

Det videnskabsteoretiske ståsted har haft stor betydning for fremgangsmåden i projektet, da det medfører konsekvenser for spørgsmålet om metode. Med perspektivet bliver det mere relevant at tale om analysestrategier frem for traditionelle metodeovervejelser. Analysestrategier drejer sig om iagttagelser af iagttagelser som iagttagelser, det vil sige, at man vil *"konstruere andres iagttagelser som objekt for egne iagttagelser med henblik på at beskrive, hvorfra de selv beskriver"*.¹

Således har en analysestrategisk metode givet os mulighed for at belyse en given genstand, som i vores tilfælde var unge førtidspensionisters oplevelser af mulighederne for at skabe livskvalitet ud fra deres egne iagttagelser. Vi valgte at anvende en narrativ inspireret analysestrategi, hvorunder vi beskæftigede os med diskurser. Gennem narrative inspirerede analyser blev det muligt at belyse, hvorledes unge med psykiske lidelser oplever mulighederne for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension samt at undersøge de meningsskabende aspekter i fortællingerne.

Gennem de unges fortællinger viste der sig flere forskellige temaer i forhold til problemstillingen. Vi udvalgte tre temaer, som blev behandlet i hvert sit analyseafsnit. De to første delanalyseafsnit orienterede sig mod en besvarelse af det første underspørgsmål omkring, hvilke faktorer der igennem de unges fortællinger bliver særlig væsentlige i forhold til at fremme og skabe livskvalitet. Den tredje og sidste analyseafsnit tog modsat sit udgangspunkt i det andet underspørgsmål omkring, hvad der kan hæmme mulighederne for at skabe livskvalitet.

- 1) Delanalyse af den institutionelle ramme som kontekst
- 2) Delanalyse af betydningen af håb i et liv på førtidspension
- 3) Delanalyse af synet på et normalt liv

I den første delanalyse blev det os klart, hvordan positionering, relationer og kommunikationsstrategier i en institutionel ramme kan virke fremmende og have indflydelse på oplevelsen af mulighederne for at skabe livskvalitet i konteksten. Analysen har således bidraget med en forståelse af, at positionering og relationer ikke isoleret fra konteksten kan anvendes som et udtryk for, om man oplever livskvalitet. Derimod ligger betydningen i, om der er sammenhæng imellem den position, man ind-

¹ Andersen, Niels Åkerstrøm (1999), side 14

tager, og de muligheder, der tilbydes indenfor konteksten og relationerne. Derved er det netop fortællingen om samspillet og sammenhængen imellem individets subjektposition, relationernes betydning og de kontekstuelle muligheder, der er afgørende for oplevelsen af mulighederne for at skabe livskvalitet.

I anden delanalyse blev udfaldet, at sproglige konstruktioner med italesættelse af håb og målsætninger er særlig væsentlige i forhold til at skabe livskvalitet. Håbet kan anskues som en fremmede faktor i forhold til at skabe livskvalitet, da de specifikke kriterier, som i fortællingerne forbindes med livskvalitet, ikke på daværende tidspunkt var opnåelige. Håbet kommer derfor til at få karakter af værende en drivkraft til at fortsætte "fortællingen" og til at nå de kriterier, som forbindes med livskvalitet, hvad end det være sig at få et godt helbred eller at få fuldtidsarbejde, eller et helt tredje aspekt.

I tredje delanalyse blev det klart, at de unges fortællinger om et normalt liv og egne mangler i forhold til dette kan være begrænsende for oplevelsen af livskvalitet. Særligt har det betydning for manglende oplevelse af livskvalitet, hvis de unge føler manglende social og juridisk accept og respekt fra omgivelserne samt begrænset adgang til "normale" institutioner i form af uddannelse og ordinære jobmuligheder. Således synes de unge at opleve det som begrænsende for mulighederne for at skabe livskvalitet, hvis de ikke føler sig normale; en følelse som både den psykiske lidelse men i særdeleshed også førtidspensioneringen syntes at give dem. Herved oplever de unge ikke at være tilfredse med eget liv, idet fokus er på det, de ikke kan.

Refleksioner over projektet og kvalificering af socialt arbejde

Idet livskvalitet er en subjektiv størrelse, bliver det ikke muligt at lave generaliseringer omkring, hvorledes de unge oplever mulighederne for at skabe det i et liv på førtidspension, på trods af gennemgående fortællinger. Endvidere ville dette ikke stemme overens med projektets perspektiv, som fordrer en subjektiv forståelse og ikke tror på absolutheder. De unge, som blev interviewet til dette projekt synes da også at have forskellige oplevelser af, hvad der giver deres liv kvalitet.

Interessant i delanalyserne har imidlertid vist sig at være betydningen af de unges forståelse af sig selv. Et gennemgående tema i delanalyserne viste sig således at være, hvordan de unges selvforståelser får betydning for deres oplevelser af mulighederne for at skabe livskvalitet på førtidspension. Selvforståelserne viser sig både at kunne være fremmede og hæmmende for livskvalitet. Vi kunne ikke og ønskede ikke at generalisere omkring, hvornår den fremmer eller hæmmer, men vi kunne i projektet konstatere, at selvforståelsen er vigtig for den enkeltes muligheder for at opleve livskvalitet.

Inden for socialkonstruktivismen kan man have flere identiteter, selver eller selvforståelser, og man tror ikke på en indre kerne. Således vil de unges selvforståelser kun være et udsnit af de måder, de forstår sig selv på. Selvforståelsen er afhængig af den kontekst, man taler i, og ligeledes oplevede vi, at den er afhængig af det tema, der tales om. At et menneskes selvforståelse i én situation kan virke hæmmende på mulighederne for at skabe livskvalitet betyder således ikke, at man ikke kan skabe livskvalitet i andre situationer.

At selvforståelsen har vist sig central har haft indvirkning på, hvilke handlemuligheder og indsatser der har været relevante. Valget af det socialkonstruktivistiske perspektiv har dog den betydning, at det er vanskeligt at tale om en metode eller en bestemt indsats, da der ikke eksisterer en bestemt sandhed. Det ikke er muligt at generalisere i analysen, og det er det således heller ikke i forhold til at opstille gene-

relle handlemuligheder. Dog er vi på grund af perspektivet blevet opmærksomme på, hvordan forskellige måder at forstå sig selv på medfører forskellige oplevelser af mulighederne for at skabe livskvalitet. Derved hænger de unges subjektive oplevelse af mulighederne for at skabe livskvalitet nøje sammen med deres selvforståelser. Med udgangspunkt i denne viden har vi fundet det relevant, at socialt arbejde med denne målgruppe tager afsæt i de unges selvforståelse ud fra deres egne fortællinger omkring det at være ung, psykisk syg og på førtidspension. Det er derfor vigtigt i arbejdet med denne målgruppe at orientere sig imod at få indsigt i de unges forståelse af sig selv, samt hvad de oplever som meningsskabende i den tid og kontekst, man møder dem i.

Ved at skabe indsigt i de unges forståelse af sig selv, kan man som professionel i det sociale arbejde med målgruppen være medvirkende til at fremme oplevelsen af mulighederne for at skabe livskvalitet. Dette, ved at støtte de unge i at få en sådan forståelse af sig selv, at de finder kvalitet i det liv de har. Det kan blandt andet gøres ved, at de professionelle gennem relationen kan medvirke til, at de unges syn på sig selv og verden nuanceres. Derved kan man som professionel bidrage til, at det, som bliver meningsskabende for de unge, stemmer overens med de muligheder, de har i den kontekst, de befinder sig i. Vi oplevede derfor, at man som professionel bør være opmærksom på den indvirkning, man kan have på målgruppen. Dette, da de professionelle italesættelser har betydning for de unge og deres selvforståelser. Det er derfor vigtigt, at de professionelle, som arbejder med målgruppen, er bevidste omkring den måde, de selv forstår verden på, og den måde, hvorpå de skaber mening igennem sproget.

Endvidere har vi fundet socialt gruppearbejde relevant som et alternativ til de manglende handlemuligheder inden for socialkonstruktivismen. Vi oplevede, at socialt gruppearbejde kunne være en hensigtsmæssig metode til at fremme de unges oplevelse af mulighederne for at skabe livskvalitet, da de unge igennem meningsudveksling med andre ligesindede vil kunne få nuanceret deres syn og forståelse af sig selv og verden. Gruppearbejdet kan endvidere medføre, at de unge oplever solidaritet og der igennem ikke føler sig som afvigende. De nye forståelser og syn, de unge vil opleve i gruppearbejdet, vil blive lettere at omsætte i andre situationer uden for gruppen. Det er således muligt at vælge til og fra i forhold til den viden, der fremkommer i gruppearbejdet, og det enkelte medlem kan tage det til sig, som giver mening.

Generelt har vores bachelorforløb været præget af løbende diskussioner og kritiske refleksioner over de valg og fravalg, vi har truffet, samt de problematikker, dette har medført. Ligeledes har vi reflekteret kritisk over de erfaringer, vi har gjort os undervejs.

Vi har i projektet valgt at tage et socialkonstruktivistisk perspektiv og har erfaret hvor vanskeligt det er ikke at tænke essentialistisk, og hvor svært det har været at opdage, når vi har bevæget os væk fra det socialkonstruktivistiske perspektiv. Vi har i analysen forsøgt at undlade at fremstille sandheder eller at tilskrive os en forståelse af mennesket som værende i besiddelse af en kerne, men vi er af den overbevisning at vi flere gange alligevel lader os præge af en "kerne-tænkning" og at det derved kommer til at fungere som et doxa for os.

Endvidere har vi erfaret, at det valgte perspektiv har konsekvenser i forhold til socialt arbejdes praksis. Ved at have tilskrevet os en forståelse af, at mennesker skaber mening igennem sproglige konstruktioner, kan det være vanskeligt at kvalificere socialt arbejde, da man ikke tror på sandheder, men at alt er konstrueret, og at menneskets subjektive oplevelse vil ændres alt efter tid, sted og relationer. Netop

derfor vil det heller ikke være muligt at overføre den viden, vi har opnået gennem projektet til andre sammenhænge. Vi har søgt at gøre dette alligevel ved at se nærmere på de unges selvforståelse som afgørende for oplevelsen af mulighederne for at skabe livskvalitet. Hvor meget og hvordan selvforståelser spiller ind kan vi dog ikke opsætte kriterier for. For at kunne bruge den opnåede viden fremtidigt, ville det være nødvendigt at forlade det socialkonstruktivistiske perspektiv. I så fald kunne det være relevant med en udvidet undersøgelse af selvforståelsers betydning for oplevelsen af mulighederne for at skabe livskvalitet for at skabe et større grundlag for overvejelser over metoder eller indsatser, der kan virke støttende og fremmende for målgruppens oplevelse af kvalitet.

En anden refleksion, som har været til diskussion, er vores anvendelse af begrebet livskvalitet. Begrebet er gennem tiden blevet hyppigt anvendt, og derfor oplever vi, at det tillægges forskellige betydninger. Det kan undres, hvorfor vi med et socialkonstruktivistisk perspektiv vælger at anvende et på forhånd konstrueret begreb, da vi uanset vores egen konstruktion af begrebet vil være påvirket af den betydning, det allerede er tillagt. For eksempel har vi som udgangspunkt tillagt det den betydning, at det er positivt, og det er vigtigt for det enkelte menneske at skabe livskvalitet.

Grundlaget for, at vi alligevel har fundet det anvendeligt, er, at begrebet ofte bliver anvendt i det sociale arbejde med marginaliserede grupper.² Inden for socialpsykiatrien opereres netop med livskvalitet som begreb. Vi har derfor haft en formodning om, at de unge allerede var blevet præsenteret for begrebet, hvilket har været hensigtsmæssigt, da målet med projektet har været at belyse de unges egne oplevelser i forhold til sammenhængen imellem et positivt ladet fænomen og førtidspension. Efter endt analyse er vi dog blevet opmærksomme på, at livskvalitet kan anskues som et "luksusbegreb", der er konstrueret af de, der ønsker at hjælpe sårbare grupper. Er det derfor overhovedet relevant at anvende begrebet i forbindelse med unge, psykiske syge førtidspensionister? Forsøger vi at vigtiggøre en forholden sig til livskvalitet for målgruppen? Måske er deres ønsker i virkeligheden på et helt andet og mere basalt niveau, og at det derfor kommer til at virke mindre væsentligt for dem at tale om kvalitet i livet? Vi har dog forsøgt at tillægge begrebet en sådan betydning, at det kan have relevans for de unge ved se på det som noget subjektivt konstrueret, hvor essensen er, hvad der er vigtigt for dem i deres liv, og hvad der skaber mening for dem.

Udfaldet af bachelorprojektet

Vores udgangspunkt for projektet har været, at vi har stillet os undrende overfor, at sammenhængen imellem arbejdet og livskvalitet opleves som en selvfølgelighed. Vi har haft et ønske om, at undersøge, hvorvidt det er muligt at skabe livskvalitet, når ikke man har tilknytning til arbejdsmarkedet, og derved har vi håbet at nuancere forståelsen af arbejdets betydning for livskvalitet. Dette har vi gjort ved at tage udgangspunkt i de unges egne fortællinger for at kunne analysere, hvordan unge mellem 18-30 år med psykiske lidelser oplever mulighederne for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension. Vi har igennem projektets underspørgsmål fået en forståelse af, hvad de unge kan opleve som fremmende og begrænsende i forhold til at skabe

² Adolph, Erik et al. (1999), side 40-41

livskvalitet. Dette ved at analysere tre temaer, som viste sig særligt interessante i de unges fortællinger.

Projektet har ikke bidraget med et endegyldigt svar på, hvad der af de unge opleves som afgørende for at skabe livskvalitet, hvilket heller ikke har været hensigten. Projektet har derimod givet os en forståelse af, hvordan det enkelte individs selvforståelse spiller ind på oplevelsen af livskvalitet, og hvordan denne skabes og fremkommer igennem sproglige konstruktioner. En sådan forståelse medfører, at den manglende tilknytning til arbejdsmarkedet ikke kan anskues som en selvfølgelighed for at skabe livskvalitet, idet det afhænger af, hvordan den unge forstår sig selv.

Projektets manglende generaliserbarhed har betydning for dets bidrag til at kvalificere socialt arbejde. Dette, da det ikke har været muligt at opstille generelle metoder eller indsatser i forhold til at fremme de unges muligheder for at skabe livskvalitet. Derimod har projektet bidraget til at tydeliggøre vigtigheden af at tage udgangspunkt i, at ethvert individ er unikt og har sin subjektive oplevelse af, hvad der fremmer mulighederne for at skabe livskvalitet afhængig af tid og kontekst.

Litteraturliste

Bøger

- Adolph, Erik et al. (1999): Socialt arbejde med sindslidende: En basisbog, 2. udgave, Forlaget Systime.
- Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (2007): Klassisk og moderne samfundsteori, 4. udgave, Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, Maja Lundemark et al. (2010): Empowerment på dansk, Dafolo
- Andersen, Niels Åkerstrøm (1999): Diskursive analysestrategier: Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann, Roskilde Universitetsforlag.
- Antoft, Rasmus et al. (2007): Håndværk og Horisonter: Tradition og nytænkning i kvalitativ metode, Syddansk Universitetsforlag.
- Aude, Jutta (2000): Selvstyret gruppearbejde: Empowerment i praksis, Dafolo.
- Bengtsson, Steen (2003): Handicap, kvalitetsudvikling og brugerinddragelse, AKF.
- Bertelsen, Preben (red.) (2010): Aktør i eget liv: om at hjælpe mennesker på kanten af tilværelsen, Frydenlund.
- Brinkmann, Svend og Kvale, Steinar (2009): Interview: Introduktion til et håndværk, 2. udgave, Hans Reitzels Forlag.
- Ejrnæs, Morten et al. (2005): Sociologi og socialt arbejde, 3. udgave, Danmarks Forvaltningshøjskoles Forlag.
- Gergen, Kenneth J. (2006): Det mættede selv: Identifikationsdilemmaer i nutiden, Dansk Psykologisk Forlag.
- Hansen, Allan Dreyer og Sehested, Karina (2003): Konstruktive bidrag: Om teori og metode i konstruktivistisk videnskab, Roskilde Universitetsforlag.
- Hansen, Elisabeth Kampmann (2006): Diskurser på handicapområdet: Et bearbejdet uddrag fra specialet "Handicappet uden diagnose" fra den sociale kandidatuddannelse 2004
- Healy, Karen (2009): Socialt arbejde i teori og kontekst: En grundbog, Akademisk Forlag.
- Heap, Ken (2005): Gruppemetode inden for social- og sundhedsområdet, 3. udgave, Akademisk Forlag.
- Henriksen, Bjarne Lenau (2007): Livskvalitet: En udfordring, 2. udgave, Gad.
- Hutchinson, Gunn Strand og Oltedal, Siv (2006): Modeller i socialt arbejde, 2. udgave, Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, Michael Hviid og Kristiansen, Søren (2002): Erving Goffman: Sociologien om det elementære livs sociale former, Hans Reitzels Forlag.

Johansen, Mette Brehm og Mik-Meyer, Nanna (2009): Magtfulde diagnoser og diffuse lidelser, Samfundslitteratur.

Jørgensen, Carsten René (2002): Psykologien i senmoderniteten, Hans Reitzels Forlag.

Launsø, Laila og Rieper, Olaf (2005): Forskning om og med mennesker: forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning, Nyt Nordisk Forlag.

Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (red.) (2004): Perspektiver på sociale problemer, Hans Reitzels Forlag.

Møhl, Bo (2006): At skære smerten bort: En bog om cutting og anden selvskadende adfærd, PsykiatriFonden.

Neidel, Agnete Vibe og Wulf-Andersen, Trine Østergaard (red.) (2009): BotilbUD: Udfordringer til rehabiliteringsarbejdet i socialpsykiatrien, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde.

Olsen, Flemming (2001): Psykologi i socialt arbejde, 7. udgave, Danmarks Forvaltningshøjskole.

Olsen, Poul Bitsch og Pedersen, Kaare (2003): Problemorienteret projektarbejde: En værktøjsbog, 3. udgave, Roskilde Universitetsforlag.

Schibbye, Anne-Lise Løvlie (2002): Relationer: Et dialektisk perspektiv, Universitetsforlaget.

Thagaard, Tove (2004): Systematik og indlevelse: En indføring i kvalitativ metode, Akademisk Forlag.

Topor, Alain (2002): At komme sig: Et litteraturstudie om at komme sig efter alvorlig psykisk lidelse, Videnscenter for Socialpsykiatri.

Topor, Alain (2003): Recovery: At komme sig efter alvorlige psykiske lidelser, Hans Reitzels Forlag.

Wenneberg, Søren Barlebo (2000): Socialkonstruktivisme: Positioner, problemer og perspektiver, Samfundslitteratur.

Lovsamling

Lov om social pension (førtidspension fra 2003 og folkepension), som gældende pr. 1/1 2010.

Elektroniske kilder

Borg, Orla (2010): Hver dag sendes fire unge på pension, I: Jyllands-Posten den 20. februar 2010. <http://jp.dk/indland/article1986472.ece>

Johansen, Jakob Rom (2009): Stadigt flere unge på førtidspension af psykiske årsager. Fundet på Center for Aktiv Beskæftigelsesindsats' hjemmeside den 7. marts 2010. <http://www.cabiweb.dk/forside/generelt/presse/pressemeddelelser/pressemeddelelser+2009/stadig+flere+unge+tilkendes+f%C3%B8rtidspension>

Haslekollegiet: Vores grundlag. Fundet på Haslekollegiets hjemmeside den 22. maj 2010. <http://haslekollegiet.dk/default.asp?ID=155&pID=148>

Diskurser på sygedagpengeområdet

Af Kristina Vestergaard Nielsen - Juni 2010

Resumé

Dette projekt er en diskursanalytisk fremstilling, der belyser, hvilke diskurser socialrådgiveren trækker på i omtalen af de nye regler på sygedagpengeområdet. Med udgangspunkt i en diskursanalyse forventes det, at opnå viden om diskurser og den måde de påvirker på. En diskursanalyse er dermed et godt redskab til at skabe refleksion. Diskurser har indflydelse på hvordan borgerens behov konstrueres, og hvilke former for interventioner der betragtes som gunstige inden for området. Ud fra de nye regler ses aktivering som en fordelagtig handlemulighed, og jeg har derfor undersøgt, hvorvidt socialrådgiveren opfatter denne mulighed som et positivt tiltag til at hjælpe borgeren tilbage på arbejdsmarkedet eller ej.

Projektets formål er altså at vise hvordan diskursanalysen kan anvendes som teori og metode til identificering af forskellige diskurser, og efterfølgende skabe en refleksion over betydningen af netop disse diskurser for udførelsen af det sociale arbejde.

Problemstilling

Danskernes sygefravær er for alvor kommet på dagsordenen, hvilket kommer til udtryk gennem et massivt fokus på at nedbringe sygefraværet ved brug af tv-reklamer, ny lovgivning etc.. I 2009 blev der indført nye regler på sygedagpengeområdet. De nye regler i sygedagpengeloven understøtter en styrket beskæftigelsesrettet indsats, der betyder, at syge nu også kan aktiveres. Kommunerne får mindre i refusion, hvis den sygemeldte ikke er i aktivering efter 8 uger. De sygemeldte skal fremover mødes med krav om aktivering, hvis de ikke kan klare at komme tilbage på arbejdet. Lykkedes det, får kommunerne dækket 65 procent af udgifterne til sygedagpenge af staten. Omvendt får kommunerne kun 35 procent retur, hvis den syge ikke i løbet af kortere tid kommer i gang.

Jeg er i projektet interesseret i hvordan socialrådgivere udtrykker sig om emnet, og interviews er velegnede til at skaffe den information. Det indsamlede data danner grundlag for en diskursanalyse, hvor jeg trækker på forskellige teoretiske tilgange, men primært den diskurspsykologiske tilgang der kombineres med Foucaults analysestrategi. Projektet opstiller nogle forventninger for, hvad de nye regler betyder for socialrådgiverens arbejde, og det er disse forventninger, der er genstand for analysen.

1. Det forventes, at socialrådgiveren bliver påvirket og lader sig påvirke af forskellige og eventuelt modstridende diskurser. Projektet undersøger hvilke diskurser, der er dominerende på sygedagpengeområdet. Denne analyse er relevant, da diskurser har afgørende betydning for hvordan vi opfatter os selv, vores handlemuligheder og relationer til andre mennesker. Vi er hele tiden påvirket af en diskursiv magt, og projektet ønsker at undersøge hvilken.
2. I nærværende projekt defineres en diskurs som; "En betydningsramme, inden for hvilken et bestemt udsnit af den samfundsmæssige virkelighed for-

*bindes med bestemte fortolkninger og heraf afledte handlingsformer.*¹ Det forventes i den forbindelse, at diskurserne på sygedagpengeområdet har en række konsekvenser for det helhedsorienterede sociale arbejde. Denne forventning bygger på en viden om, at diskurser har indflydelse på hvordan borgerens behov konstrueres, og dermed hvilke handlemuligheder der bliver aktuelle. Denne forventning bygger på tanken om, at en dominerende diskurs formenlig opnår mere eller mindre hegemonistatus.

Disse forventninger blev udgangspunktet for følgende problemformulering.

Problemformulering

Hvilke diskurser påvirker socialrådgiveren i arbejdet med sygemeldte borgere?

Underspørgsmål

Hvilke potentielle konsekvenser har den dominerende diskurs for det helhedsorienterede sociale arbejde med sygemeldte borgere?

Relevans for socialt arbejde

Ved hjælp af viden om diskurser, og den måde de påvirker på, kan socialrådgivere tage stilling til om nogle elementer ved den dominerende diskurs eventuelt udgør en barriere for idealet om det gode sociale arbejde. Ved at opnå viden om de dominerende diskurser kan man i højere grad fokusere på, om der i holdninger og praktikker over for sygemeldte borgere kan identificeres et særligt menneske- og samfundssyn, som er på kollisionskurs med idealet om etisk forsvarligt socialt arbejde. Socialrådgiverens arbejde er på sygedagpengeområdet, ligesom så mange andre områder, at skabe forandring sammen med den sygemeldte borger. Man er som socialrådgiver selv aktivt med til at konstruere rammerne for praksis, de formelle teorier tilbyder nogle rettesnore snarere end en hel kontekst.² Derfor finder jeg diskursanalysen særdeles anvendelig, da man ved at forstå de diskurser, der ligger til grund for den institutionelle praksis og teoretiske grundlag, bedre kan bruge dem, og om nødvendigt forsøge at forandre dem, og dermed forsøge at realisere de værdier og mål, som socialrådgiverens faglige grundlag hviler på. Intentionen er derfor, at vise hvordan det sociale arbejde påvirkes af dominerende diskurser, med det formål at de professionelle kan skabe forandringer i praksis. Ved at tydeliggøre de etablerede diskurser, kan man ved at analysere forskellige udsagn og begrebsnetværk tydeliggøre hvilke diskurser, der er dominerende og derfra skabe en refleksion. Målet er at undgå, at man tager ting for givet, og dermed skærpe fokus på refleksion i praksis, og dermed ideelt set skabe en højere faglighed.

Det er ikke intentionen at projektets analyser skal læses som en kritik af socialrådgiverens konkrete arbejde. Diskursanalysen og den efterfølgende inddragelse af niveau- og perspektivtankegangen er ikke udtryk for en færdig ramme for, hvordan praktikere bør udøve deres arbejde. Formålet er derimod, at stimulere til en kritisk refleksion over de begreber, kategorier og forklaringer som er blevet selvfølgelige i vores dagligdag, og åbne op for en mulighed for en alternativ "virkelighed".

¹ Andersen/Kaspersen (2004): 193

² Karen Healy (2009):16

Teori:

Diskursanalyse er ikke en afgrænset disciplin, men tværtimod dækker begrebet over en lang række forskellige tilgange til at teoretisere, analysere og forstå diskursive praksisser. Diskursanalyse er dermed ikke et endeligt sæt af analysemetoder og begreber, der blot kan applikeres på hvilket som helst genstandsfelt, men der er derimod tale om en metodologi, der forbinder metoder og teorier i forsøget på at besvare et bestemt forskningsspørgsmål.³ Projektet har primært anvendt den diskurspsykologiske tilgang, men hvor denne tilgang kombineres med begreber fra den kritiske diskursanalyse og diskursteorien for at give det bedste analytiske resultat.

Diskurspsykologien analyserer sprogbrug i de kontekster, hvor de udfoldes. Derfor er denne tilgang relevant i forhold til opgavens formål. Diskurspsykologien lægger vægt på ustabile relationer mellem diskurser, og man analyserer hvordan folk selektivt trækker på forskellige diskurser i forskellige sociale sammenhænge. Man vil i denne tilgang primært undersøge, hvordan diskurserne bruges i en konkret situation.⁴ Der findes forskellige tilgange inden for diskurspsykologien og projektet tager udgangspunkt i analyser af diskurser. Det refererer til de tilgange, der identificerer de diskurser, som folk trækker på. Diskurserne analyseres empirisk i deres sociale kontekst, hvilket er bevæggrunden for at udføre interviews. Målet er, at nå frem til en forståelse af de måder hvorpå diskurser er med til at skabe og opretholde en bestemt form for "virkelighed". Målet med analysen er endvidere, at identificere de diskurser socialrådgiveren trækker på, i omtalen af de nye regler på sygedagpengområdet, og derfor inddrages Foucaults analysestrategier. Det er Foucaults grundlæggende interesse at sætte spørgsmålstejn ved diskursive selvfølgeligheder, og han er af den overbevisning at enhver tale er en tale i en bestemt diskurs, og dermed påhæftet bestemte regler for hvad der er acceptabelt, og hvad der ikke er. Det betyder i forhold til projektet, at afhængig af hvilken diskurs der er dominerende, så har det betydning for hvordan vi omtaler og opfatter sygemeldte borgere. Det har indflydelse på hvilke interventionsformer, der er acceptable, og hvilke der ikke er. Projektet har ved hjælp af Foucaults analysestrategi identificeret nogle lingvistiske træk i de transkriberede interviews. Der findes forskellige retoriske strategier der skaber en bestemt version af virkeligheden, og dermed præsenteres konkurrerende versioner som falske.

Metode

Den socialkonstruktionistiske tilgang er gennemgående for projektet, og allerede med problemformuleringen er det tydeligt, at en decideret diskursanalyse bliver omdrejningspunktet, hvorfor den socialkonstruktionistiske tænkeramme bliver udgangspunktet.

Interviewmetoden er valgt som metode i undersøgelsen, da den muliggør et indgående indblik i interviewpersonens personlige oplevelser og erfaringer med undersøgelsens tematikker og problemstillinger. Udgangspunktet for mine interviews er en delvis struktureret metodisk tilgang, hvilket også kaldes det kvalitative forskningsinterview.⁵ Projektet anvender tekstanalyser, der fokuserer på informantens måde at udtrykke sig om bestemte emner på. Studier af interviewsamtaler kan give fyldige informationer om, hvordan informanten forholder sig til kulturelt etablerede måder

³ Phillips/Hardy (2002): 13

⁴ Jørgensen/Phillips (2002): 13

⁵ Thagaard, 2004: 87.

at tale om udvalgte temaer på, altså hvilke diskurser der påvirker vedkommende i den konkrete situation.

Metodedesignet består af en kvalitativ interviewundersøgelse med to individuelle interviews med henholdsvis en socialrådgiver og en teamleder på sygedagpengeafdelingen i x-kommune. Det er en bevidst vurdering at projektet beskæftiger sig med et forholdsvist lille udvalg af interviews, og det er vurderet, at to interviews er fyldestgørende, da materialet indeholder rigeligt med italesættelser af de nye regler på sygedagpengeområdet til at bære projektets analyse. Det har været prioriteret højt at transkribere de to interviews ordret, da disse transskriptioner er udgangspunktet for analysen. Jeg er i den forbindelse opmærksom på, at der går kommunikation tabt ved at transskribere interviews for at anvende dem til diskursanalyse, men jeg er af den overbevisning at dette ikke udgør et problem, fordi der analyseres på det italesatte og ikke det usagte.

For at håndtere det indsamlede data bedst muligt er transskriptionerne efterfølgende kodet. Efter grundig gennemlæsning af transskriptionerne identificeres temaer og emner, og forskellige tekstfragmenter placeres i kategorier. Projektet identificerer både temaer der åbenlyst er relevante for den valgte teoretiske ramme, men var også åben for nye temaer, hvilket er i tråd med den valgte halvstrukturerede fremgangsmåde.

Den socialkonstruktivistiske tænkning understreger muligheden for en mangfoldighed af fortolkninger, og min tolkning eller forståelse af virkeligheden kan ikke siges at være mere sand end andre konstruktioner af virkeligheden.⁶ Målet er derfor at analysen skal fremstå enkel og dokumenteret, så det er muligt at følge tankerammen bag. Jeg tilstræber dette, bl.a. ved at redegøre så grundigt som muligt for den anvendte analysestrategi og ved inddragelse af et stort antal citater i analysen.

Det er uden for artiklens rækkevidde at redegøre for hele analysestrategien, men der er udformet en analysestrategi til hver forventning. Denne strategi opstiller klare retningslinier for analysen.

Første forventning omhandler de diskurser, der er italesættes af socialrådgiveren. Det undersøges hvilke mønstre der findes i udsagnene, og dermed identificeres diskurserne.

Anden forventning diskuterer potentielle konsekvenser for det helhedsorienterede sociale arbejde på sygedagpengeområdet, når en given diskurs dominerer. Det er projektets hensigt at synliggøre de potentielle konsekvenser, og i den forbindelse anvendes niveau- og perspektivtankegangen for at angive handlemuligheder for socialrådgiveren.

Konstruktion af diskurser

Umiddelbart før udformningen af analysen, beskriver projektet de diskurser der forventes at få en afgørende rolle. Der er tale om en konstruktion der passer til den efterfølgende analyse, og formålet er derfor ikke at afdække alle aspekterne af diskurserne, men at give et overblik over den tankeramme de anvendte diskurser benytter. Projektet beskriver først den politiske diskurs, og i forlængelse heraf beskri-

⁶ Kvale (1997): 226

ves udviklingen i den universelle velfærdsmodel. Til sidst beskriver jeg den medicinske diskurs, da den også har en fremtrædende plads i analysen.

Det var forventet, at den psykologiske diskurs ville have en fremtrædende rolle, hvilket imidlertid ikke var tilfældet. Den psykologiske diskurs har inspireret det sociale arbejdes formelle faglige grundlag betydeligt, og har været medvirkende til at konstruere hvordan socialrådgiveren tolker borgerens behov og ser egen praksis. En central opfattelse inden for de psykologiske discipliner er at mange problemer, som borgere står over for, kan klassificeres og behandles som udtryk for individuelle processer.⁷ Faktisk er en del psykodynamiske begreber blevet almindeligt anerkendte ideer i det sociale arbejde, og dermed en implicit del af professionens vidensgrundlag. Relationen mellem socialarbejder og klient betones stadig i det sociale arbejde. Der lægges stor vægt på indhentning af oplysninger om den enkelte borger, så man kan danne sig et helhedsbillede. Borgeren opfattes som en unik person med en unik historie, derfor kan man også forestille sig, at den ensidige fokusering på beskæftigelse som den vigtigste handlemulighed undergraver denne opfattelse. Analysen viser, at især den politiske diskurs fylder meget, og det er i den forbindelse ikke overraskende, at den psykologiske diskurs får mindre betydningskraft, det kan dog virke problematisk, da denne diskurs netop har så stor betydning for det sociale arbejde.

Hovedproblemformulering – analysens hovedpointer

Det undersøges hvordan reglerne på sygedagpengeområdet italesættes i de to interviews, og derigennem belyses det, hvilke diskurser socialrådgiveren trækker på. Målet er, at nå frem til en forståelse af de måder hvorpå diskurser er med til at skabe og opretholde en bestemt form for "virkelighed".

Projektet finder, at socialrådgiverne i høj grad retter sig efter den politiske intention og den politiske diskurs i de to interviews. Den politiske diskurs harmonerer altså med socialrådgiverens opfattelse af, at man skal bevise og gøre sig fortjent til offentlig forsørgelse, og det passer godt til socialrådgiverens opfattelse af værdier om arbejde og hjælp, og er altså ikke i egentlig konflikt med dem. Dette er et eksempel på diskursiv konstruktion, hvor diskursen udpeger, hvad der er sandt og falsk. I teorien har socialrådgiveren uendelig mange muligheder for at skabe udsagn, men socialrådgiveren er ikke upåvirket af de dominerende diskurser, der findes på området. Det er derfor mange udsagn man ikke vil ytre, fordi det vil blive opfattet som mere eller mindre utænkeligt eller meningsløst. Det vil med andre ord sige, at diskursen sætter grænserne for, hvilke udsagn der er mulige at ytre, samt hvilke der er meningsgivende. Ud fra projektets analyse konkluderes det, at den politiske diskurs opnår nærmest hegemonistatus for det sociale arbejde på sygedagpengeområdet, og er blevet en naturlig del af argumentationen bag det sociale arbejde.

Projektet viser dog også, at socialrådgiveren i nogle sammenhænge anvender andre diskurser. Den medicinske diskurs har også en position i de indsamlede interviews, og dermed i det sociale arbejde på sygedagpengeområdet. Den medicinske diskurs fokuserer meget på selve sygdommen og diagnosen. Ved kun at fokusere på selve sygdommen eller diagnosen er den medicinske diskurs i modstrid med den holistiske tilgang til praksis, som er socialrådgiverens grundlæggende udgangspunkt. Det stil-

⁷ Karen Healy (2009): 77

ler formentlig yderligere krav til socialrådgiveren, da de skal sikre en helhedsorienteret sagsbehandling, hvor fokus er på det hele menneske. Derfor bliver det ikke desto mindre interessant at undersøge analysens underspørgsmål, nemlig hvorvidt de dominerende diskurser har konsekvenser for det helhedsorienterede sociale arbejde med sygemeldte borgere.

Projektet har yderligere en analyse af socialrådgiverens identitet. Projektet undersøger hvilke diskurser, der er dominerende på sygedagpengeområdet. Det sociale arbejde er en arena for konkurrerende diskurser og hver af disse tilbyder forskellige tolkninger af borgerens behov. Diskurserne er skabere af en verden, som ser virkelig ud for taleren, så sproget konstituerer den subjektive psykologiske hed.⁸ Identiteter skabes derfor gennem tale, og socialrådgiveren får flere fleksible identiteter, som kan ses som et resultat af flere forskellige diskurser.⁹

Det er i de to interviews tydeligt, at de to socialrådgivere er påvirket af særligt den politiske diskurs. Socialrådgiveren positionerer og italesætter sig selv som en der følger den politiske diskurs, og der berettes om en nødvendighed i, at skubbe borgeren tilbage på arbejdsmarkedet, da det er det bedste for både borgeren og samfundet generelt. Det viser sig dog implicit i interviewene, at socialrådgiveren også udtrykker en anden diskurs og identitet, som i projektet beskrives som en mere socialfaglig identitet. Det kan altså forventes, at socialrådgiverens identitet er konstrueret i forhold til de situationer, som vedkommende agerer i på sygedagpengeafdelingen, og i forhold til dominerende diskurser der er gældende på dette område. Socialrådgiveren giver dog også udtryk for andre identiteter i andre sammenhænge, eksempelvis en mere socialfaglig diskurs, formentlig påvirket af den uddannelsesmæssige baggrund og erfaring. Det betyder, at de to interviewpersoner har holdninger og identiteter, der spiller sammen med deres omgivelser, men de er også påvirket af og forholder sig til holdninger, der artikuleres i en bredere samfundsmæssig sammenhæng. Bestemte emner aktualiserer altså bestemte identiteter, og det kan formentlig til tider være svært at placere sig, når man trækker på forskellige og til tider modstridende diskurser. I analysen ses en vis usikkerhed i socialrådgiverens udsagn, hvor der trækkes på forskellige diskurser. Dette var også forventeligt, da en så dominerende diskurs som den politiske også dikterer, hvad der kan italesættes, og hvad der ikke kan. Det konkluderes altså, at identiteter er diskursive, hvorfor socialrådgiveren ikke har en fast identitet, og identiteter konstrueres gennem en mængde modsætningsfyldte diskurser. Det tyder på, at socialrådgiverens identitet som socialrådgiver til tider er i konflikt med identiteten som sagsbehandler i sygedagpengeafdelingen, i hvert fald trækker socialrådgiveren også på andre diskurser end den politiske.

Underspørgsmål – analysens hovedpointer

I analysens anden del undersøges det hvilke potentielle vanskeligheder det giver, når der findes en meget fremtrædende diskurs på sygedagpengeområdet.

Når der findes en meget dominerende diskurs, øger det risikoen for ensartethed og standardisering i det sociale arbejde, og man skal som praktiker være ekstra opmærksom på kompleksiteten i menneskers livsverden, og ikke blot klassificere bor-

⁸ Jørgensen/Phillips (1999): 131

⁹ Jørgensen/Phillips (1999): 131

geren i velkendte kategorier og dermed velkendte løsningsmuligheder. Derfor er det vigtigt at få indarbejdet nogle redskaber, der kan udfordre de dominerende diskurser en smule. Derfor beskæftiger projektet sig med niveau- og perspektivtankegangen som et muligt løsningsforslag. Socialrådgiverens teorier er som oftest baseret på en blanding af videnskabelig teori, der er tilegnet gennem uddannelse, via professionelle erfaringer og personlige oplevelser. Imidlertid er bevidstheden om, at der findes flere niveauer og dermed alternative måder at forstå og fortolke situationer på, gavnlig for socialrådgiverens nødvendige refleksioner over de forklaringer og begrundelser, der benyttes i det daglige arbejde. Det er derfor vigtigt, at man ikke ensidigt fokuserer på en diskurs og dermed kun et forklaringsniveau, da dette kan føre til unuancerede refleksioner.

Afrunding

Projektet viser at især den politiske diskurs danner en ramme der har betydning for socialrådgiverens valg af kriterier og værdier for sagsbehandlingen i afdelingen. Socialrådgiveren kobler de diskursive sammenhænge, der udgør grundlaget for sygedagpengeafdelingen til deres egen rolle, til hvordan de ser formålet med deres funktion, og ikke mindst hvordan de ser borgeren. Men socialrådgiveren er ikke en passiv udøver af den politiske diskurs, og trækker derfor også på andre diskurser, herunder den medicinske og ikke mindst den socialfaglige diskurs.

Socialt arbejde er et komplekst og foranderligt felt. De mennesker socialrådgiveren møder er unikke. Derudover er sociale problemer oftest komplekse problemer, der er svært definerbare. Denne kompleksitet gør, at der aldrig vil kunne udarbejdes en formel, der bør anvendes i alle tilfælde. Derfor bør en dominerende diskurs kombineres og komplementeres af andre overvejelser. På den baggrund vurderer jeg, at diskursanalysen er et godt redskab til at skabe både refleksion og indsigt i det sociale arbejde og dermed øge muligheden for selv at præge og definere arbejdet.

Litteraturliste

- Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (2004): Klassisk og moderne samfundsteori. Hans Reitzels Forlag
- Andersen, Niels Åkerstrøm (1999): Diskursive analysestrategier. Nyt fra Samfundsvidenskaberne
- Börjesson, Mats (2003): Diskurser och konstruktioner – En sorts metodbok. Studentlitteratur
- Ejrnæs, Morten og Guldager, Jens (2008): Helhedssyn og forklaring. Akademisk Forlag
- Foucault, Michel (1986): The Archeology of Knowledge. Routledge
- Healy, Karen (2009): Socialt arbejde i teori og kontekst – En grundbog. Akademisk Forlag
- Høilund, Peter og Juul, Søren (2005): Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde. Hans Reitzels Forlag
- Jensen, Per H. (2005): Hvad er velfærd? I: (Red.) Jensen, Per H., Lund, Henrik Helø, Schultz-Jørgensen, Per, Schwartz, Bente: Velfærdssamfundets fremtid. Kbh., Socialpolitisk Forlag
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise (1999): Diskurs analyse som teori og metode. Roskilde Universitetsforlag.
- Kvale, Steinar (1997): En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. Hans Reitzels Forlag
- Kvist, Jon (2000): Nordisk Velfærdsmodel – arven fra de 20. Århundrede. I: Samfundsøkonomen. Nr. 2.
- Meeuwisse, Anna og Swärd, Hans (2004): Perspektiver på sociale problemer. Hans Reitzels Forlag
- Mik-Meyer, Nabba og Johansen, Mette Brehm (2009): Magtfulde diagnoser og diffuse lidelser. Samfundslitteratur
- Mik-Meyer, Nanna og Villadsen, Kaspar (2007): Magtens Former – Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren. Hans Reitzels forlag
- Møller, Marie Østergaard (2009): Solidarity and Categorizations – Solidarity Perceptions and Categorization Practices among Danish Social Workers. Forlaget Politica
- Phillips, Nelson og Hardy, Cynthia (2002): Discourse Analysis – Investigating Processes of Social Construction. Sage Publications
- Potter, Jonathan og Wetherell, Margaret (1987): Discourse and Social Psychology – Beyond attitudes and behavior. Sage Publications
- Rienecker, Lotte og Jørgensen, Peter Stray (2008): Den gode opgave – Håndbog i opgaveskrivning på videregående uddannelser. Forlaget Samfundslitteratur
- Thagaard, Tove (2004): Systematik og Indlevelse – En indføring i kvalitativ metode. Akademisk Forlag
- Torfig, Jacob (2004): Det stille sporskifte i velfærdsstaten – En diskursteoretisk beslutningsprocesanalyse. Aarhus Universitetsforlag
- Velfærdskommissionen (2004): Fremtidens velfærd kommer ikke af sig selv. Kbh., Velfærdskommissionen
- Voxted, Søren (2006): Valg der skaber viden – om samfundsvidenskabelige metoder. Academica

Internetsider:

Schultz Lovportal: <http://www.lovportaler.dk/>
<http://social-arbejdsmarked.lovportaler.dk/showbasedoc.aspx?docId=lov20060563-full&q=Sygedagpenge&activesolution=http%3a%2f%2fwww.lovportaler.dk>, fundet d. 23/05 2010

Oversigt over bachelorprojekter 2010

BACHELORPROJEKT 071

Al magt til borgeren / Kim Pedersen: empowerment i praksis. – Århus: Socialrådgiveruddannelsen i Århus, juni 2010. - 31 sider

Emner: empowerment

Bachelorprojekt juni 2010 071

BACHELORPROJEKT 06 II

Anbragte børns samvær og kontakt med deres biologiske forældre: hvad er barnets tarv / Maria Nørgaard Kristensen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus, januar 2010. - 81 sider

Emner: anbragte børn ; forældre ; børns tarv

Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 071

Asylbørn med psykiske lidelser / Arta Jelliqi og Heidi Scheel Thomsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 88 sider

Emner: asylcentre ; asylansøgere ; asyl ; flygtningebørn ; psykisk syge bør; udsatte børn ; sårbare børn

Bachelorprojekt juni 2010 071

BACHELORPROJEKT 071

Et bachelorprojekt om organisationskulturens indflydelse på socialfaglige vurderinger i § 50-undersøgelser / udarbejdet af Maria Bohse Henriksen og Mette Smed Madsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 87 sider + bilag

Emner: organisationskultur ; socialt arbejde og organisation ; doxa ; faglighed ; socialrådgiveres arbejde ; værdigrundlag i socialt arbejde

Bachelorprojekt juni 2010 071

BACHELORPROJEKT 071

Brug livet / Anita Sparre. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 85 sider

Rapporten omhandler unge psykisk syge i alderen i 18-35 år i forhold til førtidspension og til at være uden for arbejdsmarkedet

Emner: identitet unge førtidspensionister ; psykisk syge unge

Bachelorprojekt juni 2010 071

BACHELORPROJEKT 071

Diskurser på sygedagpengeområdet / Kristina Vestergaard Nielsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 52 sider + bilag

Emner: sygefravær ; sygedagpenge ; sygedagpengemodtagere ; socialt arbejde med sygedagpengemodtagere

Bachelorprojekt juni 2010 071

BACHELORPROJEKT 071

Familier med alkoholmisbrug : de pårørendes perspektiv / Julie Kjær Handberg & Nia Gaardsdal Nielsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 132 sider

Emner: familiesamtaler ; alkoholmisbrugere ; pårørende til alkoholmisbrugere ; socialt arbejde med alkoholmisbrugere

Bachelorprojekt juni 2010 071

BACHELORPROJEKT 07I

Fange i flasken : en konstruktion af socialrådgiverens arbejde med med gravide alkoholfhængige / Gudlaug Sigurgeirsdottir og Vicki Nygaard. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 71 + 65 sider

Emner: socialt arbejde med alkoholmisbrugere ; socialt arbejde med gravide ; alkoholmisbrugere ; gravide rusmiddelbrugere

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 06 II

Forebyggelse & anbringelse : et krydsfelt i socialt arbejde / Linda Damgaard Hou. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 84 sider

Emner: familierarbejde ; familierådgivning ; forebyggende arbejde

Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 06 II

Globale udfordringer og lokale handlerum : Refleksioner over udvælgelse af FN flygtninge / Karine Beltoft Jørgensen & Lis Montes de Oca. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 81 sider + bilag

Emner: FN ; flygtninge ; flygtningelejre ; flygtningehjælp ; kommunal flygtningemodtagelse

Bachelorprojekt januar 2010 06 II Int

BACHELORPROJEKT 06 II

Gulerødder eller pisk? : en analyse af konstruktionen af overvægtige som en klientgruppe for socialt arbejde / Jóhann H. Karlsson. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 62 sider + bilag

Emner: overvægtige

Bachelorprojekt januar 2010 06 II Int

BACHELORPROJEKT 06 II

Hjemløshedens væsen : fantastiske forbindelsen med stof til eftertanke / Nette Nielsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 113 sider

Emner: hjemløse ; hjemløshed

Bachelorprojekt januar 2010 06 II INT

BACHELORPROJEKT 07I

Inddragelsens rolle i journalarbejdet i et socialkonstruktivistisk perspektiv / Jørgen Poulsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 65 sider

Emner: journaler

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 06 II

Intet nyt er godt nyt : [fast kontaktperson] / Tina Rammekjær, Julie Fabian Lund, Kirsti Nørgård Haven. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 98 sider + bilag

Emner: kontaktpersoner ; socialt udsatte børn ; socialt udsatte unge

Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 07I

Kompetenceprofilen : en kamp om socialrådgivernes kompetencer? / Lise Nordestgaard og Lisa Lyngholt Rasmussen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 95 sider + bilag

Emner: socialrådgiveruddannelsen ; socialrådgivere ; kompetencer ; socialrådgiveres arbejde

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 06 II

Kontanthjælp og afsavn / Karin Uldbjerg og Narges Peyrovi. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 120 sider + bilag

Emner: kontanthjælpsmodtagere ; kontanthjælpsmodtageres levevilkår ; langvarige kontanthjælpsmodtagere

Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 06 II

Kontraktliggørelse af nye borgere igennem introduktionsprogrammet / rapporten er udarbejdet af Ditte Kjær, Rikke Thybo Boel, Susanne Strange Poulsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 101 sider + bilag

Emner: kontrakter i socialt arbejde ; tegration ; introduktionsydelse

Bachelorprojekt januar 2010 06 II Int

BACHELORPROJEKT 06 II

Let VICOBA spread all over Tanzania / Jannie Brogaard og Mette Falch Bache. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 75 sider + bilag

Emner: indkomster ; social udvikling ; økonomisk udvikling ; Tanzania

Bachelorprojekt januar 2010 06 II Int

BACHELORPROJEKT 06 II

Medborgerskab : et bachelorprojekt om medborgerskab og nyankomne flygtninge i det svenske samfund / skrevet af Jo Louise Thorne Øhrgaard og Anne Lykke Jensen.

- Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 55 sider + bilag

Emner: flygtninge ; medborgerskab ; flygtningepolitik, Sverige

Bachelorprojekt januar 2010 06 II Int

BACHELORPROJEKT 06 II

Metoder i det sociale arbejde : Hvad er det vi laver? / Maya Nathalie Daae Stridsland og Camilla Broberg Brodersen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 82 sider

Emner: metoder i socialt arbejde ; udsatte familier ; socialt arbejde med udsatte

Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 06 II

Når arbejdsdagen skal generobres : en virkningsevaluering af et sygedagpengeprojekt i Århus Kommune / Hanne Roed og Anne Sofie Weile. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 87 sider + bilag

Emner: sygedagpenge ; sygedagpengemodtagere

Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 07I

Når fritiden bliver fuldtid / Winnie Hollegaard, Signe Hauge Krupa og Sisse Skov Møller. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 91 sider + bilag. Projektet undersøger hvordan unge mellem 18-30 år med psykiske lidelser oplever mulighederne for at skabe livskvalitet i et liv på førtidspension

Emner: unge førtidspensionister ; psykisk syge unge ; livskvalitet

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 07I

Det Opsøgende Team : kritikken tvang til handling / Anja Lindeskov Rasmussen og Iben Hellvik Gudbergesen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 134 sider

Emner:opsøgende arbejde ; problemfamilier ; socialt arbejde med familier ; børnesager

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 07I

Optimering af indsatsen over for udsatte grønlændere i Århus Kommune og Aalborg Kommune : det kræver et godt helbred at være syg / Anette Bjerg, Lone Rsmussen og Marie Krogh Frederiksen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 147 sider. En kvalitativ undersøgelse af indsatsen over for udsatte grønlændere med alkohol- og stofmisbrug samt sprogvanskeligheder i Århus

Emner:grønlændere ; socialt udsatte grønlændere ; socialt arbejde med grønlændere

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 07I

Samarbejde mellem socialrådgiver og forældre med et ADHD barn / Merete Stenbjørn og Susan Schmidt. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 82 sider

Emner:ADHD ; socialt arbejde med familier

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 07I

Skaber vi potentielle klienter for resten af livet? / Anne Hedegaard, Anja Lodall Pedersen, Bettina Bruun Andersen - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 85 sider, bilag

Projektet omhandler, hvordan varetægtsfængsling i arresten påvirker 15-17åriges selvforståelse

Emner:unge kriminelle ; ungdomskriminalitet ; recidiv ; arresthuse ; varetægtsfængslede

Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 06 II

Socialt arbejdes stedbørn : mennesker med emotionel ustabil personlighedsforstyrrelse (af borderlinetypen) / Bettina Kjær

Christensen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 58 sider + bilag

Emner:socialrådgiver-klient-relasjonen ; borderline

Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 07 I

Et spørgsmål om hensyn : i det sociale arbejde med udlændinge under integrationsloven / Ulla Kehlet Nielsen og Sara Abildgaard Tomsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 85 sider + bilag

Emner:integrationsloven ; socialt arbejde med indvandrere

Bachelorprojekt juni 2010 07 I

BACHELORPROJEKT 06 II

Sygehussocialrådgiverens betydning for en socialfaglig helhedsorienteret indsats i forhold til familier hvor barnet er ramt af kræft / Birgitte Møller Jensen og Line Bangsgaard Thomsen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 82 sider + bilag

Emner:hospitalssocialrådgivere ; børn på hospital ; kræftramte børn
Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 07I

Tro, håb og "AI" : et casestudie om brugen af appreciative inquiry på forsorgshjem / Tanja Yasemin Mikkelsen, Susanne Bisgaard Jensen og Lotte Hammerich. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 97 sider + bilag (rapport + bilagsbind)

Emner:appreciative inquiry ; forsorgshjem ; anerkendelse ; socialt arbejde med hjemløse
Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 07I

Udenfor er du indenfor / Karina Dammand. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , juni 2010. - 60 sider + bilag

Emner:unge indvandrere ; unge mænd ; etniske minoritetsunge ; unge kriminelle ; gadebander ; ungdomsbander ; ungdomsgrupper
Bachelorprojekt juni 2010 07I

BACHELORPROJEKT 06 II

Voksne med ADHD : som fluer i en flaske / bachelorprojekt udarbejdet af Jane Helling Madsen, Mia Bækskov Thomasen og Mi Antonia Bine Laursen. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 108 sider + bilag

Emner:ADHD ; voksne med ADHD
Bachelorprojekt januar 2010 06 II

BACHELORPROJEKT 06 II

Women's rights and access to land in Zambia / Mille Shalini Pjedsted & Heidi Fisker Lanng. - Århus : Socialrådgiveruddannelsen i Århus , januar 2010. - 71 + 24 sider

Emner:Zambia ; kvinder
Bachelorprojekt januar 2010 06 II Int